

دیباچہ

347

این کتاب مستطاب سہمی بہ صقائل الضمائر تصنیف کردہ از حضرت
 خواجہ پیر محمد سعید صدیقی نقشبندی عرف حضرت
 خواجہ مہاجر مکی ہست کہ در او از حالات سوانح حیات والد بزرگ
 ایشان حضرت خواجہ پیر محمد حسن صدیقی نقشبندی
 قلمبند کردہ اند این کتاب اولین بار یکے از معتقدین ایشان بنام
 محمد صدیق در بمبئی چاپ کنانیدہ بود اکنون من ضرورت دیدم کہ
 این کتاب دوبارہ چاپ کنانیدہ شود کہ اولین بار تقریباً ہشتاد
 سال پیشتر چاپ شدہ بود و بعض غلطی ہا ہم بودند اکنون این
 کتاب بانسخہ ہائے قدیم قلمی مقابلہ کردہ و درستی کردہ چاپ کردہ
 مے شود حضرت پیر خواجہ محمد حسن عرف حضرت
 خواجہ مہاجر مدنی کہ بعد از وفات والد بزرگوار ایشان حضرت
 خواجہ محمد زمان ثانی سجاوہ نشین شدند درین کتاب
 اسفار از خواجہ پیر محمد حسن مہاجر مدنی و حالات
 بزرگان ایشان و ملفوظات ایشان و مناجات ہائے حضرت خواجہ
 محمد سعید ہستند بعد از وفات حضرت خواجہ مہاجر مدنی فرزند
 شان حضرت خواجہ محمد سعید سجاوہ نشین شدند و بعد از وفات
 ایشان حضرت خواجہ پیر احمد زمان پدر بزرگوار من بر منشد
 ایشان در سال ۱۳۵۷ھ بمورخہ یکم رجب واصل بحق شدند و این علام
 درویشان بر این خدمت بزرگان سجاوہ نشین شدہ ام دُعائے میخوام کہ
 از طفیل این بزرگان خداوند کریم مراد روین و دنیا یہ فضل خود سرفراز
 کند۔ واللہ المستعان و علیہ التکلان۔

گل حسن صدیقی

۱۵ دسمبر ۱۹۷۶ء

~~86577~~

86577

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل السادة النقشبندية من الاولياء
 نقاشا لاسمذاته في احجار قلوب الطلاب بتائيد اسمائه
 وصفاته والصلوة والسلام على سيدنا محمدن الذي
 نقش نقش التوحيد من مداد اسمائه وعلى اله وصحبه
 الذين صاروا منقوشين بنقوش رموز القرآن واياته
 اما بعد از مدت مدیده عهد عہد بعضی طلاب خیر خصال و عاشقانہ بنیاد
 لایزال باین خادم فقراء بل خاکپای اصغیای التجا و الحاح لصدق ارواح
 و اشباح می آوردند کہ چند سطور از مناقب حضرت حضور فیض نشور طہیت
 منشور مزج الاوتاد طماذا الافراق قطب الدار و الارشاد الداعی الی سبیل السداد

مرشدنا المهاجر الذی سیاتی اسمہ الفاجر قدس سرہ سے انکہ زوگویم
 ہم مدح و ثنا نسبت وی ہست آن ذم و عننا بقلم اردو کہ از ہر شے
 مددش قطرات مطرات فیوض بر زمین دل بار و آخر مرضی یاران و رعایت
 عشق عاشقان را اولی و اعلیٰ دانستہ بارقام این سطور پر داختم لہذا نام خود را
 در سلاک دعا خواہی از در گاہ الہی بنام نامی و اسم سامی آن مرشد گرامی
 و قطب عظامی قدس سرہ کہ غرض مناقبتش در پیش و جمال صورت جمیلش در
 بہاد خویش و اروع سلسلہ طریقیہ سلسل می آرد کہ اللہ تعالیٰ بحض فضل و
 امتنان و بجزمت این اکابران و حضرت خواجگان علیہم الرحمۃ والرضوان
 این مجیدان را بہ تن و جان در دنیا و جہنم از روشن و با ایشان کناد
 کہ مقوم لایشتی جلیبہم ولا یجرم انسیہم ولا یحییہم
 وہم جلساء اللہ وہم اذرا و اذکر اللہ وہم من
 عرفہم و جد اللہ نظر ہم دواء و کلامہم شفاء و حضویہم
 بہاء و صحبتہم ضیاء وہم من رای ظاہر ہم خاب و خیر
 و من رای باطنہم نجی و انسلم نسال اللہ سبحانہ ہذا
 بہ منہ سلسلہ طریقیہ الہی این سکین بے تنگین جامع این کلمات
 سید محمد سعید را بجزمت شہبازا ہوت عتقا بجزوت ما اول ملکوت
 قائدنا سوت سے زائمش چو میل شوم غم زن نا بیاع زمان

کل محمد حسن بن محمد قدس ستره و بجزمت مہر سپہر دیانت مرکز دائرہ
 امانت خواجہ محمد زمان ثانی قدس ستره و بجزمت بحر علم و حساب معدن جوہر
 و سما خواجہ کل محمد قدس ستره و بجزمت جامع اسرار قطبیت حاوی الوار غوثیت
 واقف اسرار بنان خواجہ محمد زمان کلان صاحب الارشاد فی اللوار ہی
 حرہ الباری قدس ستره و بجزمت قطب عالم ولایت ماہ برج ہدایت
 خواجہ ابوالساکین حاجی محمد الشہوی مسکنا و الملکی مدین قدس ستره و بجزمت
 حضرت برور متقی خواجہ محمد زکی قدس ستره و بجزمت حضرت مہتر عقیف
 خواجہ محمد حنیف قدس ستره و بجزمت حضرت ^{قطب} امجد ارشد خواجہ عبدالاحد قدس
 ستره و بجزمت حضرت قطب الاقطاب فرید خواجہ محمد سعید قدس ستره
 و بجزمت مجمع البحرین کمن النورین مرجع الخافقین غوث الثقلین ملاذالافراد
 والاقطاب لمجاہ الاصفیاء والاحباب حضرت خواجہ مجدد الفثنانی قدس اللہ
 سرہ السامی و بجزمت فانی در حق و حم با و باقی حضرت خواجہ عبدالباقی قدس
 ستره و بجزمت صاحب رشادت لمزلی حضرت خواجہ مکنلی قدس ستره و بجزمت
 ہدایت و صفوت کیش حضرت خواجہ محمد درویش قدس ستره و بجزمت محقق
 عابد حضرت خواجہ محمد زاہد قدس ستره و بجزمت سیریل ستودگان ابرار حضرت
 خواجہ عمید اللہ احرار قدس ستره و بجزمت ملاذسنگان ارضی و پسرچی حضرت
 خواجہ یعقوب چرخنی قدس ستره و بجزمت سیدالسادات ^{سید} اندراج الشہادت

فی ابھیادیات نقاش حق الیقین حضرت خواجہ بہاؤ الدین متدیس سرہ و بھرت
 صاحب کمال و الاکمال حضرت خواجہ میر کمال قدس سرہ و بھرت رشاد
 و سعاد اساس حضرت خواجہ محمد بابا ساس قدس سرہ و بھرت مقصد
 انس و جان حضرت خواجہ علی عروف بھرتین قدس سرہ و بھرت
 مکمل مسود حضرت خواجہ محمود قدس سرہ و بھرت صاحب العلوم و معارف
 حضرت خواجہ محمد عارف قدس سرہ و بھرت مرجع اذکار حضرت خواجہ
 عبدالخالق قدس سرہ و بھرت مزیل التالیف حضرت خواجہ یوسف
 قدس سرہ و بھرت صاحب اسرار خفی و جانی حضرت خواجہ ابو علی قدس سرہ
 و بھرت عالم علوم عیانی و نہانی حضرت خواجہ ابو الحسن خشتارن قدس سرہ
 و بھرت راوی صراط سید حضرت خواجہ یازید متدیس سرہ و بھرت جناب
 مطہر طلب حضرت خواجہ امام جعفر رضی اللہ عنہ و بھرت متفقہ عالم حضرت
 حضرت خواجہ تاسم رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حافظ الایمان و القرآن
 حضرت خواجہ سلمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت اتمی الناس شیخ عتیق
 حضرت خواجہ ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حضرت خواجہ عالم
 عالیان صاحب اللواء و الغفران ختم المرسلین فخر الاولین و الآخرین
 حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و علی آلہ وسلم ازین طالبین و باین
 جماعہ در دنیا و آخرت فرمائی آمین یا ارحم الراحمین

ویرحمہ اللہ عبد اقال آمینا

حسب وقت و حال مناسب اقتاد کہ بوسیلہ خبریہ اکابر ان نسبت دوم سلسلہ
 ہم دعا خواہی نماید کہ سچا ہ آل ان خبریہ آل اللہ علیہ وسلم قرین اجابت
 آید **یا الہی حرمت پیغمبر و آل و سلمے** حرمت حسین ہم زین العابدین
 منجملے حرمت باقر امام و حرمت صادق امام حرمت کاظم و علی کریم بر
 ایشان صلوات سلام حرمت معروف و سری و جنید و بوسلی حرمت شیخ
 سعید و شیخ کرکان ولی حرمت فاریدی صاحب ہر دو طریق
 حرمت ہر یک ولی این طریق خوش انیق کن ز ایشانم و با ایشان رو
 تاورہ نما ای کریمی و و ابلی و رحیم ذوالعطا **تنبیہ** اعلم اسعدک
 اللہ تعالیٰ فی الدارین ان ہذہ الرسالۃ قد سمیتہا
صقال الضمائر و المسامرة للسرا و مرتبہا
 علی مقدمتہ و اربعۃ ابواب^{۱۳} **الباب الاول** فی البشارات
 التی وردت فی حقہ قدس سرہ و **الباب الثانی** فی
 عباداتہ و **الباب الثالث** فی اسفارہ و بیان وفاتہ
 قدس سرہ و **الباب الرابع** فی ملفوظاتہ و احوالہ
 باید دانست کہ ہر جا درین کتاب لفظ حضرت ایشان آید مراد از ان این قطب
 مہاجر است قدس سرہ و از لفظ خواجہ ثانی مراد قطب عالم غوث اعظم

خواجه محمد زمان ثانی ہست قدس سرہ و از لفظ خواجه حلیم حضرت محبوب الصمد
 خواجه کل محمد قدس سرہ مراد است و از لفظ خواجه کلان حضرت سلطان الیاس
 محمد زمان مدان صاحب الارشاد فی اللواری قدس سرہ است و از لفظ
 ابوالمرکب اکین حضرت خواجه جواد حاجی محمد متوی مقصود است و از لفظ جامع
 الکلمات مراد این خاکپای الشیخان قدس سرہم است معتمد
 طالبان صافی نہاد و رہروان طریق سدا و را باید کہ اقوال و افعال و احوال
 خیر مال ارباب قلوب و حال را بیدہ عبرت و چشم را دلت نظر کند نہ بعین
 نکارت و حقارت کہ عین خسرت و ضلالت است لفظ فصل و ماہو
 بالہزل و ریح الفضل از حضرت خواجه منقول است لایہندی من جادلنا
 و انما یہندی من تبعنا یعنی راہ نیاید وصول مع التدرک کسی کہ جلال
 نماید بانکار دل بجا کہ جماعہ اولیائیم و راہ نیاید بالتدرک کسی کہ پیروی ما کہ اولیائیم
 نماید و طلب بایز و تعالی چنانچہ در ہر امری برضای پیر کوشد و در
 مکاتیب مجددی ست قدس سرہ کہ ہرچہ از پیر صادر شود آنرا صواب
 و انداگر پیر لظاہر صواب نماید و بداند کہ ہرچہ او میکند از الہام می کند و باذن
 کاری سازد بر این وقت ہر اعتراض را گنجائش نباشد اگرچہ در بعضی صورت
 در الہامش خطا راہ یا بدچہ خط الہامی در رنگ خط اجتنادی است
 ملاست و اعتراض را مجال نباشد و شیخ عبد اللہ انصاری فرماید الہی ہرگز

خوای بر اندازی با ما و اندازی و ائینسانی المکاتیب المجدومی انکار این
 طایفه سم قائل است و اعتراض بر افعال و اقوال این بزرگواران زهر
 افعی است که بپوت ابدی رساند و هلاک سردمی گرداند و مستکر این طایفه
 از دولت ایشان محروم و معترض بر ایشان هر وقت خائب و خافیه میرد
 اگر در خود یار بر سر موی گنجایش اعتراض به پیر باید جز خرابی خود نداند استهی
 شیخ الاسلام فرموده که خود را از ایشان دوستان ایشان و از انمای تافروا
 اگر گویند تو کیستی گوی من از دوستان ایشانم اگر سخن ایشان شنوی اگر چه
 معنی ندانی سرد در جنبانی نامند و اکونی از سر بنبان ایشانم گویند ترا حق
 است گردان بری استهی سبحان الله چون فقط اعتراف ایشان و دید
 محبت شان این قدر حصول فوائد من الله سبحانه دار و صدق محبت
 و تشبث ارادت با ایشان چه قدر کفایت خواهد بخشید مشهور است که بچی عماد
 را بنحو اب دیدند پرسیدندش که معامله بر زخمی بر تو چون گذشت گفت
 خطایم آمد که با تو سخت کار داداشتم و لیکن بیان وحدت ما روزی یکی
 دوستی از دوستان ما میگذاشت از استماع آن خوشوقت گردید بسبب
 خوشی او از تو در گذشتیم نیست شان عالی و مایه متعالی مطلق و بیست
 او سبحانه را پس از طائفه این اکابران عظام و معظمان فحاشا لقبشندیه
 خصوصاً مجدویه قدس سرانم چه نویسد که چون اندسه الای

بگفتند

توبیند

نقش بند اندک ایشان حقانی که نقش افنا سازند صد نقش و صد بان
 هم کردند چون پرکار کرد و مرکز داشتند که همه پیشیار اندازگوش پرکار سبحانی
 وراقصای جهان نبود کسی نقاش دل چون نشان ما چه در اجناس جن و هم
 ملک هم نوع انسانی گویید ذره نوزد دل خور خوی نشان رخشد
 بسنگ دل شود در نشان و رشک لعل پیکانی که اگر چه پند کفرستان بود
 از ظل هایتان ما چون در کفر نخست برآمد در سمانی بطلمات این گهر
 کعبه فیض خدا باث. ریشم عریب گرد در جستجوی آب حیوانی نه نه
 بین گشت حد بندارین دل ایشان کلام مادم از دم نشان میده مدافاس رحمانی
 سفر اندر وطن دارند چون ماه در ماه که ز خلوت انجمن حسن مده و انجم مبدانی
 زهر یک اولیا و اصفیاء عوامی منائی که نشان حکم سها دارد بخاور کاف
 رخشان ز فیض نور بخشش این شمس اندر کسوف افتد که خورتان
 چو لاف پیش نشان در نشان هشتانی که کند رویه شکار شیر که منسوب
 شان گردد و بقهر نشان کشد فرودوشش را پیشه ز آسانی که دم عیسی بد موسی
 بنمیز چشم نشان پنهان که بیک جا جان ده لاشه بیک جا نور افشانی
 هزاران کور مادر زاده باطن ز بومی نشان که شود بینا چون یعقوب از
 قبص ماه کنعانی که نه خرچینگان کجرو اند جو رقص ز راستی که بسان
 ما میان راست رود در بحر دیا نی که کسے گراز حسد جوید عیوب نشان

عجب نبود ۴ ۴ کہ آب نیل خون سپید چشم قوم کبر اسنے ۴ ۴ اگر چه
 نقش بند آمد چون آئینہ صافنے ۴ ۴ دلی زنگی بزنگ زنگ میند
 زنگ ناداسنے ۴ ۴ بہ لبیل زراع فسح و عم زبوی کل مثل باشد
 بہ میزم نار و بہر با حق آن شان بتانے ۴ ۴ محمد و محمد علی شرع ہر ایک میود
 زایشان ۴ ۴ و سید العصفرد الہیہ کو یا احمد ثانی ۴ ۴ فلک از
 بحر خضر ایش کس نہر شب شمار شان ۴ ۴ ہزاران لو لو رشک در دریا
 عمانے ۴ ۴ بود ہر ایک از ایشان قطب اعظم عنوت کردش ۴ ۴
 سیاہ آید بجالت یاب کریان ابر نیسانی ۴ ۴ ہزاران اولیاء دین ہزار لبدال
 ہم نجیبا ۴ ۴ ز لوح جیبہ ایشان سبق خوان دبستانی ۴ ۴ ہزاران ہجو
 منصور ہزاران شیخ شبلی و ش ۴ ۴ بدر س صحو شان سازند چون طفلان
 سبق خوانی ۴ ۴ سعید از وصف شان لب بستہ ماند کاین سخن خوشی شان ۴
 چہ طاقت مور کار و در بیان شان سلیمانی ۴ ۴ حضرت خواجہ مجدد الفتنائے
 قدس سرہ کہ جامع طرائق اربعہ صل صاحب ارشاد و در ہر چہار راہ است ہم
 طریق طریقت نقشبندیہ را اوتیق در متابعت شریعت میداند و اقرب در وجہ
 وصول حقیقت شمار دچہا نچہ در کتب میفرماید صوفیہ وقت نیز اگر بر سر
 انصاف بیاید و ضعف است و انشاء کذب را ملاحظہ کنند باید کہ در ماوراء
 سنت آقا پدید ہر پیران خود کنند و امور محنت عمدہ را بہ بہانہ عمل شیوخ دیدہ

خود گیرند البته سنت مجتبی است و شریعت و برکات است و در تعجب
 غیر سنت خطر در خطر ما علی الرسول الا البلاغ پیران ما احتیاجت الی از
 ماجزای خیر و ما که ما و افسانندگان را بابتیان امور مبتدعه دلالت نکرده و
 بقلب خود در ظلمت مہلکت نمیداختند و خبر متابعت سنت را نہ نمودند
 و غیر از اتباع صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیمات و غیر از
 عمل بعزیمت ہدایت نقرمودند لاجرم کارخانہ این بزرگواران ملین آمد پیش
 طلق وصول ایشان مرتفع گشت ایشانند کہ سماع و قرص الیبت یا
 زده اند و وجد و تو احد را با گشت شہادت دو نیم ساخته مکشوف و
 مشہود دیگران نزد این بزرگواران داخل ماسواست و معلوم و تمخیل آنها
 قابل لغنی معاملہ این اکابر ما وراء دید و دانش است و در ما وراء معلوم و
 تمخیل است و وراء تجلیات و ظہورات و وراء مکاشفہ و معانی
 است احتتام دیگران در اثبات است و صحت این بزرگواران در لغنی ماسوا
 پس ذکر لغنی و اثبات در طرق دیگران مناسب حال مبتدیان باشد و ذکر اللہ
 بعد از ان مناسب باشد بخلاف طریق این اکابر کہ بر عکس است کہ اول اثبات
 است و ثانی لغنی آن اثبات پس ذکر اللہ در بین طریق و اثبات مناسب
 بود و ذکر لغنی و اثبات بعد از ان صورت بندد و اگر از حصول این اکابر
 بر ایشان لب کشاید خواص لجوام لمحق شوند و منتہیان در سنگ متدیان

سبقت الف و با ما اختیار کنند **ف** و فریاد حافظ این همه آخر پیرزده
 نیست **ا** و تم قصه غریب و حدیث عجیب است و مراقب به ذات تعالی
 که دیگران اختیار کرده اند نزد ایشان از حیز اعتبار ساقط است و پیله
 حاصل و مراقب جز ظلی از ظلال صیغ نیست بالجمله نظر است بزرگواران این
 طریقه علییه بلند افتاد است بهر زرقی و رقاصی نسبت ندارد پس نهایت
 دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت است و مبتدی طریق ایشان حکم
 منتهی سرق دیگر یافته و از ابداء سفر ایشان در وطن مقرر شده و خلوت
 در انجمن بحصول پیوسته و دوام حضور نقد وقت شان آمده ایشانند که تربیت
 طالبان مربوط بصحبت علییه ایشان است و تکمیل ناقصان منوط بتوجه شریف
 شان نظر شان شافی امراض قلبیه است و التفات شان واقع علل معنویه
 یک توجه ایشان کار صداریعین میکنند و یک التفات شان برابر ریاضات
 و مجاهدات منین طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان و این اندراج
 النہایت در بدایت اثران اندراج است که در صحبت خیر البشر میسر می شد
 علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیمات زیرا که در اول صحبت آن سه و در
 علیہ علی آلہ الصلوٰت و السلام آن میسر می شد که در انتہاء کم است که دیگران
 میسر کرد و این فیوض برکات همان فیوض برکات است که در قرن او انظهور
 می پیوست انتہی مخصوصا فی المکتوب خصوصاً در مکتوب چهارم مجددی

است بدانند که بر سر هر مائتہ مجددی گذشته است اما مجدد مائتہ دیگر است
 و مجدد الفنی دیگر چنانچه در میان مائتہ و الفتن فرق است در میان مجددین
 اینها نیز همانند در فرق است بلکه زیاده از آن و مجدد آنست که هر چه
 در آن مدت از فیوض باستان برسد توسط او برسد اگر چه قطاب
 و اوتار آن وقت بودند و بدلاء و بخیار باشند که خاص کنند بندگان مصلحت
 عام را تا انتہی پس از اینجاست مابین سرود که چون مجدد الفنی را بر مجددان
 مائتہ شریف مزیت ہزار بر صد است مجددات کہ بوارثت مجدد الفنی قدس سرہ
 و با اتباع شاہ رامش بعدش میشوند مزیت و علوم مرتب خود بر همان مجددان مائتہ
 سبوقہ متقدمہ ہم بہمان قدر دارند خصوصاً این نسبت عالی نسبت حضرت
 خواجہ کلان قدس سرہ از نسبتہا مجددیہ یک شاخہ عجیب ناشی است کہ بعزت
 بیتہ گان مورث حیرت است چنانچہ عیسی علیہ السلام از پیغمبر صلی اللہ علیہ
 وسلم و با نیرید بسطامی از ابوالحسن خرقانی و حکیم ترمذی و حضرت عوث عظیم
 محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی و شیخ اکبر محی الدین ابن عربی و حدیثی از احادیث
 نوی ایما از حضرت خواجہ بہاؤ الدین لغت شہندی و شیخ اکبر موصوف شیخ
 احمد جام از امام ربانی مجدد الفتنی قدس سرہ السامی پیش از وجود خود بنا
 خبر میداون و حدیث شریف سبکون فی ہذہ الامۃ رجل یقال
 لہ صلہ ہم اشارہ با ایشان وارد کند لکن از حضرت خواجہ کلان ما قدس سرہ

حضرت اکابر عظامتدس سرہم پیش از ظہور شان در وجود صوری بشارات
 و اخبار اختیار داده اند چنانچہ در فرزندوس انجارتسین و مرغوب الاحباب
 و کتاب التفرقة جملہ بشارات مفصلا مرقوم اند و نبذی از ان بقلم می آرد
 و تفصیل اگر خوانند رجوع بکتب مسطورہ آزند و در مکاتب ہدایت
 اسالیب قطب رحی الارشاد و مرکز دائرہ امانت و سد اولانا مخدوم آدم
 طوسی قدس سرہ کہ از مشاہیر علماء و کبراء اولیاء اند و فرمان واجب اللوعان
 حضرت خواجہ عروۃ الوثقی محمد معصوم قدس سرہ الاظہر و ربلدہ معظمہ ^ط
 خانقاہ شریف بنا کردہ کہ تا ہنوز اہل صفارا از زیارت آن کشاکش باطن
 عجیب دست میدہنگارش فرمودہ اند کہ این خانقاہ را ہا حضرت عروۃ
 الوثقی بنا کردہ ام و بر این خانقاہ انوار اصل الاصل میبارد و در این خانقاہ
 شخصہ جوانی دہ نشین از اولیاء اللہ تربیت خواہند یافت کہ جمیع کمالات
 نقش بندہ بر او ختم خواہد بود انتہی المختصا و در کتب مسطورہ مراد از جوان دہ
 نشین حضرت خواجہ کلان قدس سرہ صریح است باین دلایل آیت کہ
 وقتیکہ اکبا و امجاد مولانا محمدروم مدوح قدس سرہ بسفر سہزد معروف
 بسہزد مقدس عازم شدند شیخ عبد الطیف والد حضرت خواجہ کلان
 قدس سرہ را در جانی خود نشانیدند و وعده فرمودند کہ سفارشتی تو نزد
 خواجہ محمد صبغۃ اللہ قدس سرہ عرض میکنیم پس باز بعد از مراجعت و شرف

فرمودن در زبده بشیخ فرمودند که مبارک باد مرزا که چون برای تو اتماس
 توجیه کردم از روی شفقت متوجه شدند فرمودند که سلوکش و علمش صحیح
 است و این قدر ترقی هم به او بخشیدیم باقی از وی پسری بعد ازین بوجود
 خواهد آمد که جمیع کمالات این طریقه علیہ از او بتبریح و تزیین خواهد بود انتہی
 و ہم روزی کامل محقق شیخ مدقق ابو القاسم که از کمل خلفاء حضرت
 مولانا محمد دوم قدس سره اند و یکانه وقت خود و صاحب بیت
 و فرست قدس سره با بسیاری از اصحاب خویش که حضرت خواجه ابوالحسن
 و شیخ عبداللطیف موصوف و مولانا عبدالسلام هم در آن جماعه حاضر
 بودند زیر درختی متناور مجلس داشتند در آن مرغان الوت بجو اقیق مصون
 گرد آمدند و غوغا الحان برانگیختند حضرت شیخ محقق قدس سره دکن
 ہنگام خواجه ابوالساکین فرمودند کہ از مریدان شمامردی بدان کمال میرسد
 کہ طالبان بروی چون مرغان این درخت اجتماع خواهند آورد باز انکاه
 التفات بشیخ عبداللطیف آوردہ فرمودند کہ آن مرد در صلب شاموع
 است مولانا عبدالسلام کہ خود از جماعه ابدال بودند در آن مجلس دختر خویش
 با ایشان بخشیدند تا چنان مردی شاید کہ بیک نسبت از مریدان من ہم
 باشد و ہر وایت حافظ ہایت اللہ از مرحوم مولوی قاضی زکریا متوطن
 قصبہ بدین منقول است کہ چند سال قبل از سیلا حضرت خواجه کلان قدس

سره از زبان عیب نرجهان شیخ ابوالقاسم قدس سره شنیدم که از دست
 شیخ عبداللطیف مروی تکمیل از اولیاء اللہ ظہور خواہد گرفت که چراغ فیض
 او تا بقیامت روشن خواهد بود انتہی آخر عرب از میا ادا حضرت اعنی خوجہ
 کلان قدس سره چنان صاحب بحال نامتساہی و مورد افضال الہی شدہ اند
 کہ مرشدشان حضرت خواجہ ابوالساکین قدس سره ایشان را و فرزند ایشان
 خواجہ سلیم قدس سره را کہ هنوز از مشربہ کتمان عدم در مہد امان وجود نہ آرمیدہ
 بودند بشر این خطاب فرمودند کہ سرہ مشایخ ملک در زیر پای تو دادہ اند و ترا
 بر تمامی خاندانہای ملک سروری بخشیدند و تو نیز تراج مشایخ ہستی و فرزند احمدند
 شما بر سندی خلافت شامی نشیند و مکان شما ہمیشہ معموری ماند انتہی امانت
 کذلک حضرت خواجہ کلان و خواجہ ثانی را قدس سرہما بشر داشتہ اند کما فی
 المرغوب و بر سر اصل سخن رویم و گوئیم کہ ہم حضرت خواجہ ابوالساکین خواجہ
 کلان را قدس سرہما بشر فرمودند کہ حالی کہ وارد بر شماست بعد از ختم المرسلین
 صلے اللہ علیہ وسلم بر دو کس ورود آورده یکے صحبت قدس سرہ کہ سید
 الطایفہ کردید و مہ بایزید قدس سرہ کہ سلطان العارفين بود ولی آن ہر دو غیر
 آن حال را تمام نشانتند و باختتام نرسانیدند امید است کہ تو آنرا با تمام رسانیدہ
 سلطان الاولیاء خواہی گشت و غیر ذلک بشارات کثیرہ برآ خواجہ کلان اند
 قدس سرہ پس این نسبت پاک مجددی ایشان را پاک باید دید و بی باک

شاید دید **سه** پاک مین از نظر پاک بمقصود رسید احوال از چشم
 دو مین در طمع خام افتاد **ط** **ط** این نسبت مطهره ایشان است که باز
 تمامی ظهور در منظر حضرت ایشان قدس سره فرموده و اسرار بزرگی و
 انوار بیچشمگی این نسبت از گریبان صدر مشروح آن ممدوح بروز نموده
 پس از اباید که در بیان او کوشیم و آنکه علت غائی جمع این کلمات منقبت
 اوست در آن بیونم و نسال الله سبحانه ان یوفیانی محبت و ثناء و ان
 یحشرنا یوم القیامه مع تقدیس سره **سه** نام من زین ستوده کیشان باد
 شزین در میان ایشان باد **ط** **ط** این بر حمتک یا ارحم الراحمین باب
 اول در بشاراتی که از بعضی اولیاء کبار و صغار در شان حضرت ایشان
 صادر گشته قبل المیلاد و بعد المیلاد باید دانست که حضرت ایشان قطبی
 بودند کبر و غوثی بودند شهباز شریعت غا عالم بر غایت و از طریقت علیا عالم
 بر حقیقت **سه** ز سنت در جنبه فکند اشوب **ط** بجز به بایزیدش
 آستان روبر **ط** **ط** ابو الوقت دو عالم قطب ارشاد **ط** **ط** مجد دوار
 از وی دین شد آباد **ط** **ط** هر که باری بدیده صدق جان و مردگارت
 جنان انوار سیما هم فی وجوه هم من اثر السجود آن محمود مسعود دید
 باشد تا بنگام نزع نزع شمع مهر پیش از دل بدر خواهد شد
سه کسی کوششت فانی در جمال و حسن پیر خود **ط** فرانش کی کند

گاہے زمین شکل و شمایل را با در رحمت اینچنین فانی فی اللہ و باقی باند و
 متخلق باخلاق اللہ و رولا احصی ثبات بر زبان است للجامع سے قطب
 پنج قطبیت وہ غوث دین با طایف نور حقیقت اوست تاعرش وزین
 طالبان را غمزه او نور جان با و سوک را خیم تاقب بالیقین با در ویان
 ختم چون در انبیا با حضرت ختم رسل شاہ امین با و رصطہ ابدال حلیم
 پیش او با از سر عمر زانو دارندہ بسین با صد ہزاران چشم چرخ
 اندر زمانش با بر زمین قطبسی ندیدہ این چنین با کنج سد تاج
 برفرق حسن با از جمال اسم او پیرہ کزین با کس علم آن محقق قطب
 کس نداند عنبر رب العالمین با ولادت حضرت ایشان روز دوشنبہ
 تاریخ پنجم محرم از ۱۲۳۵ھ دو از وہ صدوسی و پنج ہجری است پیش از میلاد
 حضرت ایشان قدس سرہ حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ را در سن یک ہزار
 و دو صد و سبت و یک ہجری فرزند نخستین موسوم بشیخ محمد سعید قدس
 سرہ آمدہ است کہ در آن وقت اختر برج نقابت کو ہر درج نجابت
 عن قان پناہ و ولایت دستگاہ پیر نور علی شاہ ساکن فیض آباد لکھی کہ یکی از
 مستتر شدان و پیرہ یافتگان جناب خواجہ حلیم قدس سرہ بود صاحب کتاب
 عجیبہ و حالات غریبہ تشریف در لواری آوردہ دیدن آن سعادت
 کہیں را کہ ہفت ماہ بود در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ بکمال

آرزو و شوق و تمنا و ذوق عرض داشت پس ظاہر مینمود که حضرت خواجہ
 ثانی ارشاد فرمودہ صاحبزادہ با سعادت را طلبا بنیدہ کہ یکی از موصفا
 بکنارشش بردہ نیز آورده بجزد نقابشہ ہمارکش بر من چنان حالتی دیدہ
 آمدہ کہ ساعتی بی خود ماندم چون با فاقہ ادم دایہ باز پس رفت و ہدایای
 کہ برای ایشان آورده بودم درست مانده باز بخدست آنحضرت خواجہ
 ثانی بازگشت کردم پرسیدند کہ چگونه دیدی گفتم کہ انوار ولایت در
 سیمای ایشان پر تو می زند عجب کوی ہری وجود گرفت حضرت خواجہ
 ثانی قدس سرہ فرمودند آری چنانست اما حیانتش اندک میناید پس
 من از استماع این مقولہ معنوم دل درویش شدم یعنی کہ عبارت از قبہ حضرت
 خواجہ کلان است نشستم کہ الہامم در دوازند کہ دیگر نشد زندی کہ بعد
 ازین می زاید ہم عمر خوب خواهد داشت و ہم بہ شہرت ازین کذا فی
 مرغوب الاحباب الحق چنان شد کہ بعد ازین الہام میر معنور حضرت ارشاد
 در پانزدہم سال بحال ظہور آمدہ اند و خواجہ با سعادت در سال وازوہ
 صدوسی و ہفت ہجرت بوصال عربان شتانت واز سیادت پناہ معرفت آگاہ
 سید علی شاہ بخاری کہ یکی از استادان جامع الکلمات ہست شنیدم کہ وی
 از سید بوعلی شاہ منقول میساخت کہ میفرمود کہ در بارہ این خندہ نما
 آنحضرت ایشان پیش از میلاد پند شہادت در الہامات خود

اسم دیدم و اسم از حضرت خواجه ثانی قدس سره و سایر اصحاب کبار بیت
 و ارباب معرفت نور یافتگان خواجه حلیم و خواجه کلان قدس سرهما
 شنیدم که مثلش کمیاب است که ظهور خواهد آورد و مشایخ متوفییم در
 رنگ مشایخ حیات رضائی جوی او خواهند بود و هم مشایخ زمانه خود را عانت
 خفیه خواهد نمود و هر مہ از وفیض خواہست گرفت و اندر یادانت رسیدن
 ظهور تولد ایشان بل بعد از جلوس بر سندان شاد حضرت ایشان مسیم
 موصوف حیات بودند کہ می سر بودند کہ آنچه نزول برکات و حلول حالات
 کہ از التفات تو جهات حضرات مرشدان خود اعنی خواجه حلیم و خواجه ثانی
 قدس سرہامی یافتم از ادنی التفات حضرت ایشان قدس سرہ بہتر از ان
 فیوضات و واردات بیایم مشک در پیشہ ولایت و ہدایت غضنفریت
 کہ ہمہ شکار او می خورد انتہی از درویش عالی کہ صاحب مقامات عالی
 و حالات متعالی و از متوسلان خواجه حلیم قدس سرہ و از اثر صحبت
 یافتگان خواجه ثانی قدس سرہ است و صاحب لقرن است و خوارق این
 جامع الکلمات در طفولیت دیدہ و بارامی این جامع را حضرت ایشان بزرگوار
 استدعاء دعوات توجہ باطنی نزدش سفیر ستا و کہ ہنوز انوار چہنیش بر مطالع
 خیال طالع میسبب منقول است کہ حضرت خواجه ثانی قدس سرہ با اسم سہی
 خواجه گرامی اعنی حضرت ایشان قدس سرہ در طفولیت امر فرمودند کہ

برداشته در خدمت محمد یسعی در ویش دشتی قدس سره که از اصحاب خواص
 حضرت خواجه گلان قدس سره بودند و بمعالجه اصل الاصل و مافوقه مشرف
 اند برای توجیه دعا و حصول معالجه کمال این طایفه علیہم السلام بود و بدین ترتیب
 که متوجه شوند و تدریجی انکو تازه که بیدید پیدا آمد، هم بدیه برای ویش
 مذکور دادند این حقیر معنی عالی فقیر حضرت ایشان را برداشته بخدست
 در ویش دشتی برده و بدین عرض داشته و عرض توجیه ساخت در ویش اول
 نیاز مندی و سرفکندگی خود بیان نموده آخر اطاعت امر حضرت خواجه ثانی
 قدس سره فرموده متوجه و مراقب بدل نشسته دیدیم که موهبانی تمامی بدین
 برنگیختند و آثار جمال و جلال الهی در وجهش در آمدند آری قال اللہ تعالیٰ
 تقشعر منه جلود الذین یحشون ربهم ثم تلین جلودهم و قلوبهم
 الی ذکر اللہ آخر تا آن زمان مراقب بود که بموی تن بازش نشسته و آثار
 کشف است بشیریه باز در مواجحه نمودار شد سر برداشته فرمود که این کین چه
 خواهد ساخت بر چه چند کند اول هر چه نزد من از ایشان بود باز بوی دادم و
 این را می بینم که نهایت مکمل خواهد کرد و کاشش را آنکه زنده خوانند مانند زود
 خوابند دید و از مولف مرغوب الاحباب منقول است که روزی حضرت
 خواجه ثانی حضرت ایشان را قدس سره تا در کامل محذوب در ویش
 یعقوب که بندیه یافته و سستی پذیرفته از گشته ناز و عشوه طناز جمال کمال

حضرت خواجہ سلیم بود قدس سترہ وقتیکہ در مکان شریف لواری تین
زیارت آورده فرستادند و آن مجذوب را اشراف بر ضما و اطلاع
بر خواطر فوق الحد بود خارج الحد ہزاران مردمان طالبان اعراض این جهان
و عالم جاودان کہ پیش می آمدند کہ لب نمی کشود و مسئلت مافی الضمیر را
وانمی نمود خود بخود آن مجذوب محمود جواب با صواب بی ریشہ رتیاب
خطاب میفرمود حضرت ایشان را کہ بیج شش سال عمر داشتند برخی یاران
خدمتکاران ہمراہ خود بردہ از طرف رفقان صاحب صفا کہ چشم صورتش
بر نشان غیبتادہ اما دیدہ بصیرت کشونش دانما کشادہ میماندہ نشستند
بمجرد نشستن حضرت ایشان را بدون التفات کردن و روی گردانیدن با ایشان
بترغیب بسیار ترغیب ساختہ بیشتر کمال و امکان رشا و ارشاد داشته
پس جواب بر کی از یاران و خدمتکاران نشان پرداخت چنانچہ ہمہ از
اشرافش و اخبار اصنافش متعجب ماندند از معرفت کیش عالی در ویش منقول
است کہ روزی حضرت خواجہ ثانی فرمودند قدس سرہ کہ مرا شب دو ملائکہ
رحمانی آمدند کہ گفتند در خدمت منزہ و عز او مقدس و مہر بارگاہ حضرت
بیچون و بے چگون عزاسمہ وجل سلطانہ و نعالی شانہ حاضر کردند مسرور و مجید
بر رسید وصال لایزال ایزد متعال عریانی حبسائی جاودانی از ان بارگاہ
سبحان چون کوشش وزہ دار ہر اللہ کبیر است ہا

۸۶۵۷۷

منتظر رسیدن خطاب ایشان تا خطاب مقدس آمده که اگر چه برابران
 این سبب طلب بنیدیم ولی الحال باز کرد تا کنست زنده تر ابرجایت قیوم کنیم
 بعد این خطاب و بشارت با صواب حضرت خواجہ ثانی حیات این جهان
 از دو سال زیادہ شدہ اند نعم قال اللہ تعالیٰ ولا یظہر علی غیبہ احد
 الا من امرت من رسول و بسم از حاجی خیر محمد و سیادت پناہ سید
 حاج محمد شاہ منقول است کہ حضرت خواجہ ثانی متدس سرہ برادران ایشان
 کہ ایشان ظاہر بنیان و از باطن کوران حکم من برای ظاہر و خاب و
 خسر و من برای باطن ہم مخی و افضل عداوت داشتند برای مصداق لای
 یہتدی من جادلنا علم لغاوت برافشستند کہ اگر تقصیر آن متسلم را
 سر و بد بیان کاربرد فائز رسد باورد گشتان ہر کہ در امتداد بر افتاد
 الغرض حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ باعلام اللہ سبحانہ میعاد عمر خود دانستہ
 بدان پرداخت کہ قایم مقام خویش درین عالم صورت موجب حقیقت حضرت
 ایشان را در حیات خود نمایند بعبادت الاخوة و اختات المؤمنین
 القشرتین بعد لہذا حضرت ایشان را با اللہ در حیات بر مناد ارشاد
 در خالقانہ خواجہ سلیم الفواد نشانیدہ تمامی ستر شد ان خود را بمیت منونہ
 ایشان کنانیدہ باز جب از چہ روز فرمودند کہ ہنوز در خیال انام عوام حقیقت
 مرام بر انجام و انجام کار ششمہ باز تا نیا حضرت ایشان را در و مناقب انوار

وفاق خویش برسد افاضت و چارباستش افاضت نشانیده محبت کنانیده
 جمیع حاضران بزبان وحی ترجمان سرمودند که هر که دست حضرت ایشان گرفت
 روز قیامت دست او خواهم گرفت و شافع او خواهد گشت باید که تابع
 فرمان او باشد همیشه تا اگر ایشان را سیر داشتند عصا ایما نماید ایشان
 بیخ میزد ریح بر دوشش بچوش وارند و اگر امر محامل شمشیر فرماید بی الغور
 بی دیر ضرب کوشند که جلوس این جوان برسد کاطان برای ارشاد
 طالبان فرمان حضرت ایندیجان است و اگر فی المتکسی بخوردان مایعنی
 بطرف همان بر لوران سد طیمان رود تا گو برود و الله غالب علی امره و هم
 از هدایت شامل موزن شامل منقول است که روزی دران ایام نزدت دوه
 انام اعنی حضرت خواجه ثانی قدس سره السامی من و عالی درویش و برخی
 عاشقان درایش حاضر بودند که بداب نقشیند مهر بر لب و فنادر کویچه ادب
 بودند که حضرت خواجه ثانی خود بخود مخاطب عالی فقیر شده فرمودند که آیا هنوز
 چنان خواطر را در خاطر میسیدیدان که کالی که ازین جهان بعالم جاودان
 میرود برای آنکه آن را قایم تمام خود میسازد و زمام اختیار بومی میسپاز
 متوجبه روحانیت مرشد مکمل خود میگردد پس باز روحانیتش متوجه پیش
 خود تا که علی الترتیب بر شد همه مرشدان و در پیرمه بر سران محمد مصطفی
 صلی الله علیه و سلم می رسند و باز حضرت ختیت متوجه رضا حضرت

کسب ریغ اسر و عمل شاره میشود تا که ان شخص شخص را از ان بارگاه
 مقدس قبول فرموده طمانیت حضرت قایم مقام شدنش حضرت ختمیت
 پناه علیه الصلوٰۃ والسلام من عند اللہ و بوساطة ان شاه هر کامل حق آگاه
 میرسد انرا قایم مقام خود مینماید پس در عمر پیر و سفر حضرت این همه اکابر بتائید
 حضرت خیر البریه علیه الصلوٰۃ والسلام با دارالهدی مل عبکم اللہ الاکبر معاونان و
 اندو همراه او باشند پس انرا چه نعم و متوسلاتش را چه هم پس چون از حضور
 آن فیض گنجور خواجه ثانی دوری صورتی کردیم بیسنی از مجلس حضور گرامی
 برخواستیم همه یاران کلام لوالی انظ سام ان حضرت را جواب خاطر عالی
 در ویش منمیده مسئلتش بی کم و بیش نمودند ظاهر ساحت که بار می طاعت
 حضرت ایشان که عمر سیزده سال در آنوقت و حال داشتند و کبر و
 خود نمایی آن جماعت سندان را که همه در عمر و عقل صورتی کلان و عاقلانند
 قیاس کرده و سوسا و روم که آیا بعد این استظهار سکینان اعنی خواجه ثانی
 قدس سره ان حاسدان چون کرکان خون اکسب و ما ضعیفان از میثان
 می غزند بدر جواب ان آن جناب پر دامنست و دفع ان ساخته چنانچه خود
 بسم دیدند و شنیدند و هم از ان در ویش عالی مقام منقول که بنمایند
 لیلیت لغتته همان حاسدان بغاوت کیشان وقت فرصت را غنیمت
 دیدند از دیوار حصار بچند مندان بد طعینتان بر نیت جنگ و جدال و

کشت خوبی بی عمل برآمده در استخوان و چند فقره از غلت نشینان
 آن قاتلان شهید کردند آنچه در آن شب متعذیان تعدی ستم و جور
 و ظلم که کرده اند اگر مفصل نکارد سخن بطولت رو آورد الغرض کسی
 در آن حال وقت نیم شب آمده در حضور پر نور آن حضرت خواجہ ثانی بی
 ثانی عیسیٰ بن مرشد داشت که آن ظالمان قاتلان چند اشخاص شخصہ را
 شهید نموده بر این ماده اند که بعضی از اہل تقار انیک از دیوار این وثاق
 برآمده بر نیات بد میگویند و بمقاصد استتبع می جوشند آن حضرت خواجہ
 ثانی کہ در آن وقت نہایت از علت مرض جسمانی ناتوانی و استعداد عالم
 جاودانی داشتند بشرط اصغاء آن ماجرا و اولاً از حضرت ایشان پرسیدند
 کہ کجا اند یاران گشتند کہ ما فرزند ملتصق آن ثانیانست بودند کہ هیچ
 نخورد و ہرگز نخورد نشود پیش ازین من یک بودم درین وقت این
 شیرینی و من ہر دو اشخاص شستہ ایم قبل الظہر امروز ایشان را ازینجا کشید
 بدر از قلعہ سید ہمہ حاضران ازین بشری بجزت ایشان و اخبار
 بالغیب سچر ماند تا کہ فی الحقیقت بشرط زوال افتاب عالمنا ب
 آن روز جبکم حضرت بالرب بجدی رعب صعب و ان عسا کہ جہاد
 و رفیقان میدان افتادہ کہ افتان خیزان کریران خارج شدند و رفتند
 کاہم حم مستنقرۃ و نت من قسورۃ **س** هیچ قومی را خدا

نکر و با تا اول صاحب بدلی نامد بدرو و بس از آنجا ن خیر خصال
 قدس سره هر چند حضرت ایشان بسم علم مذاخرت و کس مناقشت
 برداشتند و کونستند و لی خیر ما رحمت تجارتهم و ما کانونا مهنت
 چیزی بدست نآوردند **۵** جاہل از این بلاعت روشکج ارشد
 چه شد و جعل از خوشبوی گل گرسخت در شد چه شد و روز روشن
 شد قسم گاه خدا و الضحی با ظلمت افزا دیده بے نور شیر شد چه شد
 تدر زریا فقره راصراف و اندنی شہان با کاسه روین پیش
 صورت زر شد چه شد و نیک دیدن خویش بر مہمان بس ابھی
 است و از تکبر کردن انرا شاخ بے بر شد چه شد و حاسد
 از خود را بہ از استاد دانست غم و بار مشک و عود و عنبر و عطر بر خر
 شد چه شد و کل بود ز آب و لطافت زیب و بہیم شہان و
 خار و در پہلوی کل شکل برادر شد چه شد و فضل برین دار نمود
 بین کہ دستار حباب و بر رخ بیلاب شکل کمنبدی کر شد چه شد
 فضل علمست و از زایش سفید و عمر پیر و بو مرہ از بو البشر کر
 بیش و پس تر شد چه شد و علم در قعدول ست و قال بر سطح زبان
 حس بروی بیم اگر بالای کو ہر شد چه شد و کار اخلاص دل است
 و فی بکلیف زبان و بے خلوص دل اگر واعظ بمنبر شد چه شد

زمینیت ظاہر گذار و زمینیت دل جو سمیچیدہ ما از دو تار مومی بر طاووس
 ان سر شد چہ شد ما ما و ہسم از میر محمود کہ اہل مراتب قلبیہ بود و بہر
 یانند از حضرت خواجہ حلیم قدس سرہ و از خلیفہ غلام محمد تالیپری مقبول
 است کہ روزی حضرت ایشان در خورد سالگی ہمہ لباس سونید در بر
 و دستار بر سر پوشیدہ در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ
 تشریف آوردند حضرت خواجہ او شان را دیدہ و متبسم شدہ فرمودند
 کہ این سرزند ما اہل عرب و حاجی می نماید انتہی اگر چہ در آنوقت حاضران
 ہمگی بر نسبت صورت لباس آن کلام خواجہ را قدس سرہ محمول تشبیہ
 داشت ولی تشبیہ حقیقی بود نہ مجازی کہ آن شبش حج و شش زیارتہ
 نبض ثانیہ طفویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ و بحجۃ الوداع ہجرت
 ہجرت و وفات در طیبہ و کدغن در بقیع الحنظل رسانیدہ عارفانرا
 تا قیامت ہر چہ کرد در روشن ست ہا و ہسم این جامع الکلمات از
 زبان نبض ترجمان حضرت ایشان قدس سرہ شنیدم کہ فرمودند جب از ان
 کہ مرا حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ بر سار شادانت نہند روزی من در حجرہ
 عربی او خاق بودم و حضرت خواجہ ثانی در حجرہ شرقی آن و شاق نگاہ
 مرا کہ ام خطرہ ناشایستہ از دل عبور کردہ تا از ان حجرہ مرا آواز دادہ طلبد
 جلد بدست شریفہ رسیدم تا فرمودند کہ ای پسر ترا از تعلقات این جهان

کشید بیرون کرده ام تا ہنوز بسم بخینین سلف رسالتی ہر
 اینچنین خواطر را راہ مدہ و بسم از سید غلام محمد شاہ کہ نیک صفوت پناہ
 بود شنیدم کہ حضرت ایشانرا وقتیکہ خواجہ ثانی امانت ارشاد دادند عین
 بشرش داشتند کہ تو مختار من اللہ ہستی خواہی کہ مثل من در عالم باش
 و خواہی کہ مثل خواجہ کلان تدرس سرہ و یا خواہی کہ از ہمہ مست از باش
 بہر جا کہ باشی نہ ایارتو نہ ما محمد ہمیشہ نگہدار تو نہ ما و بسم صاحب
 مرغوب از قاضی سید محمد کہ کئی از بار یافتگان حضور خواجہ ثانی بود متوال
 میداشت کہ حضرت ایشان در خورد سال چندان میل خاطر بقیم علم
 صوری نمیداشتند و نہ حضرت خواجہ ثانی از آن بر حضرت ایشان کو کشتی
 یا جوششی مہیز نمود لہذا باری بخواجہ ثانی بیانی عرض نمودم کہ آخر سببی در
 عدم کوشش تعلیم فرزندار حمید خود با شد نہ نمودند آری پیش ازین
 بسیار کوشش میکردم و تا دیشب مینمودم آخر باری رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم را دیدم عرض رسانیدم کہ این سپرم بچہ حضرت ایشان با وجود
 چندین تاکید و کوشش میل بخواندن علوم ندارد نہ نمود آنحضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم کہ غم این سپرت مخور اورا کفالت من سپار
 من خود کفیل اویم پس از آن نظر بر آن کفالت از تکلفات صورتی کہ جو
 شدم و بدان کفالتش سپردہ ام ہر گرا خواند از تفرش بر

عشش برند

باب دوم در بیان عبادت حضرت ایشان قدس سره

و وظائف و لوازم و سنن موکده و مستحبات باید دانست که حضرت ایشان کثیر اوقات با وضو بودند و در صیفت و ثلث غسل و وضو به آب گرم در عمر پیری که مراد بعد الاربعین تا دم آخرین است میفرمودند و این خصوصیت با مور و افتعانی ایشان تعلق دارد که در واقعات بدان مامور گشته اند الا ندره و ضرورت و وضو را بر تیب مسنون و شرا یط شروع با رعایت مستحبات و آداب ادا می فرمودند و در اسباب ان هنگام اگر او را خود مبالغه میداشتند رعایت حدیث و اسباب الوضوء علی الکامره چنانچه باری حضرت ایشان را مرض شری طاری گردید که بشرط مساست ماء و لو حار اشتداد فوق الحد روی میداد و در ان هنگام دیده می شد که مصابرت بر مرض غرض کالفرض دیده در اسباب تمام میگوشتیدند و وضوء کامل بجای می آوردند و کذا لک در بعضی اسفار که وقت تهجد آب گرم نقدان بر خلاف وجدان میداشتند در موسم سرما و باردها که انجماد الماء کالشیخ از ان صورت میست اسباب وضوء را بان آب تلخ می نمودند و لوازم غسل تهجد را بجای آوردند و

در شستن بازوی مرفیقین را داخل الیید دیده مبالغه بلیغ در فوق المرفیقین
 برسانیدن آب می ساختند و مسح را بر تمامی سر و گردن و اوئین بهر دو
 دست علی الترتیب المردیه ادا میبست میروند و تخلیل بحیه و اصابع ابدی و ارجل
 از امور موکدات بلیغ می شمردند و در اسفار بآب شور بجر مالح بها المکن و صنو
 نمی ساختند احتیاطا للخروج عن خلوات عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما و غیر
 فانہم قائلون بعد رجوان الوضوء عن ماء البحر المالح لحدیث تحت
 البحر تار و اگر عند الضرورت و صنویب کردند تا در مضمضه و استنشاق
 اگر آه نیاورده اسبغ می نمودند بضرورت میان وضو سخن دینومی نگفتند
 و عند الختام دعاء اللهم ثبت قدمی یوم تزل ال اقدام می خواستند و بعد
 الفراغ اشہدان لا اله الا اللہ وحده لا شریک له لا الملک ولا الحمد
 یحیی و یمیت و هو علی کل شیء قذیر و اشہدان محمد اعبده و رسوله صلی
 اللہ علیہ و علی آله و اصحابہ و ما خلق بارا و یدیم کہ میخوانند و نظر بجانب
 آسمان میفرمودند و پیمان مسح الحنفین در سفر و حضر حسب السننہ گاهی
 گاهی سه یوم یا بیشتر پاس معمول میداشتند و وقت تہجد و ظهر و عصر و عشا
 اکثر بوجوب منطوقہ حدیث شریف تسوکوا فان السواک مطہرۃ
 للضم و مرضات للرب و حدیث ماجاء فی جبریل الاوصانی
 بالسواک حتی لقد خشیت ان یفرض علی و علی امتی

و حدیث لولا انی اخاف ان لیشق علی امتی لفرضت علیهم
و حدیث انی لا استنک حتی خشیت ان احفی مقادم فی مسواک
میفرمودند و استعمال مسواک ارک متداول شان بوده و در آخر عمر
که اکثر زندان و برخی اضر اس افتادند تا هم برای ادائیگی سنت بر بعض
باقی مانده موجب عادت مستمره مسواک می نمودند و خفتن عثمائی حضرت
ایشان جز کامل وضوء نماز گاهی نبوده است متوجه جهت کعبه و زوال و تقصیر
نشسته چهار سوره قل و فاتحه و آیه الکرسی و امن الرسول و سوره
الملک بر بیه با بسمه علیده و سبحان الله و الحمد لله و الله اکبر و کل
اولین شمی دست بار و تکبیر شمی و چهار بار که حد کامل باشد و حوت
و استغفار و لا اله الا الله و حسده لا شریک له الملك و له الحمد بحسب
و هو علی کل شیء شعی تدبیر قبل الرقود مع النسخ علی الیدین و سجها و ظنیفه و طمعه
ایشان بود غالباً در جوانی و گاهی در عمر آخرین بر سریر استراحت نمی فرمودند
حتی که در مرض نزع با وجود شدت مرض و مع عرضداشت تلبیدان و مریدان
از تجویز داشتن سر بر برای استراحت بدنی هم ابا آورده و می فرمودند
که در مکان معسکه که از اسلاف کبار خود در اینجا مختارم هم فرشته بر
زانا سخن می شرمم و خلاف داب ادب می دانم در اینجا در طیب
چسان می تکب این کار باشم و بسا بر حصیری از سببند که انار تار بود

لا اله الا الله

بر ائین وجود مسود منقش میگردد و هنگام لفظه کلمه تهلیل و توحید تسبیح و تحمید
 و تکبیر و حوقله و الحمد لله الذی حیاتی بعد امانتی و السیة العیث و النشوة
 یک بار عادت ستمره شان است قدس سره و نماز تهجد بعد نصف
 اللیل کاتبی بطول قنوت و کاتبی بکثرت سجود بیجا می آوردند رفود نوم
 شب تا بتانی حضرت ایشان زیاده از دو ساعت و شب زمستانی
 زماندار سه ساعت قطعاً نموده است ان اکثر النوم و الا فساعة او
 ساعتان من الساعات النجوتیه لیسالیالی متوالی تمامها در قیام قنوت
 و مراتبه الوار حیرت بر چشمی داده اند خصوصاً در اوائل حال پسند
 سال بر این منوال عبار خواب را باب چشمان پاک شسته اند و از منیت
 ایتان لغاس مخفی طویل در دیوار زده بران فارس و سوار نشسته در راه
 عبادت و ریاضت تافته اند امثال سوره یس و یوسف و بقره و
 آل عمران در دو کانه تهجد قرائت می ساخته اند و بدینسان تمام شب در
 الوافل سبزی برده اند و تراغالب وقت سحر می خوانند و در آخر
 عمر شریف مواعظت بر بازده رکعت مع الوتر داشته اند و در میان
 سجده نین بسب اغفر لی وارحمنی وارزقنی واجبرنی و عافنی و عاف
 عنی می خوانند از ان دو رکعت اول را خفیف تر از ثانی و ثانی از
 ثالث و ثالث از رابع قنوت میگردند مفاصله استراحت حضور

و مراتب سلوک باین هر طوع مستزاد از انبیا بوده است و در آخر
 بر ماه سلوه البقیع مقرر و موقوف زائد بر تعجب داناتا است و هنگام
 تعجب و مراتب پسین چنین خلوت میگزینند که خواص را هم بار نبوده و بعد
 از تعجب هزار بار درود شریف بلفظ اللهم صل وسلم علی سیدنا محمد و آله و
 اصحابه و ما خلق و هزار بار تهلیل بنیت بر الوالدین و بنتا در استغفر
 الله الذی لا اله الا هو الھی القیوم و التوب الیه عمل موافقی حضرت
 ایشان است و هم پور و درود در واقعات خود مامور بودند و بعد
 از تعجب مراتب متوجه الی الله می شستند تا که سنت فجر را در جائیکه باشند
 غالباً بسوره کافرون و سوره احد دو گانه نموده اندک اضطجاع کرده
 فریضه را در اوائل حال مناسب به ترقیات و حصول حالات لطایف
 لطیفه و علوم خفیه بغلس بقراءت سوره مؤید عروج و در آخر حال
 باسفار بر ترائید اسرار نزولیه و مراتب انتهائیه بقراءت سوره
 و آیات معینه بسوط اداء نموده این دعا خوانده اللهم انت ربی
 لا اله الا انت علیک توکلت و انت رب العرش العظیم
 و لا حول و لا قوت الا بالله العلی العظیم ما شاء الله کان
 و ما لم یشاء لم یکن اعلم ان الله علی کل شیء قذیر
 و ان الله قد احاط بكل شیء علماً و احصی کل شیء

عدد اللهم اني اعوذ بك من شر نفسي ومن شر
 كل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربي على صراط
 مستقيم واللهم اجزني من الثابت ما روشتي وسمبار
 سبحان الله والحمد لله وشي و چهار بار الله اكبر كه ورد پس از هر سلوته
 داشته اند و ميگردند و بر اين همه اخلاق شان عبارات احاديث و كلام
 مجد و بيه مويده و ولي اين مختصر نامه طاقت تحمل طوالت آن نميبرد تا
 طلوع آفتاب عالمتاب ماه حلقه نجوم طلاب مي نشستند في امام و در سهر
 صفوف رنوده كان نفس و خواطر مي بودند و ارشاد رشا و بهر خاص و عام
 از ممت خاموشي ميگردند و بيك عشوه التفات هزاران وابستگان
 ظلال را صاعد اسم اصول مياختند يك نظر پير يا بهتر از صيد چله
 بعد از ان برخواستند در جامي خود تلاوت قرآن كه وظيفه فني شوق
 داشتند و در آخر عمر نيز هميشه دو پاره يوسيه داب ستره کرده دو گانه ياپها
 گانه اشراق بجاء آورده بجل مفصلات و فك اشكال مورد بنومي نام
 خواص و عوام و عيال و اطفال و مفتراء منكره بال مي پرداختند و
 مجلس شريف بهر وضع و شريف مياختند و از كلام لوالی نظام آمدند
 گوشه ها قلب محبت اسلوب كلومي نمودند بتوفيق الله بر حنی از لفظ
 شان قدس سره در باب علمه ثبت ميبارد و بعد از ان در حويل

خانه شریف می آوردند و حسب روش مسنون ضمیر اشرب بر هر طعام
 که موجب وقت و حال حاضر بود مع لحاظ اسم سبانه تناول میفرمودند
 و بوفیق بعضی روایات در مقدم و حوش طعام ذوق ملاحت نمک میگرفتند
 و پیاشینی حلاوت آثار وارده در آن شیرین کام می شدند العنصر
 که در او احشہ حال بخلاف او اهل عمر که در آن وقت و سال بسیار میل
 باطعم لذیذ و لغیب و اشربه مکلفه معطره لطیق تقویت ترقی حال باطن
 میداشتند کما یویدہ المکاتب المجددیه باطعمه مکلفه ہما امکان نمی برداشتند
 و اگر طعام مکلف ضیافہ از جامی می رسید تا محمذ بہ آن قدر که از طعام غیر
 مکلف غذا، شان بود می خوردند و اکل الدباء از سبب رعایت سنت
 بسیار مرغوب ایشان بود حتی کہ در بعضی اوقات خوردن دباغین
 سوء القیتہ و ضیق النفس کہ حق وجود مسود داشتند مضر می افتاد
 مع ذلک ہم عمدہ او موکد او او عنبا و بعد غیب موکول شان بوده است
 و لو قلبیلاوی فرمودند کہ مرغوب الذی علیہ وسلم عند اللب محبوب و کثرت آب
 شوربا، موجبیت اکثر المرق الخیزد الشیانرا می آمد و آب بنوشی انما بر نفس فاصلہ است
 و استعمال غسل خوری بر رعایت روایات صحیحہ خوی ایشان و رطب
 را با وجود اوقاتیکہ حرارت و یا مرض غلیان خون کہ گاهی طاری
 شان میبود تا بسم نظر بر سنت مصطفوی خوش میداشتند یعنی

احتمالاً که سبب صحت البدن است ہم پس درجه ازادامی سنت میدهند
 اذاً حضرت فواکه الموسم الجدی اولاً وبعثت اذ خورش طعام حضرت الی
 قلیل بوده است جدی که حاضران متعجب می ماندند که از ان مقدار چه قوت
 بقوی جسمانی عائد گردد و چه غذا باعضاء ابدانی و میفرمودند قلت
 ثلثة تمتد ثلثة قلت النوم تمتد بقطعة القلب وقلعة
 الاكل تمد روح العشق وقلعة حرص الشهوة تمتد الوهم
 والحیاء و هم نقلاً از حضرت خواجہ ثانی میفرمودند که شیخیر الزمان
 وقت ریاضت انسانی است الاكل والنوم وحرص الشهوة یعنی این سه
 علی التدریج بہت انسانی زیادہ قسم میشوند و ناقص قسم آری قیام
 وقوت و فزہی و متانہ اولیاء اللہ باکل و شرب نیست
 عشق نان بے نان عندانی عاشق است نہ نہ و نہ سخامت و لاغری
 وضعف و ابرتری ایشان از عزم و اندوہ و عشق و بجران انبوه
 کما قال الشبلی **ح** احب فتلی و ما درمی بدنی **ح**
 و لو درمی ما اقام فی السمین **ح** و در طعام خوری ما قبل
 و ما بعد و ضواء الطعام می نمودند و سراع از طعام بحسن و تمجیدہ سبحانہ
 داشتند و باز از ان در او طاق آن ستودہ اطلاق قد کسرت ہند
 چند می فیض بخش حاضران بار یافتگان کوثر غیبی کثیر مشیلو

میفرمودند و تیلوله ایشان غالباً بر حصیر است قدس سره و در آمدت
 منای حضرت ایشان بر پهلوی راست او را و پهلوی چپ ثانیاً مساوی
 بالناصفه بوده است و عند الاستواء الظنون بالزوال برخواستند باز تیباً
 نظر میفرمودند که بعد مسواک و وضوء تشریف در خانقاه مسلامی آورده
 قدری نشسته چهار گانه سنت الظهور را بخا بجا آورده فرض الوقت در عین
 اول وقت مع دو گانه سنت آخرین در مسجد شریف او کرده بعد از آن در
 دارالارشاد خانقاه فیض بارگاه ماه مجانیست باز تشریف در اوطاق
 فرمودندی اگر از تلاوت صبحیه و نطفه یاعنی تدریجی باقی ماندی
 خواندندی و معتد ساعت یا نیم نجومی با مورطالبان اغراض دینوی
 که بر تبتی نوع بشری را از آن هم چار ناچار پر دست بعد از وضوء
 و نساء و محدثین و فقهاء و بلغاء و تلامیذ صلحاء متوطنان و مسافران
 روی التفات عنایت میفرمودند که تا تریب اذان العصر مجلس بوعظ
 و نصیحت و احادیث و آثار سنت و میان نکات متصوفه و مسائل فقهیه
 میگذاشت و برین و تیره استمرار و مواظبت موکده ایشان است قدس
 سره الحمد لله که این تلمیذ آن استاذ الالاساتین در آن حضور سرسرسر
 نوزده هجده سال هر روز درین مجلس سبق تفقدات ایشان گرفته
 به امر عنایت بنیابت نشان الماسحت از جمله حاضران این جامع را بنیابت

خاص مخصوص میباشند و بالتفاتی جداگانه ممتاز می نمودند
 زار و اندر عنایت شکر بے شکایت و کزومی گوی ندیدم بسز لطفت
 جز عنایت و اوسته مات کشت حاسد چون شاه عرصه دل و
 شطرنج باحت با من مهر کرم رعایت و ایدل بر لطف و بسیری پیچ
 تا بمیری و وز عسهد من قتلته من نسبت این جنایت و در دل
 لحاظ عنزه اش صیاد نفس آمد و هم قوس ابرو انش میا زوش
 حمایت و بهره بنوح دوران در بحر عشق عم از و طوفان لغت نبود
 با کشته بدایت و ذره بیان چه سازد از حسن آفتابش و بالابا
 تراست جلوه و اجلاش از حکایت و کاخ جمال و سنش بالابا
 بسن کشته و بسیار از کند کویا سی و روایت و شید بر پیش
 بدشت درکش مران که آخر و عاجز شدن زورکش کردید خود درایت
 یک کام راه جانان خالی بدان ز مقصد و کاندرد بدایتش شدیم مندیج
 نهایت و بیغایت است کردش پر کار دل که اندر و سیر
 خیزد و رعایت بود بدایت و بی غایت نخس طالع با حجت شد عبید
 سکر کو نهاد بر در این داریین ولایت و ذویعت نمودند که در روزی
 که قال قال رسول الله ﷺ و سلم یعنی حدیث شریف
 مع اسناد شنبده همیشه و آن روز کبر ان باری میگذرد و دشوار نماید

بعد از آن تجدید و وضو ساخته باز شریف در خانقاه اسرار بارگاه آورده
 تبدیل محفل خاموشی میساختند بموجب کلام اکابران مقتدره که هر که از خاموشی
 با بهره نبرد نخواهد گرفت از کلام آنچه فایده خواهد ماند و حنت پس نماز العصر در
 مسجد شریف امام گشته او کرده مرا قریب العصر الی المغرب میفرمودند که این
 عادت مستقره بود و مأموره الاسلام و معموله الاخلاق درین طریقت
 است و وقت اذان مغرب سرخیال از مرتبه برداشته اجابت اذان میکردند
 و بعد از هر اذان دعاء انوره می خوانند و نماز مغرب در عروجیه و نزولیه قضا
 موجب اوایل و اواخر حال بجای آوردند و گانه رواتب مغرب در آنجا داده
 شد شریف در جوی می آوردند و طعام عشایه خورده در اوطاق می آمدند و
 در جوانی مسلوٰۃ الاواین و غیره نوافل میخوانند و در آخر عمر غیر از قرآن
 و و نزول سنن رواتب و نوافل تحب و صلوة التسبیح غالباً از ایشان نوافل
 بعد و رنجی آمدند و ابخواجهکان گفتند بیایدین سنت منقول میفرمودند
 و میبندند که قرب نوافل حال توسط است و قرب و الفتن حال منتهی و
 مبتدی را هم بنسب الفتن و رواتب نوافل مثل نباید همان قدر هم متوجه
 اذکار تسلیمیه خود باشد من شغل ذکر من عن مسئلق اعطیة
 افضل ما اعطى السائلین حدیث قدسیست نعم كذلك فی الکتاب
 و نماز عشا را موجب روایات مروی در غروب شفق خوش نمیداشتند

البت بعد از آن بکیر و ساعت بخومی تو وقت و زبیده پس او کردن مریض
 نزد ایشان بوده است ایند اکثر اوقات وقت عشاء هنگام قیام
 نیکت لیل در مسجد شریف در اوائل و در وثاق در او اخیام بجای می آوردند
 من سبب ضعف و غلبه الامراض و پس از فرضیه عشاء جزو گانه را تبصیح
 کلمات گاهی تطوع ندیده است که در شبان روزی کل طیبیه زیاده از پنجهار یعنی گاهی صفت گاهی هر
 گاهی بازده هر دو صاع در وقت حال در دو طوط ایشانست و بعد العشاء زمانی متوجه
 الی الشدا و کار و افکار قلبی معنوی مشتعل در خلا می نشینند حتی لا یطلع علیه احد سوی الخاص و
 رادانها محرکاه بعد تحیت تمام میگردد لانی الاسفار و شهر الصوم که بعد نوافل ختم تراویح ادا میشود و در
 رمضان شریف غالباً شب نمی خفتند خصوصاً لیا لیه تریه منتم میگردند و گاه صیام قریب غریب
 سهولیت عوام اتمام شریف در سجده آورده فصلیه و فقیه و نوافل
 تراویح مع رعایت اذعی و تبایح در وراء حفاظت از بجا آورده ختم
 تلاوت می شنیدند و در عمر جوانی تا شب بیست و هفتم چهار پنج ختمت آن
 عیانی در مسجد شریف می شنیدند و بهانی عبادت لیا لیه و بهاری سواء ان بجا
 می آوردند و در عمر پیری یک ختم تا بیست و هفتم تاریخ صفت اصنام میگرددند
 و بی روزانه تلاوت قرآن مجید بعد مراقب صحیحیه و بعد الظهر قبل مجلس الوعد
 و قبل العسر منوط داشتندی که شش یا هفت ختم تلاوت فرمودند
 خصوصاً عشره آخر رمضان را بیست و هفت ختم می روز و شب شمران لیل

در عبادت و قیام لیلی و فوز نیل مقاصد است روی بودندی و تمام شب
 در قیام تراویح و نوافل و تسبیح و تهجد و سجده و مراقبه حضور کسرا سر لوز
 بسر روندی و تسبیح و تاجیز و افطار بتجلیل کردند و انما در او است حال افطار
 شان به ترمز و بر عمامه زعفران بوده است و صیام تطوعی از ایشان در او نل
 حال بسیار در آخر عمر شریف اگر صیام تطوع صد در میانست تا هم نهم و نحب و
 هم محرم بوده است که میفرمودند که در فضل این دوروزه احادیث شریفه صحیح
 نوی بسیارند و الا در رمضان شریف که فرض است غنیمت شمرده میفرمودند که
 صیام فریضی بالوارا سرار عیبی لاریبی خود از همه صیام تطوعی استغنی می نمایند
 و بر کالی که درین ماه اندر سائر ایام نه و خصوصاً آنکه این ماه مخصوص
 از چیز تقوی خارج اند **د** ذوق این می شناسی بخدا تا پیشی و در بر طبع
 ایشان و انما برای اصناف اصنیات جاریست درین ماه خصوصاً در عشره
 اسیره بفقراء عوام و خواص انام است در الرقبه طعام مکلف از سائر ایام بی ایام
 میبود و بر عید سعید رمضان شریف بل بر عیدین سعیدین جمعه لباس فاخر
 شروع می پوشیدند و عمامه سفید و یازری کنار ابیض بر سر میداشتند و
 عمامه پوشی نزد حضرت ایشان از باعث سنت بسی مرغوب بوده
 مگر نا در بر عیدین و جمعه از سبب عوارض نزل کلاه شروع فاخر لبوس
 بوده است و میفرمودند که عمامه از لبوس است مسنون و سبیه علی است

و سزاى بسيار پوشيده گيرد و فرض نيز در حساب حضور رسوخ است
 و در آنجا جديدين مرتبه زيارت فرستد كما برن سزانت عسى غوم
 كولين و خوبه و خوبه و خوبه و خوبه و خوبه و خوبه و خوبه و خوبه
 بعد جمع زيارت نيفس بشارت به نيين رفت است زن محمود و محمود
 بعدى شدند كه تا سفت استغفار على باقات خواندند و بنيت اروز و صابرو
 شان بقرى سمين بستربان گنايند و غابا در رمضان شريف حساب ياب
 نصاب و خيزت عمدت و ثواب جديديگر دايند و نچه نچه نچه نچه نچه نچه
 ايشان بهره عام و نيفس تامه دائماى رسيد در حق نصاب محسوب ميشند
 و از ملكيت متحرك و غير متحرك جدا گانه ساليانه بهره نصاب بر صواب ادا
 ميگردند اگر از قدر نصاب ساليانه معينه کمتر و مصروف سالي ميگرديد
 تا از او در نصاب سال استقبال محسوب نموده باقى را لازم الادامى مى گردند
 و معينه بودند كه اگر چي بعضى علماء اين ديار بر ائمه رشتگارى از موقوفيت
 نصاب قبل از القضاء مدت حولى ملكيه خود را ماول تملك غير ميگردند
 اندرلى در امور نصاب نيفس فقط بر غرايض نفساني خود چنين تا و بيل نشايد
 احوط آن است كه فرض نصاب را بخوشى دل ادا بايد كرد و آيه من ذا الذى
 يقرض الله قرضا حسنا مظهر ارادت بايد نهاد و ميفرودند
 كه تجر به نموده ام كه اداء حق نصاب و زيارت حرمين شريفين خود سبب

از زیاده مال و تبرک حال است بسیار اوقات میفرمودند که الحمد لله که
 او سبحانه دنیا ما را مصروف راه خود یعنی حرمین شریفین کرده است از
 سبحانه میرسد و باز در راه او میرو و در چنان احوال میداشتنند که همه متاع
 خود را در حیات خویش تقسیم خوب حصص فرایض متروکه که گنایر و همه
 ذوی القربی و العصبه حواله کرده گذاشته بودند پس میفرمودند که مرا ای ملکیت
 نمانده هر چه بود بمقسوم گشته باقی خرج اوقاف بمصروف فقراء است کردن
 مراسم عزت و کرامت اختیار نمود هر چه از آن زیاد می آید همه بدست خود باز مصروف
 راه حرمین شریفین زید است و تعظیم می نماید مع ذلک حق نصاب از آن
 سهم موعود و منوی برای تسبیح حرمین شریفین زید است و اشتدای بجای
 آوردندی و سوائی این که موعود برای تسبیح حرمین شریفین مجموع همیشه خیری
 دیگر ملکیت خود نمیداشتنند بسیار درمان از حقیقت ناگهان تجمل صورتی حضرت
 ایشان را دیده از اغنیای یکداری کنوز اندمی تصور میدادند و جد کلان حضرت
 ایشان را قدس سره که حضرت سلطان الاولیا و اجد کلان است قدس سره
 صاحب قتل و تجرید میداشتنند ولی در حقیقت کار حضرت ایشان نیز در
 آن حال صاحب تجرید بودند که چیزی نمیباشتنند و هر چه مجموع میکردید
 مصروف راه حرمین شریفین و مفتی و علماء و مفتیان و انجاشی کرده
 می آمدند و متذوقی الحدیث ان النفقۃ فی الحج کالنفقۃ فی سبیل اللہ

بسیار مصنفان فهم و تامل و المناسب بذلل مقام ذکر الحجت لکن ذکره فی باب

باب سوم در اسفار خرابان قدس سره

باید دانست که حضرت ایشان از اصحاب عزت است اندک همیشه گوشه نشینی
و عزت گزینی گزیدندی که از خلوت خانه او طاق خود جز سجد شریف
جامع و خانقاه دارالارشاد و قریب شهر رفیع مزار تبرک قدم نبرد اشتندی
و بیرون نه آمدندی بل این و نیزه نه فقط حضرت ایشان است
سره بل از اسلاف هم سلسل و عمل متوصل تا بحضرت خواجه خازن الرحمته
قدس سره میفرمودند که بر اسفار ضروری خریدیم بهیچ سروج ایشان می شده
است چنانچه حج نامی ایشان جمله شش اندک در سه چهار آن سرین این
کمترین جامع الکلمات هر کاب ایشان بوده است که تفصیل احوال
آنها حسب معانیات و احوال سجد پیشینه بر طبق منقولات در فصول
سه مفصل میناید

فصل اول محتوی احوال حج اول حضرت ایشان قدس سره

سفرین حج شریف انکارم در شش^{۳۰} و واقع است که میفرمودند در سفر
 که در آن وقت که عمر من سبت سال بوده است و از راه کپه لکیت
 و بندر مموره بکبی بدعوت و خواہش مردیان صادقان و معتقدان
 و در اندیشان صادر گشت است ذابا و ایا با تشریف در بندر مموره
 صدر آوردند خصوصاً وقت مراجعت دو نیم ماه از سبب السداد
 موسم درین بندر توقف افتاده است بیرون شهر بعید اقامت میباشند
 و لیکن محبان جان فشان آنجا سیلا و نارا می آمدند و حوالیه
 من کل نسج عمیق و درینجا در بعضی دوستان و مخلصان
 اگر بد ایا و تحت چه اعلی و چه ادنی که می آورده حضرت ایشان بدرج
 اجابت نفرموده اند کما هو الا شہر ولی نیک باید دانست که آن
 عدم اجابت از باعث تقاضاء حال و مقام که در آن وقت بر
 حضرت ایشان است می بوده است که در ہ امور میل کلی بر توکل
 و ایثار و قبل سید استند و اگر نہ این جامع در حضور حضرت ایشان قدس سرہ
 و در آن زمان حاضر بوده کہ برادر م حبلہ اللہ متحققا بعبودیۃ القادر از سفرین
 شیرین زید شرفا و تعظیما در^{۳۱} مراجعت آورده پای بوس حضرت
 ایشان گشته قدس سرہ کہ ذابا و ایا با نفسش ہم از راه مموره مسطورہ
 بامثال منعال حضرت ایشان قدس سرہ گردیدہ بود و آنحضرت

از ان منتصف بالعبودیت بعد استفسار حوائج است پروا و امصار پر سید
 که در بند معموره بمبئی بدایا مریدان با محبت و پان مخلصان نا داخل طریقت
 با جابت آوردند گفت که مخالف مخلصان نا داخل طریقت را قبول
 لنا ختم نظر بر آنکه این عدم اجابت اصدا در سنه ۱۲۵۵ است ایشانست و سنت ایشان براء
 ما واجب اقتدا حضرت ایشان قدس سره فرمودند که نچین سنت است و آن
 وقت عدم اجابت از باعث بعضی امور باطنی من بوده است و درین وقت
 رعایت اتباع قول و فعل مصطفوی صلی صاحب الصلوٰۃ والسلام
 از ہمہم و اقدام بیدارند درین وقت نزد من ہر بدیہ محقر یا مرغوب تر
 اگر می آر دہم با جابت می آرم و ہرگز رو نمی نمایم لقولہ صلی اللہ علیہ و
 سلم اذا تاك الله مالہ تسالہ و لا تشرة الیہ نفسك
 فاقلبه فانما هو رزق ساقہ اللہ الیک اخرجہ البیهقی
 عن ابن عمر رضی اللہ تعالی عنہما و شما و اہل پس ماندگان را
 عمل بر این متابعت مصطفویہ باید نظر بر ان غلبہ حال محولہ لان الحال محل
 سلا متبع و فی المقام لقیام ضیاع فانس ہم انتہی بر اصل سخن رویم
 گوئیم کہ از بند معموره بمبئی در بند روانہ شدہ باز دو بار از شداید
 روزگار اعنی وقوع طوفان بے پایان و در دریا زخار و از اسحاق
 و اختراق ضاد بوق غدیق آب شیرین جبال کستہ و دقل شکستہ

بران نبرد مرتبست و بازگشت کرده اند از آن مرتب اول یکماه کامل طویلی
 سخت بسر آمده بازگشت واقع گشت و مرتب ثانیه بعد ده روز که از غلطی
 آب شیرین جسد طویلی شکسته ریخته و دست این بخله دیگر هم بدو کنگ
 شکسته و در هر مرتبه عشره عشره بر بند تمهیل میگردید به وقت از ظلم
 خوزی امواج کالافواج و پسین نگرشتن موسم مایوس گشته متفق الرای
 والمعنی گردیده جهت رجوع القهقری حضرت ایشان در آنوقت و آن و
 باز مع الخیر در اول موسم آیته سفر گردیدین همراه معالی سسم عالی شیم حاجی عالی
 که از اهل ولایت و پیره یافتگان حضرت خواجه سلیم قدس سره بودند آمده عن
 در خدمت رسانیدند حضرت ایشان قدس سره یکدم در غیبه آمده مخاطبها
 بآن معالی الاحوال منمودند که آیا در راه مولی چنان پست است باید
 بودنی نی هر که واپس رود که برود مرا تا که خنجر راه است در پیش
 مصروف خواهیم کرد بسده از جبال کردی و لباس سامیان پوشی
 سسم عیب ندارم ولی باز تکررم تا که عتبه علییه او نبوسم
 دست از طلب ندارم تا کام من بر آید و ایاتن رسد چنان بیان
 زتن بر آید و عالی اصلا صاحب رتبه عالییه بود و مجبور بیان
 آمده از کمال سرت و بهجت آفرین خوان برکت حضرت
 ایشان بازگشت آخر باز سیوم مرتبه روانه شدند و از توانتر

وقوع طوفان و شکست دقله این سیوم لعل و سنج بادبستنگی ایام توبلی
 بعد آن اقرباب معاد حج کردید چنانچه بیست و هفتم ماه ذی قعدہ در مکه رسیدند
 پس از آنجا باز در لعل دیگر تا باب مندم یعنی باب کسند روز آنجا باز در لعل
 و کبریا نماز آنجا باز در غنچ صغیرہ در حدود مکه ذی حجه رسیدند یک روز
 در آنجا توقف افتاد تا ریح پنجم ذی حجه روز دوشنبہ روانہ شدند باد مخالف آغاز شد
 بحسب حاج رکاب این ساعت یوس برافس خوشی افسوس منخور دندنا خود
 کہ از اصحاب محبت و اخلاص بود بعد دور و عرض در خدمت حضرت ایشان
 رسانید کہ مستحسن مشورہ است کہ ایشان را برکت راہ نازل کنم باشد کہ
 پایادہ روند و یا ممکن کہ شتران ہم از جای بدست رسند و موموم کہ بدین
 جیلہ بر عمدہ حج رسند و بدین باد بستی و ریاح مختلفہ قطعا رسیدن بر کران
 معبودہ ناممکن و نامتصور حضرت ایشان منبر بودہ کہ پایادہ از امثال ما رفتن
 در رسیدن بسی دشوار است باشد کہ او سجانہ در روزہ گرم شاید درین
 سخنان بایوسی بویانیومی رنستہ تا ششم منتم ذی حجه رسیدہ
 ہر بہ عوام کالالغام غیب مردیان و نامعتقدان کہ در ان ساعت
 سوار بودند بر حضرت ایشان و فقراء و درویشان شان تقدس سوار لائق
 استنما میگردند و در سخنیات آغازیدند در الوقت حضرت ایشان
 بان تا خود کہ معتقد خاص بود منبر بودند کہ ما را بر ہر کران کہ قریب

دانی امروز رسان که باشد که بر حج شریف ریم و از رفانتت مجهولان ریم
 آن ناخود اعراض نمود که وقت از خشکی رفتن هم همان بود که عرض سلامت
 امشب که صبح آن هشتم ماه ذیحجه میشو و چنان از راه خشکی رسیدن میتوانند
 که هنوز تا بندر لیس هم نیامده است و از بخانیز که معظم چار پنج روز راه
 خشکی است و از بخانیز که بشراط شریعت متوالیه قوییم یکم روز راه بحر
 است پس حضرت ایشان در آن وقت بعالی درویش فرمودند که ضروریست
 رسیدن باید و ناخود ارا همانند که است و قلعه را بر کنار رود دهد که سخن ختم
 الامر سلین صلی الله علیه وسلم بن در واقعه کالمائنه برای رسیدن این حج
 موعود و مصمم است پس غیر مسلم است که عاقبت چنین واقعه صحیح به حلا
 انجاد آخر آن معتقد ناخود ارا حکما بر آن سخن آوردند روی مرکب است
 و قلعه سوئی کران نهاد چندی نگذشت که بحریان نداد که شهری عظیم و کاخها
 نمایان میشوند و سر اسیر ماندند که این چه شهر است قریب آمده
 شناختند که بندر مقصود جده شریفه است همه رکاب خاص و عام
 و بحریان بندر انجام بر خرق عادت متحیر شدند و اقرار کردند حضرت
 ایشان قدس سره مینمودند و مستهزبان بنام است استغفار میخواهند
 در همان روز هشتم تاریخ ذیحجه پیاده رسیدند شتران که را برده افتلا
 را کبا و خالبارا جلاراه پیمای شدند که تاریخ نهم ذیحجه بعد الظهر بر عرش

فائز زرب معرفت گشتند و میگویند جامع که این تمامی سسرق عادت را از جان
 ناخودا سس شنبیدم و اگر امثال این کرامت حضرت ایشان جمع نماید
 تا بد فائز برسد ولی اصلا حضرت ایشان قدس سره خرق عادت را
 خوش نمیداشتند اگر چه پامر الی از ایشان بسیار خوارق بوقوع می آمدند اما آنرا
 در هیچ مرتبه نمیدانستند بلکه میفرمودند خرق عادت که بدون اطلاع و امر
 اللہ ولی کامل سازد تا حسن و مجزنا کمال است خصوصاً در این طریقه علیہ
 لفتش بندید و میفرمودند که خرق العادت منع است و هم میفرمودند قدس سره که
 عوامل بعضی خواص اجیاء اموات و المشتی علی الماء و الهواء را خرق عادت
 عظیمی تصورند ولی نتیجاً آن حسن شهرت نفس خود هیچ نیست که ان خود ممنوع
 و مبعوض است و انبیاء علیهم الصلوات و التسلیمات که معجزات می نمودند
 بدان مامور بودند پس آن سخن دیگر است انما یقاس علیہ و هم میفرمودند
 که روزی نزد حضرت خواجه بایزید بسطامی متدس سره کسی گفته که فلانی در هوا
 می پرد خواجه فرمود که چه شد کس هم در هوا می پرد و باز آنکس گفت که فلانی
 و ایک لحاظ مشرق بمغرب و بالعکس رسیده کار انجا بسرا انجام میرساند
 خواجه فرمود که اینچنین قدرت شیطان ملعون هم دارد که خطر و درو لهاء
 مردم مشرق و مغرب می اندازد و مقصود کار دیگر است و هم باری بود
 دارم که در مجلس حضرت ایشان همین طور مذکره خرق عادت سسیریل

مذکور میرفت شخصی گفت که حضرت غوث الثقلین جنابانی قدس سره را
 کرامات بسیار است اگر این کار مستحسن نزد اهل ولایت نیست پس چه
 توان گفت حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حضرت غوث عالم قدس
 سره از پیران ما است و ما از معتقدان صادقان اویم هر کرامات و خرق
 عادتش مستحسن اند که باقتضاء مقام و حالش بخود از آن جناب سر می زده
 و بعضی با و امر نزدانی از آن صادر گشته فلا یقاس علیه هذا المقال ولی از
 این است کرام و صحابه عظام با وجود وقوع و قائل و سنج سونج خرق
 عادل سر زده است پس نظر بر خوارق غوث اعظم داشته باو نشان سوء
 ظن نباید برد فل کل رجل مقام و حال و لکل حال مقال و کس نقل میفرمودند
 که باری در زمان حضرت سلطان الاولیا خواجہ ^{بن} قدس سره بعضی طالبان
 طرق دست بر او کرده و در آن پارچه پشمینه سیاه آن طریقت پناه هم
 بردند در روشنی از در اویش چشم گرم سویشان دیده کسی بر بود که باو نشان
 بگراست نقصانی رساند حضرت خواجہ مناجا با درویش زجرانست فرمودند
 که بس کن که برای کی پشمینه تنگ الدم نمیتوان کرد اطلاع
 از ما ذکر تا هر سادو لومی چنان تو هم خبری که حضرت ایشان را اصلا در
 واقع خرق عادت نیست بل از ایشان خوارق لاتعد ولا تخص است اما ذکر
 خوارق نشان چون نزد حضرت ایشان امر مرغوب نمی آید و لهذا

او باور عایتی است که در غایت قدس همه خوارق در زیر پرستش نمی آرد
 ولی تسلیمی از آن درین فصل قریباً بسواد میرساند که یادگار معتقدان
 باشد بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که حضرت ایشان بعد از اثنی عشر
 الحج بخیریت و رفاهیت روانه مدینه منوره گشتند و درین مرتبه در حرمین
 شریفین زیاده شرفاً و تعظیماً حضرت ایشان را عبادات و ریاضات
 و قیام و صیام بسیار است جز اوقات ضروریه اثناء اللیل والنهار
 در حرمین مطهرین میگذرانید مقدار ده پانزده روز توقف شان در
 طیب طیب افتاد و باز بوقت مراجعت در مکّه معظمه متوقف گشتند و
 روزانه طوافات حضرت ایشان بالکل کمتر بودند که بسام در مان متوهم
 بعدم طواف شان می گشتند و شبانه طوافات چندان میکردند که خواص
 آکامان بر آن متعجب می ماندند و از او را فقط ختم کلان حضرات نقشندیم
 قدس الله سرار هم معمول شان در سفر بردوام است که بعضی اوقات
 همراه یاران می خواندند و بعضی بیاران حضرت میدادند که خوانده میگفتند
 لیکن روزی هم متروک گشته است و وقت بازگشت هم بحسب
 التماس مردان راه بمبئی اختیار کرده در غراب سه دقله فیض الکریم نام سوار
 شده اند و موسم تدبیر رحمت و تیره لوده است و ناخودا حاجی موسی
 مبین از حبله ارادتمندان و معتقدان صادقان شایسته دست تقدیر

اللہ سبحانہ و تعالیٰ وقت ہیچ سحر بر جزیرہ از کمال شدت باد سوز
 شدہ و تہ چہا ضرب سخت بر آن خوردہ ہر بحیرہ بیان نالہ و فریاد
 بر نہاد و موسیٰ ناخود ادرین عرصہ و ۳ مرتبہ آمدہ در حضور استغاثہ مینویس
 آخر آمدہ عرض ساخت کہ چہا خورد خورد شکستہ حضرت ایشان ہم
 در کمال تفکر ہر جمعیت بر لب نشسته بودند و ہمان عالی الحال درویش
 ہم در حضور کسب صبوری عزت کزین تاکہ حاجی موسیٰ صدر آمدہ بفریاد
 و آہ و نالہ وزاری و اضطرابی عرض ساختہ کہ ہیچ چارہ نماندہ و چہا
 شکستہ گمراہ ایشان را باید کہ زود برگردارہ در کلام شوہ رسا نام عالی درویش
 بد رشتی جوابش داد کہ اگر این حالت است مخفی نیست ہر کس میدانند و
 حضرت ایشان ہم می بینید تو چرا بار بار آمدہ خف میکنی ولی حضرت ایشان را
 برگریہ اشس ترحم آمد و فرمودند کہ اگر چہا شکستہ است تا ہم ما را سلامت
 برکت را برساند بشتر طابین کلام مبارک حضرت ایشان قدس سرہ چہا
 از جزیرہ خود بخود زیر آمدہ گویا ملائکتش بر داشتہ از جزیرہ یابین کردند
 و جریان کہ اولاً متیقن بر کسش بودند باز بعد تحقیق مقرر حیرت
 بکرامت حضرت ایشان گشتند چون بحیرت وارد بندر معمورہ بکیمی شدند
 آن حقیقت کس و جبر عبد الکسر را کہ بخرق عادت صادر شدہ مالکان
 چہا شنیدہ از آب بیرون برای درستی کنانیدہ اند و دیدند کہ تمامی

مس و آتشش خوریزه شکسته است و تخته چوبیش محبوس بقدرت خداوی
 است که هر تنیده عام و خاص را بر سبجان الله و خدا ولی الشیخ مقلوبه
 در حضرت شان نمی آمد آرمی **س** این صیفت جهان جمعی این است
 پس دو نیم ماه در راه بمبئی بسبب نقدان موسم متوقف گشتند پس
 بخیریت در وطن رسیدند و در اینجا موجب مناسبت این خرق عادت

تسلیم بل اقلی از سایر خوارق همی نگارند از خرق عادت
 آنکه بر شخصی که در قصبه بدین از عمده اران پولیس سرکار انگریزی بود بالا
 دستش بغیظ درآمده و بر خطیباتش و کجرفتاریش مطلع شده حکم
 محرومیش فرستاده و آن بالادستش هم از حیدرآباد روانه شده که
 در قصبه بدین رسیده آنرا به پاداشش بدرساندان شخص ملجاء خود جز
 توجه و دعائی هیچ ندیده شبان شب در خدمت حضرت ایشان قدس
 سره رسیده بعضی آورده که در پس خرکوشه ضعیف کرکی درنده
 برای شکارش می آید و این حیپاره بیچ چاره خلاصی ندیده در پشت
 درختی عظیم بنیاه اختفاء جست است چنان شود که در بنیاه سایه درخت
 خلاصی یابد و اگر شش شکار کند و مراد از خرکوشش نفس خود و از کرک
 بالادستش و از درخت ذات کرامی سامی حضرت ایشان داشته
 بدرجوابش فرمودند قدس سره که خرکوش که بنیاه جست است شکار

نمیشود بلکه آن کرک خود شکار میگرداند آن شخص بازگشت و در قصه
 بدین لغزت نشست که گویا اصلاً معزول نبوده و آن بالا دستش که از حیدر
 آباد روانه شده بود در تلمبار رسیده در آنجا پیش از رسیدن تا این
 بحکم افسران و زبردستانش معزول و مطرود بی دریافت حساب
 کتاب گردید و از آنجایی منصب بازپس گردیده لغت اهل
 قومی که نزدیک نظر دادم به دست را گدا گدا راسته میکنند عالم

و از خوارق حضرت ایشان فتنه

آنکه سیادت پناه سید مقبول شاه و صنانی بجدی بیمار شد که طبیبان
 حادثان و حکیمان افلاطون صفتان از علامت قاروره و نبض
 و از نقیصه قاروره سیاه در بغل و دمان که حادثان طب انگریزی
 بدان دریافت بقیه حرارت غریزی که بقای روح حیوانی بر آن است
 بینمایند هر چه از حیالتش دست شسته و از دو سازی دل گسسته برادر
 کلاش اختر برج نقابت سید علی محمد متجرب و مضطر گشته لاچار بتاخت رگبار
 زمان در حضور حضرت ایشان اشک ریزان فریادکنان رسیده
 تمامی احوال سبق الذکر را به بیان رسانیده اغاثه خواسته حضرت
 بابرکت فرمودند که یک شب مهلتی باینکه جواب من الله سبحانه و

وقت ای چہ میرسد سید ممدوح بزاری و بقیراری آہ و نالہ برآورد وہ کہ مقبول
 در حالت نزع گذارشته روانہ شدہ ام اگر مردہ باشد تا ہمسام پیش از نفا
 رسیدنم اورا زندہ نمایند خرق عادت میخواہم نہ جواب و سوال
 و ایشان دستہا برداشتہ دعا خواہند الغرض بعد چندی حضرت ایشان
 دستہا برداشتہ دعا کردند و منبر نمودند کہ عمر مقبول اگر چہ بخت نام رسیده
 بود ولی فی الحال باز او سجانہ بگرفت آمد بعبدہ سید ممدوح زیارت
 روضہ منورہ اعنی مقبرہ حضرت سلطان الاولیا، خواجہ کلان قدس سرہ
 سر بر منہ و چادر در گردن رسن نیاز ساختہ و بخشوع و خضوع
 پرداخت نمودہ باز پس رفتہ کہ پیش از رسیدنش در دھنای برادرش
 رانیہ بیماری سرسبز یکدم زایل شدہ رنستہ و قوت طبیعت داشتہا
 طعام مفقودہ عود ساختہ بود و آتش مطیب بید کہ طبیان حاو قان ہسم
 کہ قوم غیر مذہب اسلامی بودند مقرر شدند کہ گاہی چنین شخصی را شفا یابی
 ندیدہ ایم و نشنیدہ آری فیض روح القدس از بار مدد فرماید نہ

دیگر ان ہسم کہ نبتا پنجم سیجا میگردد ۶۶ و از خوارق عادت
حضرت ایشان قدس سرہ آنکہ

پیر محمد خدنگار در وقتیکہ مختار کار در لوگری سرکار انگریز بود
 در پیایش زمین بعضی متعلقانش تعلق بسیار نمودہ و خفیانہ از سرکار

بادشاهان کفایت داده مثلاً صد بیکه واقعه را در پیمایش چهل سیکه
 نوشته بر خیال آنکه باز امتحان اینجائی که یک سوست بلور فامان
 یورپی نخواهند گرفت تا آنکه بالادستش دین بلور فامان را آورده
 امتحان این زمین مخصوص بجا زمی یعنی با این روش که اشکارا
 سیکه کردیده و در دفتر حساب و کتاب مختار کار چهل سیکه پیمایش
 مندرج دیدہ بکمال غنیمت و خوشم درآمده بر پیر محمد موصوف گفت کہ
 بہر دست خویش اعنی کلک مینویسم پس باو داشت لایق تر امیر سام
 آن بچاره مختار کار صبر واضطرار در حضور حضرت ایشان رسیدہ
 استغاثہ بگفت بتقراری واضطراری آورده احوال واقعی مروضہ شد
 حضرت ایشان فرمودندش کہ غم مخور بار خاطر فرائی برخداست
 دشمن چہ کن جو مہربان باشد دوست $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ ولی باز
 امتحان پیمایش آن زمین عریضی کردہ بگیر اندان بچارہ بدلا سائی
 حضرت ایشان بکلک صاحب عرض فرستادہ کہ باز امتحان سرکار
 رو برو کرد کہ پیمایش دینی بندہ را ناقبول است بدان موجب آن
 ہر دو بلور فامان منتفق شدہ باز بر سر آن زمین رسیدند و این بچارہ
 را مقہور نمودند و خواستند کہ لب پیمایش ثانیہ اورا مقید و محبوس
 دارند و جرمیانہ سخت گیرند و پیمایش آغاز پند کہ بقدرت خداوندی

آن زمین مجموع سستی و پیچ بسبب کشته مکررا بکرات مرآت
 امتحان گزشتند که از انداز مسطورہ یکہ ہم زائد شد این بیچارہ
 لائق آفرین آن دومی که در اول امتحان صد یکہ داخل دفتر خود ساخته
 معاتب و مخطی و مستوجب نفرین و آن نماان غمازان منفعیل و مجبور
 و مجمل و مقهور واپس کردیدند و از حوارق ایشان

سره آنکہ دو فقیران معتقدان قوم ڈاہری در مکان شریف

بذات الجنب و تپ شدید مبتلا شدند کہ بسچ داروئی باوشان
 فائدہ نکرده و وقت سکرات برایشان نمودار شده و از شدت تنفر
 عاجز آمدند یاران رفتا و اتسرامی اوشان از اظطرار احوال و شان
 بخدمت حضرت ایشان عرض رسانیدند و ریائی مرحمت حضرت ایشان
 بچوشش آمد و فرمودند کہ سید ظہور علی بن سید نور علی ساکن لکھی را
 کہ خاندان طب سلسل دارند گویند کہ تدویمی آن برزد و نماید سید کرم
 کہ اصلا از احوال احسن برین اوشان واقف بود سر نو نزد اوشان حسب
 اارشا و حضرت ایشان رسیده وقت ترع و وقوع سکرات برای
 العین دیدہ و فقدان قوت از نبض دریافتہ باز در حضور
 عرضدا شد کہ وقت دو اگجا و حال مسیت کہ مذکور شد حضرت
 ایشان بچوشش آمدہ مخاطباً کاجی حسن درویش کہ شب و روز

از مقربان حاضران محفل خاص بود و منبر بود که سید دواء آن چارگان
 نمیکند تو رفت دواء شان بنما گفت هر دو اینکه ارشاد فرمایند فرمودند
 که غسل بمیانی که پیشه فاعلنا من نفس قاطع وارد است حاجی موصوف آمده غسل
 بمیانی بشرط همان یک انگشت پسینی بر خواته نشسته و از مرض شفا یافتند
 میگویی جامع الکلمات که تا الیوم بعد وفات حضرت ایشان خوارق شان برای
 مستغنیان و استغانت خوانان و استمداد جوانان گم نهان عیان است چنانچه پسری
 از مخلصان با عقیدت پیرش نامی سفوف سم الفار زائد از مقدار تولد نوش
 نموده بچاره پدر از کمال حسن و اندوه فلذ که بدی دست بسته
 ایستاده تمامی شب ناله و زاری بطریق استغاثه آغاز نهاد و عین استغاثه
 او صاحبی صافی دل در واقعه دید که حضرت ایشان بنام خاص حاجی حسن
 میگویی که بچاره پیرش فریاد میسکین لبوی تسکین دهند همان
 دم بخت دست خداوندی همان سم الفار که کشته بی کم و کاست در
 برازش بدر افتاد و آن پسر صحیح و سالم بی ضرر گردیده نعم من استمد به
 فی الحیات استمد منه بعد المات فقد ورد اذا تمیرتم فی الامور فاستنیوا
 باصحاب القبور اگر خوارق باشوارق و بوارق ایشان جمع نماید دفاتر
 کرد اما بر این احباب از کتفاداشت القایل مدی علی الکشره و القطرة
 یعنی عن العندیر

فصل دوم در احوال حج ثانی حضرت الشیخ قدس سره

باید دانست که بعد سفر اول مذکور باز وقوع سفر ثانی حضرت ایشان سمیت
 حسین شیرین زاید اشرفاً و تعظیماً بعد مرور تمامی ده سال سیطابقاً
 علی سنی حج النبوی صلی الله علیه و سلم بعد الهجرة سال و دوازده صد و
 شصت و شش تخریجی بتاریخ بیست و پنجم ماه صفر از حصار فیض
 و یار سوار شده از راه تلانی و بلده طیب تکمیر فیض ماثر منزل
 بمنزل روانه بنده کراچی کشته شب دوم ربیع الاول در خافتاه
 فیض بارگاه مساجد که همیشه سجده گاه او بیا کمل و ترمیت گاه
 اقطاب عظام است و رود آورده اند و زیارات فیض بشارت
 حضرت عالیات عارفان مکی خصوصاً حضرت مخدوم المنادیم کمل معظم
 مخدوم آدم خلیفۃ الاعظم العولی المفخر الشیخ ابو القاسم قدس سره
 تشریف آورده اند آری در راه اگر مکمل صاحب حیات یامات
 شنید می مصاحبتش یا زیارتش را سبب افادات و افاضات
 دانستندی الغرض که شب پنجم ماه مولود سعود در بند کراچی نزول
 بدایت شمول نموده اند و دوستان صادقان و مریدان و ائمه

و سبب آن شایقان و محبان عاشقان آنجائی و بسند معموره بمبئی که
 در آن جا برای استقبال بل برای اقبال خود آمده بودند نظر بر صدقت
 و محبت خود بل بنا بر سهولت راه بمبئی که آنجا مرکب خورد و کلان بسیار
 دلخواه و رفاه موجود و آماده راه مقصود محمود اند دعوت مسکنه کمال
 صدق و شوق شحونه به نهایت عجز و ضراحت و بغایت الحاح و
 محبت عرض رسانیده ولی حضرت ایشان قدس سره آن عارض
 غائب ایشان را بدرجه اجابت نه آورده بدلائل صوری معذوری موم
 و غیره ایشان را خود راضی بر راه مسقط نمودند که ایشان خود برضا
 راه بمبئی موقوف ساخته بقصد مرکب بحری مسقطی پرداختند ولی
 مقصود معنوی در عدم اجابت دعوت مرسومه رعایت انبوی
 مصطفوی است علیه و سلمی الیه الصلوٰة والسلام که برای عزم بنرم
 بمبئی متوجه حضرت من الله شده اند تا حضرت ختم المرسلین محمد الاوین
 والاخرین صلی الله علیه و آله وسلم حضرت ایشان را قدس سره در زمان
 و ایاب از راه بمبئی مانع مخصوص برایشان نمود و بمبئی بتاکیه شده اند
 لاچار دعوت کنندگان را بمعذرت راضی نموده استرخاص نموده
 مرضی شده و بعد از شری مکانات آن نموده زیرا که اکابران اولیاء و امور
 متوجه رضاء من الله میشوند چنانچه قصه حضرت غوث الثقلین

ملاذالحق افقین شیخ عبدالقادر جیلانی قدس سرہ معروف است
 کہ موخرشش اینست کہ ہنگامیکہ شخصے درآہ پسریدست و پاتماکی
 اولیا بعت داد و لواحقی آن را دعوت ساختہ در خدمت حضرت
 غوث شاہ اعظم کہماں نیاز دعوت عرضداشتہ حضرت بابرکت فرمودند
 کہ آری دعوت قبول است اما اگر مرض من اللہ تعالیٰ گشتم و مدتی متوجہ
 نشستم و فرمودند کہ مرض کردند پس بوقت محفل طعام داعی
 موصوفت خواججات اطعم مع ہدی رو پوش حاضر نمودہ آنحضرت
 بابرکت امر انکشاف ما فی السبب فرمودند تا ہم مولود می دیدند بی دست
 و پا و با امراض کثیرہ مبتلا آنحضرت بتوجہ و حبیہ عالیہ ^{جوان} و بہت غالبہ آنرا
 شفا کامل عاجل غیر اجل من اللہ تعالیٰ عطاکن انیدند فافہم
 کار پاکانرا قیاس از خود گیر گرچہ باشند در نوشتن سیر شیر
۵ بہرہ کارشان با مرانزد ^{۶۶} پس گوئیم چکار ایشان بد
^{۶۷} و ^{۶۸} و سبب از خدایم پرسند ^{۶۹} پس ما بر خدایہ پردارند ^{۷۰}
تنبیہ بعضی مریدان ناگاہ و از ناگاہی آگاہ بعد این عدم
 اجابت دعوت و استگاری بمعدرت حضرت ایشان را قدس سرہ
 دانامتم غم اجابت سنت دعوت میداشتند روزی بیان این
 مقال مردمان حضرت ایشان افتادند فرمودند کہ شیوہ ما خود عمل بر

عزیمت و سنت است و ترک بدعت اما شاید که اولیاء
متقدمه که لقب بکلامیه اند هم از این چنین اوصاف زیر طاعت
اہل اعتساف آمدہ اند فائدہ این خاکبہار ایشان از زبان گوہر
نشان شان شنیدہ کہ میفرمودند کہ در وقت استعراج ہذا
بمقام سلوۃ رسیدیم بہ بعضی کا برد را بخاطرات افتاد و از
بعضی استعراج خواستہ و رسیدہ تاکہ در آنجا مخصوص مخصوصیات
عالیا تم کردند ذلک فضل اللہ یوتہ من یشاء بر سر اصل سخن
رویم و گوئیم کہ تاریخ یازدہم ماہ مولود سنگر بعد برداشتم متوجہ بندر
سقط گشتندنا علی التدریج موجب ابتلاء اشکالنا سبلاء الانبیاء الامثل
فالا مثل بلاء طوفان باد مخالف غار نہاد و امتداد و اشتداد و ^{طوفان} افواج
امواج جولان بجبری آوردہ کہ شب چہاردم عند العشاء شراع
رقاع رقع شدہ داخل دریافت کردید آخر چارنا چار اصطب بارو
تسار بر امواج قطرات بارامطار وارسیا و رده طاقت طاق
دیدہ نا خود انداء یا حسد اء گوشہ کشتی باز پس قہقری گردانیدہ
سپار رفقاء از چنین حال طلال نماء آونخ و انسوس بر حال خود میزدند
و حضرت ایشان قدس سترہ ہمہ را با صطبار راہ منیسود و دروازہ
اشتغال باسم اللہ بر ایشان میکشود کہ الصبر منتمل للفرج

میگفتند و ان الله مع الصابرين میفرمودند تا در مدت دو پاس باز
 سلامتی لشکر انداز منهره جزیره کراچی گردیده در آنجا معلوم کردند که بسیاری
 از مرکب بحری ازین طوفان مطلق العنان بر بنادر مخالف افتاده
 و چندی و قتل شکسته و جیل گشته باز گشتند و باز از آنجا تاریخ پانزدهم
 تمانیپالنگر بردار روانه جنبه دیدار از راه مسقط شدند تا تاریخ
 بیست و نهم در بندر قریات لنگر انداز گشتند از آنجا که این بند
 بطبی رستار و از لطمه امواج شکسته بال بود و شوق وصول حضرت
 ایشان روز بروز آن زن مشوه صغیره گرایه کرده حضرت ایشان
 قدس سره مع بر حنی یاران روانه مسقط شدند الغرض که بت تاریخ بیست
 و نهم در مسقط رسید هر چند در آنجا در طرح تقصیر و تخلف عنبل صغیره
 یاکیره مستنده طرف اشرف بسیار مشیارسا گشتند بدست نرسیده
 ابتلاء عظیم رونمود اگر چه موجب البلاء للولاء کاللبیب للذیب حق
 سبحانه در عوض الالم صمد الغام لعاشقان عطا میفرماید ولی عاشقان را
 حسب نزوصال وبال و طال آخر محمد مبارک نامی را دوستان خاص
 آنجای آورده بومی عقد بست اشکرائی بند استنخواستند و از سبب
 موسم آخرین بیچ مرکب بحری دست یاب نمیشد که راه پیامی منزل
 مقصود کرد و آخر تا خود اوصوف تاریخ بخدمت رسید الاخر میعاد نهاد

که درین عرصه منبسط در مصفا و همه سامان مهیا کرده است که بر دوشنوم
 حضرت ایشان بران راضی و رضامند گردیدند ولی برخی یاران ظاهر
 بین ناگاه از عین الیقین آنرا گزاشته بحضرت ایشان استزار
 موسم آخرین آورده بر ویروست این بدست مدید اصطبار کرده
 بشخصی دیگر دلال مال آورده و به حکایات محال او خیال داده محمد
 مدوح را گزاشتند و خواستند که بمعرفت آن دلال محتال بکمال است
 در دیگر مری روانه مشنوم حضرت ایشان قدس سره هر چند بنصایح
 و ضایح پرداختند و فرمودند محمد و مبارک هر دو اسم فال اند مبارک
 آن را از دست ندهند و بر این اصطبار آرند که کل است قریب اگر چه موسم
 آخرین ترا ما خالق الموسم مری تر و اگر چه بغله صغیر تر زرب بغله کبیر تر اگر چه دریا
 سحبت تر لطف او بجایه متفق تر عاشقان را توکل در پیش باید نه رفتن
 به تدبیر خویش چون ظاهر بنیان نفهمیدند سر بودند خوب هر چه در شریعت
 باشد می زاید آخر از آن دلال محتال هیچ استمداد نیاید و لاچار باز
 احتیاج بان محمد مبارک است و در آن کمیت که محتاج
 محمد نشود ۴ بصد ضرور بر نزل مضاعف از اول بر تشریح
 لنگر برداری مسیت ششم ریح الاخر با و عقد مکاتبه استند بصد تاکید
 از آنجا مسیت هفتم روانه شدند و در بند حصه که قریب مسقط بوده

استاد ناخود اعذر ما، واهی پسخنان لاهی در میان می کشند و برنی
 آمدن شیخ طیب حضرت موی که اکثر مال دوران آن اول بود انتظار و انتظار شب
 هفت ماه جمادی الاول صبح روانه گشتند تا که تا پنج دوازدهم آن
 ماه مدتی باد شداد طوفان آورد که طوفانی ماء الحسد اکثر رخیه رفت
 و تا پنج سیزدهم کلی ریح مستخرج از حرکت خود کردید و بعد بر آب
 چون منج در زمین ایستاد و بیچاره حجاج زیر جو طسلم و لغدی و ستم
 سیر رویان زنگیان نوکران نعل نالان و او نشان مال و متاع لافیت
 ماکول از اینان ربایان و بس حجاج از ادیت نشان در کام نیشکان بودند
 و او نشان خیال موت از وقوف ریح و سفینه در موسم آخر تصویر
 در ابقاء حیات خود میگویشیدند و نسب الحجاج رو امید اشتند برین
 حال هم سیزده روز گذشتند تا هم پام بلاء و ابتلاء را پایان نیامده
 پس لاچار از سبب تله ما و مان یک وقت عشایم نختندی و هشت
 پاس صائمانه بر پرچه پان و بر عه آب اصطبار کردند و در این اثناء
 بر ناین دریا شور و آس کردیده که شش ماه جریان از جنوب
 بشمال و کذا بر عکس در دو جریان برقیاس آن جریان مرکب بحر می از شمال جنوب
 بر عکس می رانند پس از باعث جریان دریا و از کون در هر هشت
 پاس بعد بدون ریح بر شش آب بیت تاشی میل و آس

رفتی اگر سردانه کدام بادی بیکدم پیش برداشتی تا باز وقت دیگر
 ده قدم پس انداختی **قدم پیش و قدم در پس** نبادی **باید**
 ز اجر پیشم آب غم نشاندی **۴** و نان هم آب شور مزوج **بسلو**
 بالمناصفه می نرسیدند بر این حال نیز سیزده روز دیگر گذشت
 است آب حلوه محفوظ در ظروف بوده هم رو با شطاط آورده و حلق
 حجاج از تشنگی رو به پوست و مراره و خنای عطش در گلو گرفت و غنچه
 دل پر از خون یا سس کشته نان و آب مقدار مذکور حجاج و جبرین برخوردند
 کرده که یازده روز دیگر نه نان چستندی زیرا که آب نان پزی نیافتندی
 باز یک وقت عشایم هم یک جرعه آب که عبارت از چهار پنج مثال
 آب موزون است در پشت پاس نوش جان میشد که از آن تشنگی
 نمی شست بلکه التماس می آورد و لب می زد و عرض تا که تمامی ایام نایاب
 بچیل رسید شاید که در **ع** الله چله اعتکاف شد اندلس بر سیده و میقات
 سی روز با تمام و اتمنا بالعشر کرائیده باو عنایت رفیق کردیده فقراء عالی
 حال که هم پیش تقدیری تدبیر و بے تقریر بودند بر ایشان هم حقیقت
 تقریب توفیق و عنایت نکشف کردند چنانچه درین میان حضرت
 ایشان نیز قدس سره مع رفقا فقراء بفت و فاقه بر آن جوع و
 عطش اصطبار پاندار میداشتند هر چند که مردان همرفیقان جان خود

در حینت السالی خوا بیدند و بساط البیان اهل عسرفان الصالحون فالعالمون
 وصال جان بر حمان حاصل کردند حضرت ^{ایشان} قدس سره با وجود این شدت
 هیت ^{این} صدمه عبادت یومیه و لیلیه موظف ^{است} در حرم کریم
 بیت الفخیم موطوفات عادیات کاهی از دست نداده اند
 کلمان راهتی از استنذار یزدی است ^{با} پس تحبیه سفر خیر اثر مدینه مشرف
 زاد الله شرفا و تعظیما ^{بوده} شب نوزدهم ذیحجه قدم سانی
 و راه پیمایی از راه صفرا می که عبارت از بادیه زبده است و مزار گاه
 حضرت سیدنا ابو ذر غفاری در آنجا است کشته اند و زیارت
 عالیات مشرف گردیده داخل خیر منازل مدینه منوره زاد الله تکریمات
 خون آب اکباد از کوزه عبون ریخته اعضا عناصر شسته مطهر گشته نماز
 وصال مقبول ایزد متعال علیه و علی آله الصلوٰة والسلام فی کل حال
 او انموده اند طهارت از نجون جگر کند عاشق ^{با} بقول معنی
 عشقش درست نیست نماز ^{با} و تسبیح حقیقت رسول فخریم و آل الکرم
 و اصحاب الصمیم علیه و علیهم الصلوٰة و السلام تسبیح رسیده بشر و مغز و مغز
 بجواب تسبیح عنایت تکریم و تفقد تعظیم است خوش گفت ^{با} گفت
 از آن خوشتر باشد پیش عاشق ^{با} که باشد یا رنگ
 اندیش عاشق ^{با} خلوت گاه رازش بار یابد ^{با} زهر روی

نظر دوستانه چند جرعه نوشیدند بقدرت اللہ سبحانہ بحکم رب اشعث
 اغیر ذمی طمرین لواتسم علی اللہ لابرہ سوکنند در ویش راراست
 کرده کہ شرط موافق تیز لقبوت بلی فرصت پدید آمدہ ہمہ حجاج الحمد
 خوان امیدوار بجات از کرد اب ہلاک کشتند بر این کہ برکت بارہ
 رسیدہ افطار صائمہ نمایند تاکہ صبحی تاریخ ۱۵ جمادی الآخر حضرت
 ایشان قدس ۵ از خدام خاص و عوام استفسار کیاں آب خویش
 پیش فرمودند کہ معتمداری میشود کہ طعام کردہ افطار صائمہان کردہ آید
 زیرا کہ حضرت ایشان قدس ۵ را ہموارہ در سفر حرداب بودہ است
 کہ آب خود از ہر بندر بسیار می برداشتند تا نیند خدام از وزن کویل
 تخمیناً عرض رسانیدند کہ مقدار طعام نیمی برای ہر فقراء و حجاج مفقود
 کمر برای قالغان جرعه شانیہ موجود حضرت ایشان متحیر گشتہ فرمودند
 کہ حضرت بابرت ختم الولائیہ صاحب العلم و الفتوت علی ولی اللہ
 و وصی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رضی اللہ تعالی عنہ
 و کریم وجہ اشب شریف فرمودہ معانقہ مراد بغل شیدند و امر بتاکید
 کردند کہ چہرہ بر مطبخ طعام بندداشتند بایکہ طعام بر مطبخ چنانکہ ہمیشہ
 باضیانت و فقرای بخوراند جاری دارند ولی از فقدان آب
 طعام نیمی بسم مفقود است تاکہ تاریخ ۱۵ جمادی الآخر بعد الظہر جرعه

بعد کوری نمودار آمد هر چند حضرت ایشان قدس سره به جریان نصاب
 و حسب برای رسیدن بر جزیره و کران برگرفتند که از آنجا رفت
 آب حلوه برداشته افطار صائمان کرده آید مؤثر او شان نشد
 حضرت ایشان قدس سره بملاکت فرمودند که اگر حضرت او بجانه
 و تقالے را بما طعام خورائیدنی باشد تا بجاه حضرت علو منزلت
 علی کرم الله وجهه حل شکل با میفرماید و الا ما مضی کرم الغرض بقدرت
 الله تعالی تاریخ شان نزد مسلم بغله سهیل ملک خوان مانده سماوی لغت
 پیدا شده که گویا نوح کشتیانش بود و یا علی کرم الله وجهه قاندش
 آمده بحریان آن بغله باین بند محمدیان آب حلوه فراوان و نار حیل
 و ثمرات کثیره و غیره داده و استمداد کافی نمود و صائمان را افطار
 کنانیده داخل من نظر صائمان استقدا الله من حوضی شربه
 لا یظما بعد ها ابد اگر دیده حضرت ایشان موجب صحت
 و صحتی رسول الله صلی الله علیه و سلم مدوح رضی الله عنه اطعمه لذیذه
 بر سطح علی العموم برانیدند و بجام دعوت همه حجاج و بحریان بغله
 خوانیدند و سطح نیری موجب قاعده مستمره جاری داشتند حضرت
 ایشان را عقیدت بحضرت امیر کرم الله وجهه بغایت متمکن بوده و
 میفرمودند که در حل مشکلات حضرت و صی رسول الله صلی

اللہ علیہ وسلم حضرت غوث اعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہما و سترس
 کامل ہیں بیچ سالکی در مقامی از مقام است سلوک بی دستیاری
 این ہر دو اکابران بہتہا نمیرسد و باری یاد دارم کہ میفرمودند کہ شبی
 حضرت علی کرم اللہ وجہہ در وقت ترقی مقامات ولایت دیدم
 کہ تشریف فرمودند و مانند شہباز سفیدم در چنگال برداشته بالا
 می برد کہ بر ہر مقامی از مقامات عالیاست میرسانید و خصوصیت
 حقیقت ہر مقام علم شدہ بیان میفرمود تا بجای بردہ کہ در شان وی
 الا اذن سمعت ولا عین را است صادق است باز برگسختن ایم کہ باز تاریخ
 ہمہ دم غلبہ دیگر پیدا آمد کہ ہر اعانت آب و تمر بسیار داده
 آخر شب بیت حاقبت تاریخ بیت کیم جہادی الاخر در شہر بغداد نزول
 فیض شمول آوردند و غایت سیر سفر این غلبہ تا این محل لغایت رسید
 وزیر است مشایخ حضرت عدروسی قدس سرہم و مسجد معلاستان
 کہ بیشتر آنست کہ فاسل در حلقہ شطابہر از ذنوب است و ہم حضرت
 بابر است شیخ عدروس قدس سرہ بیشتر است کہ ہر کرا ایک میتی از
 شہر او یاد باشد یا شنیدہ باشد بشرتہ بالجنہ و ہم بانکہ در قبر از اموات
 می پرسند کہ از کلام شیخ افاعن اللہ علیہ من بر کاتہ یاد دارند یا نہ
 حاصل کردہ لہذا چند اشعار از دیوان نفسا بد شیخ عدروس تبرکات

می نگارند **س** بنی الهدی التسنی من شفاعة فانی نفسی مذنب
 واجر اثر ما الایار سول اللہ عطا وحرمة باحترام منتظر لامبار الایار سول
 اللہ غوثا وغارة کلذمی کریمه مسوده کالدیاجر و سیدتنا العظمی الی اللہ
 وکرم ملاذمی الورا من کل باد و حاضر باز بند دیگر جلد تراستگرا
 کرده تاریخ بیت پنجم جمادی الآخر از آنجا سوار شده پیش تر روانه شدند
 و حضرت ایشان از بنجا دیوان شیخ عمید روسی برای استیناس خویش
 گرفتند تا آنکه تاریخ چهارم قریب غروب آفتاب عالم تاب حسب
 بر باب مندم که عبارت از باب کمنه رفی العرف و ارد رسیدند باد
 مخالف دیدند تر رسیدند همه بحریان مایوسی آوردند که اینجا بر باب
 اگر باد مخالف پیدا آید تا دو ماه هم کسب بحری لشکر انداز میشوند و طاق
 نذایر طاق مسیکرد و حضرت ایشان منمودند که ما امشب سلطان
 الاولیا، خواجہ کلان راقدس سرده دیده ایم و دیدن ولی کامل خود با
 حل اشکال است چنان سفید شدت رو خواهد نمود پس چنان
 شد که بعد از آن همان شب پنجم باز باد موافق آغازید که در شب
 بعد سلامتی از آن باب عبور کرده بهمان باد شرطه بخیریت
 در بندر مشروطه گرایه آن بعیند اعنی جدیده رسیدند اما درین میان
 بعد العبور از باب به نیت روح حضرت سلطان الاولیا،

قدس سره طعام عام کننا سیدہ بہر ہمہ حجاج و ہجران داوند و دوران بسند بعد
 استقبال محبان خاص و مردان با اختصاص تر و اول سرمودند و رانجا
 عالم عامل و مقصود بی مثال شیخ عمر کرانی کہ از ازمنہ ماضیہ پیرہ یافت صحبت
 فیوض حضرت خواجہ ثانی قدس سره کہ پدر بزرگوار حضرت ایشانی قدس
 سره بوده کہ مرتبہ اول در سال ۱۲۵۵ پنجاہ و پنج کہ حضرت ایشانی
 بزبیرت حرمین شہر یمن زید اشرفا و تعظیما مسافر بودند و درین بند
 محط رحال شدہ اند نیز حضرت ایشانی بنامہ بود و درین مرتبہ
 خدمت شریف حضور منیب حضرت ایشانی قدس سره بعد از جان
 و نور جنان رسیدہ عرض قصور بافادت عنہ ساختہ و عفو ہما محبت
 خواستہ و باعث عدم فوز خود صحبت حضرت ایشانی قدس سره
 اول مرتبہ چنان بیان نمودہ کہ اقارب کالعلقارب حضرت ایشانی
 بیرونی کہ حال حسد و جدال شان مشہور و ناستورست بعضی کہ بر حج
 آمدند و رانجام را بجکایات نفسانی و اغراض شیطانی و رخلانییدہ کہ
 از وساوس الکیبری ان موسوس از انچنین صحبت براسر غنیمت محرم
 ماندم ولی بعد روانگی آن حضور فیض نشور بر حقیقت امور لعنایت اللہ
 مرا اطلاع دادند و تائب شدم و بر بافادت افسوس خوردم و تمامی ہمین
 دہ سال از و بجانہ می خواستم کہ تا زمان این رشتہ حیات مستحارم دراز

دار که باری بخدمت شریف و صحبت منیف حضرت ایشان رسیده
 عنفوانات خواهم ۵ یارب سببی ساز که پریم سلامت ۵
 باز آید بر ما ندیم از چنگ سلامت ۵ و الحمد لشکر دعا یم استجاب کردید
 و بشرت صحبت شریف رسیدم و بعد ازین واقعه عمر آن شیخ عمر حج
 تا پیمت ماه بقا کرده است که بیا این البقاء حیاتش بر او دفع مانع
 بوده است الغرض باز حضرت ایشان قدس سره بر غنچه که عبارت
 از کشتی سوز و در اصطلاح بحیران باشد تاریخ نهم رجب از آنجا
 بسم الله مجریها و مرئها گویان روانه شدند از میقات بمکه که درین
 وقت معروف به سعدیه است که عبارت از ساکنان قبیلہ سعدیه در آنجا
 است احرام پوشیده سرو پا برهنه روانه شدند که تاریخ بیست پنجم وارد
 که محظرم کردیدند ز اوما الله شرفا و تعظیما و حضرت ایشان در آن وقت
 کمال شوق فرمودند ۵ خوش آن گزر کرده سویت رسیدیم
 ۵ بیدیه کردی از کویت کشیدیم ۵ بعد طواف عمره بشرائط
 موصوفه و سعی بین الصفا و المروة بجا آورده مخلوق الراس کرده
 در قصر شریف نقیبه توقف فرمودند و رایح وقت نماز به نیاز
 به انباز و جوف شب طوافات حسب الطاقه حول الحبیت
 میکردند چنانچه او سبحانه در ناصیه عالیہ حضرت ایشان نور ذاتی خود

و دعوت فرموده که هر دو دست و یک پا به بشر طعمائنه آیات بینات
 از لوح چهره نشان خواندی و درخشش ارادت در میدان صداقت
 رانندی **س** ز مصحف رخ دلدار آیتی بر خوان **۲** تا چه بجائی
 مدرس و محبت کشف و کشف است **۲** و بسا اهل باطن را از شرف
 و تشریف حضرت ایشان قدس سره در خواب و خیالات اشارات
 بشارت رسیدی که آمده است بسوس کشتندی و علماء و اعیان که معظمه
 زاده الله شرفاً و تعظیماً و تکریم و تعظیم و اخلاص و اختصاص و اداء
 حق خدمت و ضیانت و افاده حضور صحبت بجان کوشیدندی و در
 ماه صیام عمرات متوالی و داخلیات متالی مینمودند و صدقات علی
 وجه الکتف و الخفایا بسیار میکردند و بزیرات قمی و نوز و مساجد و مشاهد و غار
 عبادت نوزیه و غار اقامات احتفاییه و غار المسلمان در حین و منا اقدام میفرمودند
 و احکام و قوف عرفه معرفت الیه و نماز سجد نمره و شب دهم در غزوه
 گذرانیدند و صباح آن برمی العقبتة و حلق الرأس و طواف الافاضیه و
 و برمی الجمارات الثلاثة در دو روز دیگر معززه و نحر کردیدند از لقتیر التیم
 العظیم بلاء عرض نار و باد در موضع بازار منا چنان اشتعال یافت است
 که در زنگ ذبائح مذبح قربانی و بدایا و نذور و لاشه حیات انسانی
 عیانی عربانی در هر طریق انیق و سجد و شهادت و ممر و مگذر الوقت

الونف از ہر صنوف صنوف نامد فون امتدادہ کو یا عزرائیل مع جمیع
 موکلان و اعوان خویش در جان کشی استادہ آرمی جبارکان حجاج
 نفوس خود را قربان قرب حضرت سبحان ساختہ تا بیخ دوازدم روز جمعہ
 کہ روز مراصبت بیکہ معظمہ صبحی از خوف این مرض جان ستان آتش
 نشان ہر بہ نام بل خواص در رنگ عوام قبل القضا، الحجۃ و الزوال
 طاقت قرار ندیدہ بہ فرار پرداختہ حضرت ایشان برنت اقامت
 جمعہ در مسجد خیف رفتہ اند کہ صد ہا مردہ کان درین مسجد ابراہیم و صد ہا
 در خیمہ گاہ نچیم ایستادہ و نہ کسی از خطیبان و مؤذنان و امامان سراعی
 ہم دادہ **۱** بی برخواست عوغائی قیامت نہا کہ کس کس را
 نہ پرسید از نماست **۲** ہمہ نفسی و نفسی کو، حیران **۳** مؤذیر ایشان
 و شتابان زین ملاست **۴** از حسرت و نار عبرت گفت برس
 کہ کو ما ذالہی بسزناست **۵** ہمہ از عجز گفتی کاشش باشد **۶**
 کہ بر اعمال ما این بہت شامت **۷** حضرت ایشان قدس سرہ
 و را پختن احوال پر طلال و وبال بہ نفس نفس خود اذان و اقامت داوہ
 سنت خطیبہ بجا آوردہ بہ بعضی متعلقان خود اقامت جمعہ تبرکاً و تمیناً **۸**
 ہمیشہ تنگان نیم سہل را کہ رفتی از جان سپد اشته بدست خود آب می
 نوشانید ندو بر بعضی متوفیان کہ وارثان شان حاضر بودند نماز و عا

جنازه می خوانند و همه مصاحبان خود بنصاح نصاحت در آن شرکت
 که نه ترسند و دلگیر نشوند که اجل جز وقت موعول نه آید اگر چه هرگز زاید نشود
 نباید پس با اسم باقی سر مشغول باید بود و ما عرض کردیم که مقصد و اعانت اللہ
 باقی شاید شنود پس برای طوائف در حرم شریف که معظمه مراجع
 آمده اند که اناج خواص و عوام با وجود ایام از دو حام در مطاف معبود موجود
 و ابنوه شان از خوف کثرت مرض مفقود درین مرتب این بلبل
 در منا و مکہ شریفه بجدتی غلبه آورده که از ثقات شنیدیم که روز دوشنبه
 که روز جمع القهقری بوده کار پردازان سرکاری که هر روز شمار متبایان
 و متوفیان میگرفتند در مردگان آن یک روز بد و از ده آلف
 رسانیدند و میگفتند که الحمد للہ که رو با نخطاط بسیار نهاد و اوقات
 از روزهای پیشین بکیم و فیر دارد که پیش ازین گاهی شش هزار
 و یا چهل هزار و یا صاعداد هشتت پاس می مرده اند و من بعد در مکہ معظمه
 زاد اللہ شرفا و تعظیما هم صد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد
 گشته که بعضی علماء کبار و فقهاء اخبار از ختمات و قرآن شریف
 و قرأت بخاری منصف سه روز متالیات مهمات تعلیمات
 داخل بیت سبحانه نمودند روز سیوم وقت غروب نزول از بیت
 سبحانه آورده در مکہ آمدند در رجوع الیل جان سبحان سپرده

از آثار ایشان دیده عرض بالبحاح میرسانید که ایشان از آب نوشتی
 خود را تعب ندیدند و ما مردمان خود آثار ایشان ایتم تا هم گاهی حضرت
 ایشان در چهل روز یک جرعه مستزاد از تقسیم ایران نوشش جان
 ساخته است روزی صاحب مقام عالی در رویش عالی که از بهره یافتگان
 و صاحبان طیبیم و خواجه ثانی قدس سرما است در خدمت حضرت
 ایشان رسیده جام مالامال از زلال برداشته عرض ساخت که باری
 چهل روز برفات گذرشته ایشان این جام نوشتند تا الله تعالی از
 تمامی حجاج تکلیف دور سازد و بیاد عنایت این حسن الریاح مبدل
 نماید حضرت ایشان قدس سره منغص شده فرمودند که عالی
 شدن نباشد که از حصه مقسوم ایران زاید یک جرعه بزرگ آرم اگر او
 سبحانه بعضی تفقدات عالیات ممکنان را خواهد نوشتا نسب تا همراه
 او شان منوشیم و الا تشنگی هم شیوه اهل بیت عطا و آل عبار رضی الله
 تعالی عنهم است پس در رویش در ریش ممدوح در انجا حضور پر نور حضرت
 ایشان قدس سره اندکی سر بر بیان فرود شسته و همان جام مملو آب
 پیش خویش داشته تا که سر بر آورده عرض ساخته که این جام ربی کلام
 و ایها م طعام نبرانید که سو کند است که با دنی الحال بیی همان مهال
 شرط علی الشرطی آید حضرت ایشان قدس سره بر سو کندش

او انوار پدید آید و پیش از نشیند راز گوید و حکایتها و دیرین باز گوید که
 از باب رحمن امیدوار رضوان جامی گراید کرده اند هر روز زیارات
 فیض بشارت حرم حریم مخیم و مکانات خارجیه عالیه چون مسجد موسسه
 تقوی اعنی قبا و احد و بقیع غرقه اسنا و غیره ایو ما فیو مامی شتافتند و از
 هر مکانی جدا بهره فیوض نسلیا میگردند تا که بحسب انجذاب قسمت
 قسب الماء است من نبت الحدید مجذوب بر اجبت گشتند که تاریخ یادیم
 صخر حج التهمری اگر اقامت در برداشتنند سه دل بدلسر و تن مقتید
 ملک قسمت می رود و زبیر که مرض باشاره قلبیه و مویده تائب
 استخاره هنوز نشده بودند آب خور قسمت و عجاله تظاهر مینان و شتر
 بانان مکرمان بر سفر حضرت ایشانرا استکرا ابر داشته باز از راه صفراء
 تا بیره عسغان که معروف بچاه لفظ شرف بمعجزه آن سرور علیه الصلوٰة
 والسلام ما دار الدیر بود که آب عجا حش امواج حلاوت بر ناصیه
 همه بسیار آنجا از آب شکرین آن دلبر شیرین فخر الا ولین والاخرین صلی الله
 علیه و سلم و اغ الفعال نهاد که ما هو المعروف بناک و از آنجا سیر در جبهه
 رسیده اند و تجویز گرایید بجهت برنت و کلامی دوستان معنی نمود و چهار
 پنج رفقای باز رفته شرف بزیارت فیض بشارت کعبه الله
 الحسنى و مطالعه آیاتها العظمی گشته باز تشریف در جبهه آورده منمخص

گشته اند که نوعی صراط العین است که بوی در قیاس کرایه مقیدیم مدتی توقفت
 خواهد نمود که چند روز محط در حال جوار بیت الله شسته مخصوص با ستاره
 و بشارت هر دو دیده راجع شویم که حضرت ختم المرسلین صلی الله علیه و سلم را
 دیدم که چهره نامشروع شسته اند بر ایشان سلام و اودم و علیک السلام و
 پس اگر چه از طالت و وجه مبارک آن حضرت علیه و علی آله الصلوٰه و التحیة
 کنایه ابتلاء متوسل و بی از جواب سلام سلامتی تو ام و العین عند الله
 صاحب بجله توقفت هرگز رو انداخته ننکر بر داشتند عزه بریح الاول ۱۲۶۷
 روایت شدند همان روز وقت عصر نزد مرتبه عمیر که قریب مرتبه ابراهیم است
 حقیقت از تقدیر خدا تعالی و صورتی از تعافل ناعن البغله بر سر راه
 که عبارت از اجارستوره الماء باشد شکسته و رشته دل به
 را کبان گشته و هر همه از حیات بابت خود با یوسی دست شسته و ناخذ
 بر شوه صغیره مع اهل و عیال شسته بگرنه هر چند حضرت ایشان
 قدس سره بسیار گفته که ایشان مجردانه در شوه سوار شوند که بگرا
 بر میرسانم حضرت ایشان من بودند که حیث است که یاران
 را بجات و نفس خود را بجات پسندم هر چه خواستند ایزدی باشد
 بر آن یاران اصحاب را باید کرد تا که چنان نوران و غلبان آب
 در شسته کردید که لطف اولین بفرق رسیده داخل الماء گردیده که گفت

آخرین بران حجاز سبب احتباس سکن کشتی در آن داناشته اند در یاج خود
 باعثه و مؤیدہ احتباس بہان او بختہ ماندہ ہر نام خواص و عوام بران تہلکی
 شب بچون در دست انگشتان استادہ نالان و کرمان و حضرت ایشان
 باستمالہ اوشان پردازان وقت صبحی بہان ناخدا ناخدا ترس کہ
 جان ہم مردمان در کام ہنشان دادہ کہ چہ تہ بود سلامتی شان بر حصہ
 پامان بیدار دیدہ چشم خجالہ پوشیدہ باز آمدہ وقت یک پاس
 بر کشتی رسیدہ اولاً بحرمان خود را سوار بہان مشوہ کردہ باز حضرت
 ایشان بر اثر غیب نزول نمود حضرت ایشان نہر بود کہ شب ہم
 بسلامتی گذشتہ و عنقریب مدد مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ
 والسلام بمامی رسید آن ناخدا آگاہ حقیقت معنی ندانستہ گفتہ کہ سکن
 بچند بر حجر او نیران است اگر باد مخالف پیدا آمدہ یکا یک کشتی دخل
 در یاد رفتہ خواهد کرد و پیدا کرد بگر بگر نرزد و درین مشوہ سوار شوند حضرت
 فرمودند خوب اولاً مسکینان را تا نیارفتیان مارا بر کرمان رسان تا پس آخر
 بار من ہسم نازل مشوم بدان موجب شوم و ہم بسیار مساکین را بدفاعت
 بکنار رسانید ناگاہ شرعی پیدا آمدہ حضرت ایشان نہر بودند
 کہ باین شرع کشتی کہ می آید اگر مسافرین است بران سوار شدن بہتر
 از آنکہ بر بر نزول آریم آخر آمدہ کہ سیر بود صغیرہ و در و رایش بغلیہ کبیرہ

ہستم متصل در رسیدہ در چنان وقت و احوال کہ ہمہ سامان لمبوسات
 و ہمہ زاد و خوراک از غلجاست و غیرہ سامان داخل طغیان و غلیان امواج
 بحر المواج گشتند اگر چه یاران رفیقان حضرت ایشان سامان زاد
 و نیرہ مبلول از تہ بعینہ کشیدند ولی بامتزاج ملوحست امواج بحر
 اجاج در لیافت آب خور خارج یافتند مطعم مساکین کردند حضرت
 ایشان با مرقادرت پروردگرم بر عایت ضمیر مساکین و افسوس ماندہ غلبہ
 کبیرہ باوشان سپردہ در سحیہ صغیرہ مع رفقاء سوار شدند اندکی زاد مبلول
 و صندوق کتابہا و پول ہمہ برداشتند و درین ساعیہ پر رسیدند کہ
 کہ از یاران نازش رض عصر و مغرب و عشا و فجر را آدا کردہ است
 تا معلوم شد کہ برخی یاران محدود چون صاحب ہمت عالی درویش
 عالی و صفوہ ماثر عن سلام اللہ تالیہ پر و غیرہما فرض فرض الوقت را آدا
 و بجا کردہ اند حضرت ایشان بر او شان تحسین نمودند و مال آنکہ حضرت
 ایشان قدس سرہ با وجود اینچنین ابتلاء و شدت بلاء نوافل تجرید
 و وتر افضل عن الفرائض مع الاوراد بجا آورده اند **سہ** جان شام
 بر کمان ہست این ذوالہم **۴** **۵** وہ ستودہ اصفیاء است خیر الامم **۶**
 تا آنکہ تالیہ **۷** ہستم ربیع الاول در بند رقم فدر لنگر انداختند شیخ اباعمر کہ
 از معتقدان حضرت ایشان بودہ در خدمت شتافتہ و کمبو شش شکر

بعد دیگر پودا حنظل و صغیرہ محمد بابو سے کرایہ کر دہ بتاریخ ۱۱ جمادی
 بردار شدہ روانہ کشتند کہ باز تاریخ ۱۶ صبح وقت عصر پودا پور
 کردہ و بند الیتادہ ولی چنانچہ صغیرہ بحسنہ بود کہ بحرین و بعض
 یاران رفتیان سرود آمدہ بران خرابہ ایستادہ سرمدادہ بحلیہ
 ماء از آن جنس را بہ فرود آوردند و در آب شناورش کردند تاریخ
 ۲۳ بر بند قرمان نزول آوردند از آنجا بسبب موسم باد مخالف
 برخی رفتیان در ساعتی گذشتہ مع چند می از یاران از راه خشکی
 کہ در آن وقت امون از قاطعان بودہ بسواری شباری شین
 وقت عشاء تاریخ ۲۶ داخل حدیدہ شدند ہماندم مردان آن جامی جان نثار
 بخد مت آن ذوالاقتدار دویدند و حقوق خدمت بجاء آوردند
 بعد از ان ہمانساعتی قرمانی کہ محتاج باد شرطہ زیر لطمہ باد مخالف بود
 موسم شنبہ و زیدین شرطہ بغزہ بیع الآخر ۱۲۶۶ امده لنگر انداختند تک
 ساعیہ صغیرہ مکسور الدقل از آنجا تا بعدن مستکری شدہ تاریخ ۱۱ جمادی
 سوار شدہ تاریخ یازدہم در بندر محنت شریف آوردند حضرت
 ایشان فرمودند کہ باین ناخود انصاف کرایہ دادہ راضی نمائید و ما چند
 روز دین بندر باریت شیخ شادلی سعادت اندوز میثوم خادمان
 پیمان کردند حضرت ایشان در آنجا نزول فیمن شمول آوردہ اکابر و

اعظم آنجائی بصحبت رسیدند شیخ سلیمان از اولاد حضرت شیخ
 شادلی که در آنجا بودند ایشان بشتانته مجلس آراسته آن ناخدا
 خود را از او دیده نصف کرایه گرفته روانه پیش شد که از باب مندم
 از شدت باد مخالف طاقت پیش قدمی طاق دیده و پس منفل
 در بندر غم باز بعد هفت روز رسیده از آنجا دیگر کشتی کرایه کرده تاریخ
 بیستم باز روانه شده اند که بسبت پنجم در عدن تشریف آوردند و
 باری بزیارت شیخ عبیدوس تشریف برده اند و از آنجا باز در نعلبه
 مسقطه سوار شده تاریخ هفتم ماه جمادی الاول لشکر برداشتند اما دو هم
 چنان مخالف ظهور نموده که اگر یک روز راه می رفتند و روز محبوس
 و سرد بودند که هیچ مفقود میشد گاهی نسرح گاهی ترح گاهی غم و
 گاهی الم رخ مینمود تا الغرض که تاریخ نهم جمادی الآخر بمطرح حال مسقطه
 کشتند و تاریخ ۲۵ باز آنجا در ساعت دیگر سوار شدند هر چه نصف شب
 لطمه شدت باد طوفان بد نهاد سخت خوردند که جان از مهیب بخت
 سخت لحنت میکردید آخر بخیریت غره شب رجب خارج از مهربه
 جزیره کراچی دیده صبحی داخل بندر وطن خود که از آن رکوب
 کردند کشتند و از آنجا باز مراجعت از راه بلده طیبه هر چه برای ثمن
 اندوزی زیار است فیض لثبات آنجای نموده اند و بین راه

حضرت ایشان را مرض هضمه و با معقی و اسهال و تشنج بیدت
 تمام حاضر شده است با وجود شدت آن که از صد تا دو صد مرتبه
 اسهال وقتی میرسد گاهی از اثناء اللیل و النهار او را دو استغفار و
 ثواب شکر بخند از فضل الرحمن و از دست نداده اند روزی که از شدت
 مرض چهره حضرت ایشان سفید و ناخن دست و پامیل سواد آورده
 است با حدی از یاران پرسیدند که شاید که ناخن ها من سیاه مینمایند
 همان معتقد بر خطر آنکه مبادا هر اس مرض غالب آید میل بانکار
 آن سواد در جواب داد حضرت ایشان منغص جواب بلوی فرمودند
 که تو می پنداری که هر اسان خواهد شد منی ما از آن طایفه ایم که او نشان
 هر دم من الله تائید است و عنایات میرسد پس با چنین مرض بیج
 خیالی نمی آرد هنوز مرا حیات باقی است هیچ فکر راه ده در روز
 تخفیف یافته از گجه منزل برداشته اند که منزل بمنزل شفا رخ مینموند
 تا که بخیریت تاریخ پانزدهم ربیع الثانی داخل دارالارشاد لواری شده
 اولابزاریت روضه شریفه یعنی مقبره منوره سلطان بالا و لیا مشرف
 گشته زین آرامی سند صاحب و دیهیم ارشاد و هدایت شده
 الحمد لله علی ذلک و علی احسان البیان فی هذه المكان باید دانست
 که همه بیان و تبیان این اسرار پنهان این حج حضرت ایشان

یجاز و اختصار منقول از رساله و حسب الجالیہ است مع بعضی از دیوانہ
کہ از روایت ثقات شنیدہ من لطلب التفصیل فی جمع الیہا

فصل بیوم در حوالہ حج شریف بیوم حرم الشیخان

حج بیوم حضرت ایشان متاثر در ششم واقع است درین مرتبہ
فضلاء و علمای بسیار ہر منقشان بودند کہ فقہ طبری کتابت کتب
مرغوبہ بر یافت برداشتند چرا کہ حضرت ایشانرا شوق کتب
احادیث و تصوف فوق الحد بودہ در ہر مرتبہ کہ سفر کردہ اند کتب
عجیب و غریب می خریدہ اند یا مینویسند روز و شب خبر سخن
حدیث و تصوف در مجلس الشیخان ہستند اول ندیدہ الغرض
۱۷ ماہ ربیع الآخر از مکان محل خود منزل بردار شدہ اند از
راہ کچہ ماڈومی تشریف بردہ و از آنجا در غنچہ سوار شدہ بانشہ
محب بنیاد و مرشد ہا ان ربی لغفور رحیم کو بیان روان شدہ
اول شب بقضاء الہی تحت غنچہ را کہ اصلا کہنہ بود از طلسم
امواج کالا فواج کسری و سوراخی عارض کردید کہ سبب این
بے تکلف دران داخل کردہ ہمہ بجرمان نوحہ و فریاد اعزاز

بنام و هر چند که آنرا بحیثیت بایرین کردند آغاز یزد از غلبه دخول الماء
 بند نشد ناچار بر گرانیش روء داده بر دو ارکان رسیدند
 بهشت پاس متوقف شده جبر الکسر نمود باز روانه شدند
 طوفان که لاحق شده هم بخیر گذشت و در چهارده روز بمکلا
 رسیدند از آنجا باز در بنام دیگر تاعسدن و از آنجا باز در بنام
 سیوم مبارک نامی عرب تا کامران اگر چه کرایه تاجه شریفه
 بود ولی از آنجا که مملوتم السبره و بیج و شش را بر هر بند در کار
 ویرت در ایصالش تصوریده حضرت ایشان بر آن مصابره
 نه آورده سامان و فقراء اکثری در آن گذاشته حضرت
 ایشان به مخترا و ادم و خوا دم در سایه صغیره کرایه بسته
 روانه شدند که بخیریت در جده و از آنجا در مکه معظمه بتاریخ
 پنجم ماه رجب المرجب رسیده محلل از احرام گشتند بعد از آن
 هم بطول مدت قریب یکماه همان فقراء و سامان پسینه
 رسیده پس از آن جاتا تاریخ هجری ماه شوال روانه مدینه شریفه
 شدند ناگاه شبی در راه طایفه اعراب که سپند از ساربانان
 قافله بودند و فیما بین ایشان از قدیم الایام تقاره منازعت و
 مناقشت مینواختند و از مدت طولیه برای این بدویان ساربانان

وقت فرصت می بستند بر قانسله رسیدند ساربانان او نشان رشتند
 تمامی احوال منجاصت پیشینیه عرضداشتند و گفتند که او نشان سه چند
 ازماندهد از کسی زنده نخواهد ماند پس از فوت ما نهب القافله بهم
 متیقن الغرض که ساربانان هم مسلح شده پیش قدم از قافله مقابل
 عدو آمدند حضرت ایشان در کمال انتظار منت داده اللهم شک
 الخیر والخیر من بدیک والشیر الیکینا و فاع البلاء فرمودند بقدرت
 خداوندی حقیقتاً و بخرق عادت حضرت ایشان ظاهراً همان معاندان
 قدیم بعد قال قبل طویله بدون افسراب اسلحه باز دوست بانی
 پیدا شدند بکم و لکن الله الف بینهم اخلاء یکدیگر گشتند و
 بخیریت روانه گردید و در طریقه ظاهره رسید و در طریقه طیبه همگی
 روزهای شش و پنج توقف افتاد و پیش از آن در کلمه شرفه
 سیام ماه رمضان که ادا فرمودند هر روز بعد العصر عمره می گرفتند
 که عمرة فی رمضان تعدل حجة منضمون حدیث شریف است
 و قبل رمضان زیارت خارجه الحرم کالمولد و القیس و الفاعلی
 الحراء و النور و غیرها در حجه بعد در حجه بدست آورده بودند و
 از مدینه منوره باز بزمه ماه ذی حجه در کلمه شرفه آمدند و حج
 شریف تاریخ نهم ذی حجه روز جمعه بر سر فرادان فرمودند

و مراحتت از راه مستقط و رجا ز سه دقله هوامی و از آنجا بست در مادوی
 کچھ نموده سالی صفر ۱۲۴۴ باز تشریف شریف در مکان مقدس خویش
 آورده اند و درین سفر مبارک حج این جامع را عمر سیزده سال مهلت
 در مکان عالی خویش بشیر طمعاً و منت استخارجات متکثرات
 جانشین کرده رفتند و با وجود صغرین اجازه ارشاد طالبان
 داده اند و از آن جا از عرب شریف بعنایت نامجات میروخته
 اند که تبرگاکلی از آنها می نگار و دو هو پدا

تقل مکتوب شریف که حضرت ابن ماجه گانند

بر خود از سعادت یار محمد سعید غلده رسیده شمله رسیدن اثباتی
 رسوله این طرفت و اظهار دید تصور و خرابی حال خویش نوشته
 بودند رسید بر خود از آنک دل نشنوند بقبض و تنگی دل ایشان
 و از دست نروند و صبر بر ما پند صبور می مایه امید است آرد
 تنگی دل و سیر روی و خرابی خوب افتاده است شکر این معنی را
 بجا آرد این صبر تلخ برای مریض تسلی می دهد که سبب بین
 جهان که از هوای و هوس بر آمده خرابی و ضلالت خود نصب العین

و مد نظر خود دار و صاحبان روضه مقدسه قدس اسرار هم مشر بوده
 اند هر چند ظاهر حال مردود نزد پریشانی نزد باطن مقبول تر و
 هر چند مقبول تر در قریب حق تر و یک تر جامی گوید **س**
 سیاهی را بود و در سپیدی قال الله تعالی و ایه لهم
 اللیل منله النهار از تاریکی تاریکی سپیدی بر آید هر چند
 تاریکی غالب تر بود متحیه سپیدی آن روشن تر آید در کمات
 است که قبض و بسط هر دو جناح این راهند در قبض سیر جمالی سیر بیغ
 که از غایت سرعت و تشکی مفهوم نیست لهذا تشکیلی پیدا میکند
 و در بسط به تفصیل است که مفهوم طالب کرد و خوشدلی پیدا
 کند مانند سیر مرکز دایره که اجمالی و نامفهوم است و سیر در محیط دایره
 مفهوم و واضح است اگر طالب از کمال یاس سیر نشناسد لیکن چون
 یاس میداند دلیل بر سیر او میدارد و مقصود حصول سیر است و اند یا
 نداند و مقصود بر سیر است نه بعلم آن نزد حضرات نقشبندیه اجمال ^{فضل}
 از تفصیل است از یاس تشکیلی نشوند که این یاس از ملامت اندون
 است و ملامت اندرون منتج نتایج و برکات است **س**
 ملامت شعله بازار عشق است **م** ملامت صیقل زنگار عشق است
 خوشنار سوانی گونی ملامت **ن** که بستاند ز غافل دل عزمت

ملاست بائی عشق از هر کرانه ۴ ۴ بود کابل و لاسر اتا ز یانه
 نظر ترجم حضرت رحمة للعالمین بر همه اولیاء عالم و بر آن بر خوردار
 کیسان است حجاب شما آن عقلمت است اگر عقلمت از
 میان خیزد همه مقصود که روز اول موجب و ارشاد داده اند محصل است
 به بنید نگاه توجه که روز ارشاد اول و ابد شمار دیده داده
 اند بگرم و رسم خود این دلیل کافی بل بس کافی است بر سعادت
 مندی آن بر خوردار و در آن توجه تخی از ذات بی چون حقیقه حقانی
 که اصل ذات است در روح شما نختند که از مراتب نهایت است
 است آن تخم صادق هرگز ضایع نشود اگر چه امروز بسبب غفلت
 نمی فهمند اما شعله نار صادق انبار بیزمهای را بر نیک نار
 می بر آرد آن نور پاک که در قلب شما و دعیت است در مراقبه
 آن نور بی چون را باید طلسم بید و نام آن نور بی چون نام الله است
 که ذکر آن می کند چون صورت مرشد عین در یامی آن نور بی چون
 است و وجه الله است انصورت وجه مرشد را آن نور بی چون
 باید دانست و معنی اسم الله انصورت وجه مرشد باید دید که
 جسم مرشد در نظر ظاهر و فی الحقیقت جسمی ندارد این جسم
 مرشد در نظر بینندگان موجب اعتقاد متخیل شده می آید

و مرشد که فانی نسبت لایعین و لائتر است از اصحاب کرام بعضی
 را پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چون آفتاب مبطرمی آمد موجب اعتقاد
 و بعضی را بصورت قمر و ابو جہل لعین کفنتی کہ بدترین صور صورت
 محمد است صلی اللہ علیہ وسلم پس این صورت محسوس
 صورت اعتقادی است قال اللہ تعالیٰ و تراهم منظر و ن
 الیک و ہم لایبصرون و محمد فانی نے بصورت است کہ لک
 مرشد جسمی نسبت ہر کسی را ان صورت خیالی اعتقادی است کہ با خود
 بخانہ خود برداشتہ میرود و در جائی سندانیم یک صورت اعتقادی
 است کہ نشستہ است با نیزہ ببطامی قدس سرہ را تنہائی و کاروائی
 مریدان او میزدند کسی کہ در روی با نیزہ زد و رویش مجروح شد
 کسی کہ در بازوئی با نیزہ زد و بازوئی او بیستاد با نیزہ را، هیچ نشد
 ان جسم با نیزہ نبود ان جسم اعتقادی بنیندگان بود و با نیزہ دوم
 بود کہ اورا هیچ نشد مگر ان وجہ مرشد و وجہ اللہ است کہ در دل باید
 داشت سر را پاؤب شدہ و آداب چہار است

آداب اول

انکه مرشد را یقیناً حاضر او غائباً با خود باید دید و ادب حضور مجلس
غائبانه هم جایز است و حقیقت مرشدان نور ذات است که بجزئی
نشود و آن نور ذات در وقت توجه در دل مرید و بعیت شده است
پس مرشد با او است و خدا با او است و رسول با او است از ایشان حیا
داشته سراپا با ادب باید بود چون این حسن ظن و اعتقاد
دارد صورت مرشد علی الدوام دامن گیر او گردد

آداب دوم

انکه صرف التوجه من کل وجه الا الیه غفلت بکدم هم نباید نمود و بغیر روی
او التفات نباید نمود و رانباشد که او متوجه این طالب در خانه
اندر روی تشبیهی شسته باشد و این غافل در بیرونی لغفلت بگذرد
حیا باید نمود دست پیر از غائبان کوتاه نیست دست
اجب ز قبضه الله نیست ذکر تشبیهی همین تصور صورت
است علی الدوام در نیوقت جمیع فیوضات که بر مرشد است
بطریق الغکاس بر مریدی منتقل و مرید عین پیر میگردد که معتمد
فنائی الله است

آدابِ یومِ

انگر رویت کُل فیض منه ولو جاء من رسول الله صلى الله عليه
وسلم ولو تعلم العلم الظاهري من غيره ولو كان صلوة او عبادَةً
ولو كان الحسن في جميع الخلاق فانته كله حسن المرشد في الظاهر
وان كانوا اعداى المرشد في الظاهر لكن من حيث كونهم مظاهر
للمرشد اجزاء الحسن المرشد تجلى في بيوت العداوة والله اعلم

آدابِ پیام

انگر اعتقاد انگر ذات پاک خداي تعالی که کس نمی‌تواند محقق بود است لا یشکر
الیه باشارة ولا یمنی باسمه ولا یمتاز فی تلك المرتبة
الصفات عن الذات نزول کرده در مقام وحدت آمده و صفات
از ذات متمیز شده و هر صفتی در خانه علم حق استسیر کرده و دیده معلوم
الله شده آن مرتبه تنزلیه علمیه استسیر ذات مسمی بحقیقت محمدی
شده و آن حقیقت محمدی همیشه باقی است و معنی محمد و روح محمد

آن ذات است که همیشه حیات است و آن معنی محمد اول بر آدم آمده
 است دائی و دائره حقیقت آدم بوده و پشت پشت بر انبای
 آمده و وسط و مرکز آن دائره وجود محمد صلی اللہ علیہ وسلم گردیده که
 در همه دائره بر او است و نصف آن دائره اقطاب است
 محمدی که حاملان آن حقیقت اند و معنی محمد را حاملند بل بعین معنی محمد
 اگر چه رسولان نیستند حضرت خواجه عبدالاحد گوید **س**
 وحدت این در محال است که خالی ماند **۴** کرکی رفت چون منصور
 و کریم بوشد **۴** مراد از چو منصور حامل حقیقت محمدی است مخدوم
 عبدالرحیم گوید **س** ای وجود هر دو عالم شمس گیتی بکمان
 گاه آدم گاه احمد که بود محمد زمان **۴** یعنی قائم گنده هر دو
 عالم و حامل حقیقت محمدی یک جسم رسول مقبول نیست گاه آدم
 گاه احمد رسول گاه محمد زمان است قدس سره پس اعتقاد
 آن باید داشت که مرشد من حامل حقیقت محمدی یعنی ذات تفصیلی
 است و بسم ذات حق و بسم محمد است
 بعد این اعتقاد ابواب فیوض کثرت
 شود و بدون خط اقتاد
 بسم

فصل چہارم در بیان حج شریف چہارم حضرت

ایشان قدس سرہ

صبحی تا پنج دوم ماہ رمضان المبارک ۱۰۸۶ روز دوشنبہ نبی جبرئیل
 شریفین زاید شرفاً و تعظیماً شد الرحال از مکان جنبت مثال خود فرمودہ اند
 این سفر حضرت ایشان نیز از راہ کچہ بند را ڈوی واقع شدہ است
 درین سفر این جامع کلمات با حضرت بیابری کات ہر کاب بودہ است
 آنچه از حوارق و احوالات و کرامات و آیات از ایشان دیدہ اگر تہ
 بالقلم آرد دوستان در زمانہ انکار کیند و معاندان بر جہدال
 و عناد چیزند لکن بحسب کلمو الناس علی قدر عقولہم نبی از ان
 احوال را بقامی آرد کہ بطالبان صافی نہادار معانی باست و صاوتان عقیدت
 ترا در اثر نہانی المقصود کہ در عالم صورت مثال خواجہ احرار ان قائم ہر
 احرار و ابرار قدس ہر ما تجمل بسیار باوقار میداشت تندیس با تجمل و شوکت
 و عساکر مردان و صولت در بند را ڈوی رسیدہ اند سیاہت پناہ
 نجابت دستگاہ اختر بیج نقابت گوہر درج نجابت سید حاجی محمد

شاه که در آن بندر سموره مسطورہ از خلفائی عظامی حضرت ایشان است
 قدس سرہ حق خدمات و تکریمی نیازات بجان و جان بجا آورده
 تاریخ سیزدهم یا چهاردهم بسواری غنچه لنگر بردار و روز ہنورد کشتہ اند بعد
 پنج شش روز طوفان فوران بعنوان آورده کہ جان بچریان چون مابہی
 بے آب می طپیدہ ہر کس شتہ امید حیات گستہ می تصوریدہ ولی حضرت
 ایشان بار بار تکرار متوسلان خود را بدلسبری می پرداختہ و دلاسا میباختہ
 کہ تائبانائمانی از توفیق الہی تشرین ما است غم نخورید **س**
 چہ غم دیوار است را کہ باشد چو تو پیشینان چہ پاک از موج بحر ترا چو باشد لوح کشتیان
 بسا اہل ارادت و یقین را بپرست وجود مسعود محمود حضرت ایشان قدس
 سرہ تقین بود کہ ہرگز نتیجہ آسیرین از شدت بلا ہجر حسن
 العاقبت نخواہد بود آری چنان شد کہ بقدرت کاملہ قادر علی الاطلاق
 شداد باد نچہ را خود موافق و قائم الی دیار المحبوب کو یا پیشتر شد کہ
 ۲۴ سے روز پیشینہ لنگر انداز سلما متی و حصول آن در بندر مکلہ کشتند و
 شنیدند کہ دین طوفان چہاہ بغلہ و غنچہ و ساعیہ صغیرہ و کبیرہ کسورہ و
 مجبور بر این بندر رسیدہ اند از قدرت خداوندی است کہ این بک
 ساعیہ سلامت از میان ایشان بر کران امان آرمیدہ است دولت
 علیہ مکلہ حضرت ایشان را بہ بسیار تقسیم و تکریم در قصر مکلہ و خانہ علیا

که برکنار بخرد خارد است متوفی بنایند و اصناف حیاتیه
 بجا آورده بوده آن ساعده را که تا اینجا منزل میعاد داشت گذشته
 بعله دیگر ما نمی نمودند که بعد عید سعید رمضان گذشته که عبارت از غره
 شوال خوش فال است بر آن سوار شدند و بیارنج ششم وقت عصر
 در بندر عدن رسیده در اینجا نزول فیض شمول باستقبال
 مردان صادقان معتقدان و العان فرموده اند در اینجا از رب
 عدم وجدان ساعده گریه هست روز لوقی انصار حضرت ایساک
 که کمال اشتیاق به صد از واق بیاد اشرف میداشتند نهایت
 اضطرار از لوقی عارض میشد از امری که با مرض قد اهلک
 الله اهلها باجد و السیر اخرجاء الطارانی عن ابی امامه و
 انه لا لوقی خوش نفسی انما اخرجت بیستم تاریخ یازدهم و شب
 باین جامع فرمودند که آیا بدد الای بیما رسیده است عنقریب
 دروازه راه معشوق میگذاردیم امشب حضرت روح القدس را
 دیدیم پرسیدیم که آیا برای چه تشریف فرزند است جواب داد
 که برای اعانت شما الیوم همان شب که صبحی همان روز خود بخود
 مسافر گماهی ناخود اعراب آمده بودم بعله بنده که جهادیم نگریدم
 روانه نشدند در آن هنگام از آن ناخود اعراب پرسیدند آیا یکسر روانه کرده
 که بنده مقصود ماست میثوی تا الغامات شایسته حال
 فرمودیم که ما میبیم ناخود الکلا آوردیم نمر نمر تجارت

عدن

که بار غلبه است بر بنا و در صغار و کسب و فرزند ختنی است از این معنی که فریق
 متعذر و نامتصور هر چند که ما با حضرت ایشان بومی بسیار قیل و
 قال کرده، هیچ خیالی نه آورده و از زبان ابست او جز فرزند انکار نه زاده
 حضرت ایشان فرمودند که این ناخدا ناخدا ترس را خدا چنان بلای
 در پس و ما که جلد راهی باشد **ه** خدایا شکر بر انگیزی
 که خیرادران باشد **ه** ورنه ازین توقفت بر بنا و حج هم
 قضا میشود بحکم الله تعالی چنان شد که حکم سلطنت عثمانیه در مالکش
 چنان تنفیذ یافت که بر سر بند هر غلبه حاج زاده روزت سپید نظر باید
 داشت که حاج مریض از صبح آشکارا و معلوم کردند پس صبح را
 رخصت و مریض را تا صحت مانعت باید نمود و جدی مقید منظور
 غلبه را داشتند می که هیچ کسی از بنی نوع انسانی فقط تکلم از دور
 با او از لبند هم با بل غلبه که نو آمدگان در بندر باشند گفتند که ازین
 خوف ناخدا لاچار توقفت و تجارت بر بنا و رکذاشته فقط
 دور روز در حدوده استراحت کرد و پس پس سراسر بدون میلان
 بر بنا و غزه ذمی فخره در بندر جده تشریف برده شب بیونم
 وقت عصر قریب غروب در که معظم زاده الله شرفا و تعظیما
 رسیده اند و در بندر جده اعزای احبابی و معتقدان و اخلائی انجامی

و کہ معظمہ رسیدہ معصاف و دوشش بوس شدہ اند و بعضے اکابر عرض
 ساخت کہ باستقبال حضور ثانیاً بر منزل حدہ تجمل علی حدہ بسا کرو و مرا کب
 خوش بیکر و خیل و بغال شوکت بر کمال حاضر می شویم حضرت ایشان
 قدس سرہ بکمال نیازی انباز در جبهه عجز طراز شدہ فرمودند کہ فی
 برای ما فخر می پسین قوانین و آئین سلاطین ہرگز نہ سازد
۵ ما برین درین بی شوکت و جاہ آمدہ ایم مگر از لغت حادثہ
 اینجا پشاه آمدہ ایم مگر ولی ہمان یاران اخاص کیشان خود بخود تجمل
 و شوکت و ستوران مزینہ صولت در جہہ رسیدہ استقبال نمودہ اند
 پس حضرت ایشان چون اوشان را دیدند فرمودند کہ من بسیار
 مخالفت کردم اما چون خود بخود او سبحانہ تعالی ہمہ را جامی فریب
 و عزت می بخشید شکر او بجا باید آورد پس این رباعی خواندند **۵**
 چون ہمہ جوانی از بر تو ہمہ بدر کس نہ نمم از در تو ہمہ ہمہ را بردم فرستاد
 من نمیخواستم تو میدادی مگر العنرض کہ ہمہ ارکان و احکام و مناسک
 طواف و صفا از صدق و صفا بجا آوردند شامی شب جمہ تا پنج
 چہارم ذی قعدہ در حرم محترم ادا فرمودند شبانہ سحرانہ طوافات
 حسب الطاقتمی فرمودند و در حرم شریف اکثر ہمراہ توجہ
 باطنی اشتغال میداشتند نماز صبح با امام شافعی وقت تغلیس خوانند

بعد از نماز صبح
 بی آنرا کہ از کبریا
 ۵

تا طلوع آفتاب عالمتاب سر بر میان بمراتبه جهان می نشینند
 پس تلاوت قرآن موظف و سائر اوراد مستمره یوسپ را ادا نموده
 بر جایی خود که کمری بودی آمدند و مراتب بعد العصر در حرم شریف
 متوجه االی البیت می نشینند رسم طلقه مردان که صفوف کشیده پیش
 مرشدان متوجه پیش خود می نشینند در هر دو حرم حرم جانم می نشینند
 و مردان معتقدان خود را امر میفرمودند که صفوف بسان ترتیب نماز
 مفروض کشیده با و یا و راء ما متوجه االی البیت نشینند
 بنده باید که حد خود داند روزی در حضور حضرت ایشان همین تذکره
 افتاده که در حرم شریف بسیار شیوخ خطراتی بعضی بمراتبه حقایق
 مردان را حلقه کنانیده اند که مردان متوجه ایشان سر بر میان اند و برخی
 بشاکردان در طلقه مطوقه در وجه و تو اجد و رقص و غنائی نشسته و
 تندی بجماعت بیدان ایستاده همگی بشعر قوال در رقص و انزعاج از خود
 بدر رفته برخی از آن همچون مرغ نیم بسمل در فماده غلطیده اند و حضرت
 ایشان بسان عوام کیسو بجماعه مهر بر لب دوزالوا از ادب صف
 کشیده چه سنی دارد فرمودند که ما بدین ماموریم و شاید که ایشان بدان
 مامور باشند پس فرمودند که با داس شرعیه مراقبه طریقیه بمریدان در طلقه
 مرسومه کنانیدن و معتقدان را متوجه شیوخ بر عایت شریعت و طریقت

از مدینه در روز چهارم به راه رسیدن شدن سو ادب میدیدند و در
 البیت سب السنه نوافل و عبادت سجایم فرمودند و چهاره بطرف
 مشرق از مصلی حنفی مقابل رکن شامی سحر امتبل الفجر و متصل ستوات
 حرم مسقف شمالی محاذی باب قطبی و مقابل منیراب بعد الفجر و بطرف
 گوشه شمال از مصلی بالکی بعد العصر الی العشاء غالباً می شستند تاریخ
 هشتم ذی حجه حرام حج از حرم سریم بسته روانه شده اند اگر چه مروی
 و مروج مشروح از که معظمه تاریخ هشتم است ولی حضرت ایشان از
 سبب ازدحام الاکلام و عروض تکلیف در آن از باعث متابل بودن
 نشان درین سفر کتب بیشتر خروج از که معظمه فرموده شب هشتم در منا
 متوقف شده شب نهم بر عرفه منزل انداز پی عرفان ذاتی گشته بلند
 و میفرمودند که از منافع است اگر کسی از یاران پیاده تواند برود چه خوش
 تر است و چه مرغوب تر احادیث شریفش بسیار وارد اند و فضیلت
 از رکوب درین بشمار و میفرمودند که من مصطوف و مریض شدم و ربه حضرت
 خواجه ثانی قدس سره السامی باری از جده تا که و از که تا عرف راجل شریف
 برده اند نه را کب و درین وقت حضرت ایشان قدس سره از وضو ضیق
 و سعال کبان مبتلا بودند که دست سپه چهار نفس انسانی بر آب سرفه آرام
 نمیداد صبحی روز جمعه بر جبل عرفه رسیده زیارت یک یک

نموده اند و تبرک از ان اکنه متبرکه که گرفتند شب و بسم در فرود
 فقط بنفسه بدون اهل و عیال مع دوست رفقای منزل داشته
 اند و این دو لبانی ملح البصر و البصا پر الوارشان تاریکی کناس
 هم راه نیانت است با وجودیکه بیماری مسطوره بحمدی طاری
 حال فنین سگان شان میبود که تا جمره صغیره که متصله کاخ کرایه ایشان
 بود هم رسیدن و رمی نمودن زهی دشوار خویشی کران بار میبود در
 این احوال باز که الی ذمی حجه سر زنده احمد عبدالرحمن نامی حضرت
 ایشان قدس سره در عمر چهار سالگی در مرض جد رمی از این جهان
 پرورد نمود از سبب اندوه مفارقت و حزن بحر اولاد که این چنین
 مفارقت رسول الله صلی الله علیه و سلم هم قائل سخن بفراتک
 یا ابراهیم محزون نمود و از یعقوب او سجانہ و لغالہ بقوله و ابیت
 صیناه من الحزن جز فرمود علانت مزاج و حاج که اصداقرین
 حال فیض نال بود و وحیند با شداد و او آخر عازم زیارت نبین
 بنسارت نجات اشارت مدینه منوره کشته اند طاقت صوری
 بر شرمی در آن هنگام پیرخواستن و قدم برداشتن بسم نه میباشند
 با وجودش هم یاران صورت بین را که از ظاهری مشورت سفر
 ایشان را سبب مشقت میدیدند و منغص میگرداند و میفرمودند

که تقبیل آن آستان عنیا نشان خود را وادارد و بیماری من است
 آیامی سز که بیمار را از علاج و ممانعت کرده آید **س** در دوا و دواء
 رسول الله صلی الله علیه و سلم چنانچه تاریخ بیت هفتم و نهم
 که میعاد شد الرجال قوافل بود حضرت ایشان را بر چهار پایه خوردک
 نشانیده برداشته در پله شگفت سوار کرده ایم و دانما بر این
 سفر آخرین در ثانی پله شگفت بجمال عنایت و کرم این خاکسار جامع
 را می نشانیدند **س** اگر بر موی من گزرد زبانی زاورانم بهرمو
 داستان نیارم گوهر شکرش سفتن سرموی
 ز احسانیش گفتن و از راه فرعی که در آنجا معروف بر راه
 امین کریمین شهیدین رضی الله عنهما است راهی شده اند و بر
 منزل آن بدر کمال را بر چهار پایه پائین میگردیم و سوار مینویم تا که هر روز
 تحقیق حضرت ایشان روی پدید آورد درین راه زد کوب حجرو
 چوب از دست بیرحمان اعراب قاطعان طریق بر حاجیان بیچارگان
 بسیار بود چنانچه روزی وقت داشت شخصی کشمیری صاحب
 حسن و جمال و امتعه و مال را که از اقطار قوافل سپد کام برای قضای حاجت
 برآورد و را فتاده بضریب اجا کسور الراس و بخرج البدن گردید
 و خادمانش و غیر نامردمان قوافل بر نیربادش دویدند نزدش رسیده

دیدہ کہ بی طاقت لاشہ وار بر فرشتہ زمین افتاده و در خون از سر
 تا پا آغشته فریادی نہادہ برداشته ہمراہ قافلہ نمودند بعد از چہار
 روز شرف بزیارتش در مدینہ منورہ زید العقیلما گردند و در آنجا
 جان بجان تسلیم نمود حضرت ایشان در آنوقت کہ بحر وحش
 دیدند این مصراع چند بار بار بار تکرار کردند **س** راہ تو خم در خم
 و صد اثر داور ہر خمی کوکب پس فرمودند سبحان اللہ جمال محمدی صلی
 اللہ علیہ وسلم چنان جمال است کہ صد جان برکت و مال تلفت
 کردہ پی او می آید بی این مردن بہ از زندگی است و این تلفت المال
 بہ از پائندی و باز وقت اصغار خبر وفاتش کمال حزن فرمودند **س**
 عنیت ہست مردن پیش جانان کہ اولی کلک قضا و دست بانیت
 باری در شرف متوجہ بہت مدینہ منورہ زاد ما اللہ شرفالشتہ -
 سخن مرض خویش و فراق مہاجرت فرزند میکردند در آن میان چہرہ
 عالیہ ایشان قدری تغییر و اردات مہنوم مہنوم گردید و فرمودند
 کہ من عاشق محمد رسول اللہ و بندہ اویم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و
 اولادہ مجوم و از حق سجانہ ہم اورا خواہم دانکہ غم و الم از وفات
 فرزندیم عبد الرحمن حبیب اللہ ذخیرہ گنہ بر من طاری است گویند
 بر خود تسبیل کردہ ۱۵ م کہ روزی در وطن بعد تہی برای حصول سعادت

زیارت فیض بشارت مصطفوی علی صاحبها الصلوٰۃ و الخیرینہ در بارگاہ
 مجیب الدعوات التجا و الحاح آوردم کہ در خاطرم خجسته آنکہ زیارت علیہ
 ترا حاصل میشود ولی ابتلائی بلبانی، قسم در آن هنگام اگر از او سجاہ سوال
 دفع بلامی و ایلام و حصول محض الفاسد بفضل و اکرام تمام کہ شایان شان
 علام است میرفت تا البتہ بدرجہ اجابت میرسید اما بحسب التقذیر ضحیک
 علی التذیر باز سوال دفع السبلاء بر زبان نرفته خود خاطر از کمال شوق
 و شفقت آن زیارت بشری اشارہ بر آن رفت کہ ابتلائی و بلامی ہرچہ
 رود کو بر سر رود و لوکان و فانت بن من ابنائی لیکن بان شرف
 اشرف مشرف کرد پس از آن چہ پیمان پر آب فرمودند **س**
 ما یم کل ولالہ صحرائی مدینہ **س** داریم بدل و اع تمنائی مدینہ **س**
 و ہسم شبی کہ بروزش داخل مدینہ منورہ زاد اللہ تکریمایشون باری
 محزون جنان و اشک ریزان این غزل مکتوبہ ویلیہ جامی را کہ
 کہ یادداشتند اظہار کردہ پس از اسلاف اکابر خود منقول کردند کہ مریدان
 در راہ پیر آمدن و رفتن بر شیوہ نساجی وقت تار بود باید پس پیر من محمد
 رسول اللہ است صلے اللہ علیہ وسلم و بس اگر چہ ترسیت یافتہ است
 خود مولی درین وقت ہرچہ میایم از او صلے اللہ علیہ وسلم میایم **س**
 و پس آئینہ طوطی صفتم و اشہ اند **س** ہرچہ است از ازل گفت بگویم کہیم **س**

و منزل جامی رحمه اللہین است **۵** فی صیب عربی مدنی قرشی
 کہ بود در غمش بایشادی و خوشی با ہم رازش حکیم او عربی من عجبی
 لاف بہر شہرت چہ نرم او تشریحی من صبتی لا با ذرہ وارم ہواداری اورقص
 کثان با تا شدہ شہر قفاق بخورشید و شہے با اگر چہ صدر مرحلہ دورا
 ز پیش نظرم با و وجہ فی نظری کل عداۃ و عشے با صفت بادہ
 عشقش ز من مست پیرس با ذوق این می شناسی بخدا تا پیش
 مصالحت نیست مرسیری زان آب حیات با ضاعت اللہ بہ کل زمان
 عطشے با جامی ارباب و فاجرہ عشقش مژوند با سر مبادت
 کر زین راہ تدم باز کشتی الغرض تاریخ ہشتم محرم ۱۲۸۴ روز جمعہ شرف
 بشرت زیارت علیہ و سجدات در مسجد نبوی شہادت اذاعرہ بیع الاول
 در طیبہ از طرف باب جبریل محاذی مواہبت شریفہ در قصر کراہیہ
 مسکنت داشتند چکانہ نماز مفروضہ و لوافل سحریہ و مراقبہ عصریہ و صبحیہ
 مع تلاوت مؤلفہ در حرم سیریم نمودند خصوصاً ہنگام سحر بطرف مشرق
 در حرم پائین از پائہا مصطفوی پسندی بجنوب از باب جبریل
 بہجد و مراقبہ میداشتند و قریب اذان الفجر در مسجد نبوی رسیدہ بہن
 و فرض الوقت ادا میکردند بعد از نماز تا طلوع آفتاب مقابل مواہبت
 شریفہ می نشستند و تلاوت قرآن و اوراد مؤلفہ بعد از ان بزجوا

بر حد حرم مسقف محاذی و قریب مکان جلوس اعوانت چند می بمغرب
 از آن نزد ستون نشسته بجای آوردند و همچنان بعد الظهر و العشاء در سخا
 تدری مجلس استراحت میفرمودند و بعد العصر الی المغرب الی
 العشاء بطرف مواجهم سردر کریمان میبودند و هنگام مراتب تجاه مواجهم شریف
 چنان حالتی بر ذات کرامی سامی حضرت ایشان مستولی میکردند که از خود بدید
 گشته منصف بالصباع حقیقت میشدند هر که دیده باشد عارف این معنی میکرد
 والافلا اذن سمعت ولا یعین رات ولا لسان تکلمت به فافهم و قال
 و در آنوقت که بسبب بودن موسم کربلا از حرم سیم طیبه غالیجات پیشی
 کشیده بجایش حصیر نفیس کتوده بودند و آنرا باز یکدام مصلحتی باشا معروف
 بشیخ الحرم مدقوق بمیج ااحسنی داشتند که و اما مفروش میمانند
 کناسان کارکناسه را بالامنی فرارش اختیار میداشتند در آن حصیری
 مفروش تکون دکن فسافس کبیرت پیوست بجد که زائران را از طرف
 مواجهم علیہ علی صاحبها الصلوٰۃ و التحیتہ ساعتی نشستن متعصب بل متغیر
 می شد اکثر زوار بپا برقرار پیش مواجهم آن سرور سالار علیہ الصلوٰۃ و السلام
 ماوار الدیر الدوار بعیت در طافت و استقامت زیارت کرده رجوع القهری
 میکردند در آن حالت هم حضرت ایشان تدریس سره بعد از نماز شافع تا قریب
 بوقت ضعی و بعد العصر که در آن جابر نصف ساعت دهم نجومی ادا میکرد

تا انقضای عثمانی سرور حیب پیش مجاومی مواجبه آن مسلم اسرار
 غیب علیه و علی آله الصلوٰۃ والسلام مستغرق مراقبه تسلیمی می شستند
 و از نسع و همیش مناسف که از پاناسر قتل و اربعور سیکر و ند چیری متحرک
 هم نمیشدند کویا وجود سعود ایشان بی حس افتاده است که از ان خری
 و ساسی و احساس ندارند **س** راه فانی کشته راه دیگر است
 زانکه بسیاری کناه دیگر است **۲** **۳** هست بسیاری زیاده ماضی **۴**
 ماضی و مستقبلت پرده خدا **۵** **۶** چون بطوفی خود بطوفی مرتدی **۷** **۸** در خانه
 در شدی هم با خودی **۹** **۱۰** استی چیر باشد نیستی **۱۱** **۱۲** نیستی گزین
 کرانیه نیستی **۱۳** **۱۴** پیش هست او باید نیست بود **۱۵** **۱۶** حسیست
 هستی پیش او کور و کبود **۱۷** **۱۸** نیستی چون هست بالائی طبق **۱۹** **۲۰**
 بر همه بردند در ایشان سبق **۲۱** **۲۲** سر میر تو اقبل موت این بود **۲۳**
 کر پس مردن عنایت **۲۴** **۲۵** یک عنایت بر صد کون اجتهاد
 جهد را خوف هست در کون و مناد **۲۶** **۲۷** و آن عنایت هست موقوف
 حیات **۲۸** **۲۹** تخریب کردند این ره را ثقات **۳۰** **۳۱** چون ز خود رستی
 همه بر مان شدی **۳۲** **۳۳** چونکه بنده نیستی سلطان شدی **۳۴** **۳۵** باری
 برای زیارت **۳۶** **۳۷** مکنه متبرکه بقیع الفرقه که بشارت با بین قبری و عثمان
 روضه من ریاض الحسنة معروف بحیث البقیع است تشریف بردند

جامع خادم همراه ایشان بود چون بر این محل که قبر شریف حضرت
ایشان قدس سره در نیوقت در آنجا است به نیت زیارت
حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سره آمدہ ایستادہ اند و قدری اشو
فتوحات روح پر فتوح حضرت خواجہ کریدہ ختمہ فاتحہ وغیرہ
داوہ مراجعت کردہ اند بجامع مندر بودند کہ در اینجا عجب رحمت و
انس خداوندی است و جو ارمصطفوی کلام سعادت مندی و
اقبال مندی باشد کہ اورا حاصل کرد و الا **س** سکندر را
نمی بخشند آبی **۴** بزور ز ریسریت این کار **۴** **۴**
و این مناجات مصنفہ جامع را خوش میداشتند و خفیت را بخوانند
پیش مواجہہ امر بگردند وہی ہذہ **س** ای ختم الرسل
اجمع رؤفا شافع الامم **۴** **۴** بنی مت شرفک البدیج بہ لغی
القدم **۴** **۴** یور و جہک الظلمہ شمس ضحایا **۴** **۴**
فضوک منہ مندرس ضیاء البدر و النجم **۴** **۴** خرقۃ الحجب و الانوار
نور و من ظلمہ **۴** **۴** راایت الرب بالعینین فی الاسراء ملتہم **۴** و مثل
الروح حسبک ظاہر ظلمہ لذا عدا **۴** **۴** فدرک العقل عن ذانک کغیب
الشدی حسرم **۴** **۴** نیامر سلاقتک عند الشدی غیب **۴** **۴**
و آدم کان فی سلسال حمی ساکن المردم **۴** **۴** و من و یک فقط

غرقوا الرسل والانبيا اجمع يا وجرک من فبوض الحق بالامواج في اللطم يا
 صلوة الله تسلية يكون ابدوا وازالا يا بكل اللحم اضعا فاما في اللوح والظلم
 على كل المراتب لك من الارواح والجسد يا على ايدي الملائك نازل
 من بارئ الشيم يا كذلك آلك الامجد والبيت والصحب يا
 ذوى اسرارك العظمى اولى الاعلى من اهمم يا حقير الحال فلس البال
 يا بک جاء ملتسا يا فكرمه وشرفه تبين اللطف والكرم يا بترابق من
 الانوار والاسرار خالصه يا من الوسواس للحناس والنفوس كالشم يا
 ودارک يا حبيب الله ميت الارض بالاجبا يا فارس من سحاب اللطف
 ماء الفيض كالديم يا وقهر كل اعداءه خصوصاً الفاعدا يا وارويه لشرب
 السر والانوار والحكم يا ووصله بسر نور النور من غيبك يا يا
 وزده من بطون الغيب اسجال من العلم يا يا وتوجه به تيجان الولاية من
 عنانك يا وهدى ارض الحقيقت لکن بالفضل والكرم يا وحباله
 ايضا موجبا العبودة صرف يا سوال منك يا خير الرسل يا شافي السقم يا
 ویتل منك حکم من حقيقتك الذي منه يا يحيى الدمع من صمد وکسلك
 الدر منتظم يا وکن موکل بالان والاحوال والصعب يا شفيعا فافرا غوثا
 منزل القرب والالم يا ودارک يا حبيب الله غياث الخلق يا سيدي
 يا سعيد مستغنيا بک نکيس الراس من ندم يا اخر في بيت بهم صفر

طعام عام بر شریف عرس المولود الممودی پزایند که سه صدر و پیه بر آن خرچ آمدند و
 فرمودند که در سفر حج دوم در بند رجه هلال ماه مولود مسعود بشهوت
 یافت و پی طعام شادمانه آن که دانه الصدق میداشتم مسافر شتم و از
 حضرت ختمیت پناه علیه و علی اله الصلوٰة والسلام معاتب شدم و جزایه سزا
 حظ خود خورم و بعد از آن عرس المولود ماه مولود را در عرش شریف مغتنم میدانم
 که مستزوی را در آن مشیری منیم پس از تقسیم آن اقسام طعام بعزیه ریح الاول
 شام باز راجع گردیده وقت قریب غروب روز یازدهم سعادت
 اندوز طواف بطائف صاف گردید بیت العتیق گردیده اند و میفرمودند
 که چنان بیناید که تجلیات جلال و قهرمان پر جلال کو یا تعلق با حق سیم
 و وارد است جمال و رحمت لایزال التصاق بان حریم سید از بند و اینجا
 یکی از خادمان را برای استکرامی مبری ببری بند رجه فرستادند
 و آن در آنجا رسیده چهار کلان سه دقله سید نو مینی بند مستطلی را
 بکرایه رخصت حسب ترویج الوقت و الحال بعقد کتابت و اثبات در
 آورده نامجات برای تشریح حضرت ایشان قدس سره بکلمه نظر
 زید اشرفا نکاشته آج حضرت با بکت قدس سره بشرط شنیدن
 آن کو اغذی جامع فرمودند که تا بنوز با وجود عقد کرایه بستن مشرمن الله
 نمیشوم بل جز مکر و استخی منیم اما حقیقت این معنی پیه باشد آخر باعتبار

مشورت صورتی کثرت کتابت همان و بر حنی یاران انجام در بند رجه
رسیده روزی توقف استراحت در زبده دویمی روز سوار مشوه
کشته روانه معاننه جهاز مکره شده نداین خفیت جامع هم حاضر خدمت
بوده است دیده که بشرط طلوع بر آن جهاز جبل انباز چهره مشوه
حضرت ایشان مبدل بتاثير القباض کرده دیده ولی اکثر دوستان هم
تفهمیده در آن جهاز چندی نشستند و تصفیه آمینه وارد هر دیوار و بوس
و حجر آتش بر می پسندیدند و از سید مالک شمس میعاد لنگر برداری پسندیدند
که آخر الامر تا بهشت روز میعاد داد پس باز در بندر بر جا، توقف
خود تشرف آوردند و فرمودند که باز شتران گرایند که در کوه معطره را
اللہ شرفا رسیده چندی طوافات و سجدات بجا آوریم همه یاران
ساکنان آن بلدان و خادمان رفیقان را بازگشت حضرت ایشان
بصالحت صورت بینی دشواری آمد و مانعت بمشورت میگرددند
آخر آنحضرت بهم فرمودند که بهشت روز میعاد در لنگر برداری هنوز طاری
است لهذا بر استان بیت العتیق چند روز بدون زیارت مرگشتن
زهی مشکل بل مشکل باز روانه خیر البلاد شدند و یاران آنجائی را باطلاع
از استفرغ و تهی نمودی جهاز مامور شوند و بیکدور رفیقان با
خبرت را در آن بندر معموره گذاشتند پس جامع از ملال که لاحق حال آن

ارشاد مال بنکام رکوب جهان دیده بوده پرسیده فرمودند که درین جهان
 غضب الهی نامتناهی می بینم از این معنی بسی متفکرم که ظاهراً آن خادمی را
 که پیشتر فرستادم همه وجوه بدون مشوره و تحمل و تمهل پیش از دیدن
 و رسیدن من خود بخود و از بقدم کاتبیت و حمل سامان در آن جهان عقید
 داشت است اگر معنی عنایت خداوندی همراهی شود و از رکوب
 این جهاز استگاری دست برد چه غنیمت است عظمی و چه لعنت است
 علیا خیریت بخیریت مشرف ثواب عمده شریفه گشته متوقف که مظهر
 بعد شبی بجامع فرمودند که بر آن جهاز بشک غضب و قهر آن قهار حیار
 جل سلطان نازل است ضرورت نقصان خواهد پذیرفت بهتر است که لطف
 هر دو رفیقان با خیرت نکارند که اگر اجنوائی از سردالک جهاز شکاری
 استکرا خود کردن توانستند نماند و مهاالمن در معنی کوشش بعمل آید
 و هم نقص مرکب و خانی سازند که سراسر در بند کرامی اولاد باطل
 و نازل ساخته پس دریا پیمائی بندر معوره یعنی باستد حال آنکه در آن وقت
 آمدن جهاز است و خانی از آن بلا داشتند کرامی بلکل غیر مروج و نا
 ممکن و نا تصور بود و مرکب سراسر روانه بندر یعنی می شدند و زمان
 آنجا را حضرت ایشان در جنوب نمیداشتند جامع باعث عدم برایش
 را باری پرسیده فرمودند که در سفر حج دوم بمالعت حتم المرسلین صلوات

علیہ و علی آلہ و صحبہ وسلم رفتن این بند را بگذراشم بعد از آن باز اگر چه
 ممنوع نگاشته ام ولی مخص هم نگزیده و بر ممنوع باز رخصت طلبیدن و یا
 میل بدان آوردن خوش هم نمیدارم اگر باز خود بخود مخص نماید تا سخن دیگر
 است و الا رخصت خواستن هم مقبوح نمینماید مگر اولاد من درین ممانعت
 داخل نیست که آن خصوصیت بمن هم در آن سفر مخصوص میبود و بس
 و هر چه درین سفر اختیار نه رفتیم بدالطرف است از اشکراه طبعم بوده است
 که ناشی از آن ممانعت است ادیس بفرمان واجب الاذعان حضرت
 ایشان بان رفیقان یاران خادمان شان حقیقت استخلاصی از صاحب
 این جهاز حکمت عملی و استفسار مکی و خانی نکاشته از انمعنی او شان
 حیران و یاران تاجران ساکنان بند مسطور چندان گشتند که هر دو
 سخنان جنسی کران و عبیدالوجدان اند اما از صافی طویتی خود متفق جان و جان
 گردیده بجان کوشیدند بموجب بند وجود **دو دل یک**
 شود بشکند کوه را با پیر گندگی آرد انبوه را با چنانکه صاحب
 بابور آسی کونار را بر لنگر اندازی اولاد کرچی ثانی در مینی که
 اصلا سامان و تجارت و باسجران این بند داشت راضی کردند
 و حضرت ایشان کو انقدر حاجت بچده نگاشتند و برای استخلاصی
 از آن صاحب جهاز مقدمه پیش حکام صوری بر بهانه و غابازی

و جعل سازمی و عسدم غاونا ایفاء وعده هکرامی بعد هشت روز و اکر کردند
 که انجاش از هشت باضعاف گذشت تا هم سر کرده رسن لنگر کشود که
 بیست آنحضرت قدس سره بعد تا کید نویسی یاران و بعد وقف پانزده
 روز در مکه معظمه زادگاه الله تکریم اروا نه شدند که چهاردهم تاریخ جماد
 الاول ۱۲۸۵ وقت صبحی در بندر جدّه منزل انداز گشتند بتائیات الهی
 و بمن النفاس آن شپت پناهی قدس سره یاران را هم حکم حکام صوری
 خلاصی از ان صاحب جہاز حاصل کردید و پانزده روز در این میان بسر
 رفت ۲۵ جماد الاول ۱۲۸۶ در ان بابور بسم الله بحریا و مرسلها
 ان ربی لغفور رحیم خوانان روان شدند که بخیریت و امنیت تاریخ
 و رسم جماد الاخر در کراچی و بت تاریخ شانزدهم در دارالارشا خود بنرم
 افزون گشتند حمد الله سبحانه علی ذلک و همان صاحب چپ سید تو مینی
 از انفعان خسرانه مقدمه دور روز پیش از دست کرد اسی این بابور روانه
 گشت حضرت ایشان قدس سره از غزوه قصرش میدیدند که بر باد شطرنج
 بسیار شرع برداشته از هر کجا باب بند که عبارت از گذرگاه جزائر انجا
 است عبور ورزیده در آنوقت کسی سادہ لوحی از رفیقان گفت که آیا
 چه جہاز بی انبار در حسن و رفتار از دست و کار ما بدر رفت است
 حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حمد او سبحانه باید نمود که ما را از مہبط ^{غضب}

خود رمانی بخشید، بر این جهاز جدی غضب و قهر قمار می بستم که غرق شدنش
 مقدر بود. پیدائم پس چنان شد که در همان جهاز بحر عمیق برابر بند
 گوادری سبب و بدون طوفان آب از تخته هالیش فوران نهاد و ایچا
 صاحبش از بند رمانی الضریعنی مستقر گردانیده رو بگو آورد و او که در آنجا رسیده
 جهاز را ترمیم کند که ناگاه نیم شب ضرب جزیره خورده بشکست که از عصب جرج
 و شخصت بجران را کسالتش جان سلامت بر کران جز پنج شش اشخاص
 نه برده همه غرق دریا فنا گشتند و از سالانش جز پنج در هیچ نکشیدند عا
 ما الله سبحانه بلطفه من غضبه و جبرته من نعمته و جباله من جلاله آمین

فصل دهم بیان سفر حج و پیشه پنجم حضرت ایشان قدس سره

باید دانست که بر این سفر با ستخاره جات کامله و عنایات الهی شامله تاریخ
 یازدهم ماه شعبان ۱۲۹۲ هـ از مکان جنب نشان خویش متابلا منزل
 بردار شده اند از آنجا که اراده راه بمبئی نمیداشتند ما هم پیش از منزل
 برداری کوشش در تقصص با بوری که از دست دگر ایچی برابر بند در

مقصود موجود کرد و با با بوری که از بس در عینی حجاج برداشته لشکر انداز
 بند را دوی و یا کراچی گشته حجاج بردارد پیش سفر نمود تا این
 هر دو دستور که اصلا غیر مروج بودند وقوع نمی گرفتند و برخی عقلاء
 آن هر دو امر را غیر ممکن می تصور دیده و موسم مرکب شرعی در آن
 موسم سرد و دو مقفود بود و حضرت ایشان از جمال شوق زوق
 مافوق الفوق نهایت در تدبیر میبایزند و روی توکل بر برب میدادند و
 میفرمودند که غیب است که بر این سفر بشارت هم مبشرم و هم من الله
 و من اصفیایه سبحانه مرخصم و بطرف بمبئی رفتن تازه ممنوع و مامور
 و بطبع خود نائل بدان بند مذکور و تا هنوز در وازه از کدام بندری
 دیگر نمیشاید آیا چه پیش می آید و بجامع ایما عنایت نامه سفر بودند
 که چنانچه پیش ازین در راه مدینه منوره زاو الله شرفا منا جا
 عربی است کردی باید باری چیزی در مناجاست فارسی و رایجا
 الما کنی باشد که با جاست ایدنی البیده گفتم و عرضدم و بی بند
بیدانرا یا شفیع الذین فریادرس ۶ عاشقان رحمة للعالمین فریادرس
 نیست جز تو واقف حال درو نم سوخته ۶ در دستند ان رات صدرا لاین فریادرس
 روز و شب شد در فراق و آرزیت یارول ۶ کی دیدم صبح خست ای خوبین فریادرس
 از حاجت الاحمة العالمین ۶ ملا میتم جز تو کسی نعم المعین فریادرس

مسکنت و در بارگاه است ناورم از سیم زرد و با عاشق رومی توام
 پس دغزین فریاد رس و کیزمانم ره بسوی روضه است کبک شامرا
 لطفت فرما در مدینه کن مکین فریاد رس و بسند در بند بلا و سنده کشت
 این بسند و کبک شامی امام المتقین فریاد رس و از لیلیات فرافتم
 جان بر لب آمده و الغیاث ای خاتم المرسلین فریاد رس و از
 اشارت ماه اندر آسمان کردی دو نیم و باری آخر صاحب جبل المتین
 فریاد رس و در هوای روضه است جبرانم و سر در کران و الغیاث
 ای رهبر دنیا و دین فریاد رس و در دستم در غم و محبت شده عمر
 تلف و آه عمر شدان الخائفین فریاد رس و چون خدمت گفت
 السائل فلما تهرجرا و دیر میبازی بدین اندوه کین سر یاد رس و
 الغیاث ای مصطفی و الغیاث ای محبتی و وقت آمد پیش از کور
 زمین فریاد رس و روضه است نما که شتاق تقامی او منم و ای شاکر
 خان و مان و آن و این فریاد رس و یا محمد کن سببم فال با حال حسن
 تا شود جان و دلم با تو قرین سر یاد رس و پس این مناجاتم را بسیار
 خوش داشتند و چند روز میدیدم که اشک ریزان گاه گاهی این مناجات
 میخواندند تا روزی مرا فرمودند که این مناجات شما را حاجت دارد
 ولی چه خوش باشد که مناجاتی گویند که مخصوص بعضی سبب شریف معجز

جزا در این سال خجسته فال ۱۲۹۲ باشد لانه از اراد باشد شمایا صیایا
 اگر در این سال خواب و بختی اسباب راه کشائی از کدم بند درین عام نماید
 چه غنیمت باشد و چه نعمت حسب استرضاء مزاج اعلی و امثال اللام المعلى
 زود این مناجات انشاء کرده امان نمودم متبسم شده بحاضران اسمی جامع
 فرمودند که در این مناجات بر این شوق و ذوق مانعکس حال شده است
 و گویا از ادروی روزنی بشکافت است و بخوانندگان این مناجات
 لطف و رحمت او بجا نقریب است و همی بنده

توئی لمجا عشاقان محمد یار رسول الله ما و امثاقان محمد یار رسول الله
 بوده آدم بآب و کل تو بودی ز آب میکی ملک جلدات لبیل محمد یار رسول الله
 خدار عزیزی تو بعالم فیض عنبی تو ما سوالم رحیمی تو محمد یار رسول الله
 ز عشق و محبت و دردم چنان کردیدم دم که بر لب آمدتم دم محمد یار رسول الله
 نیاری اندکس ما را بجز تو نیست بس ما را توئی فیما درین ما را محمد یار رسول الله
 همه یاران خشنودی بودند و عیشین بودی نعم داندم آلودی محمد یار رسول الله
 همه یاران ایاری بکشته خالی و عاری تو ام که لطف کنذاری محمد یار رسول الله
 کجا که بخت روز افزون روم در طریقه بیون ما گویم ز دل محزون محمد یار رسول الله
 اگر چه پس تبه کارم ولی امید کنذارم ما کیش ز اینجایه یارم محمد یار رسول الله
 توئی مر رحمت عالم توئی واقف بر جوالم ما که چون مرغی بالی بالم محمد یار رسول الله

تونی برحق امام تونی نور علیہ السلام با برآید از تو کامی ما محمد یار رسول اللہ
 بن محبوس در سندان بدل در طبع بر بندم با زتن کیم کش تو این بندم محمد یار رسول اللہ
 دلم بس تنگ شدی بخار نشنت سرور سرور با فد پیش تو جان ما محمد یار رسول اللہ
 تونی عشاق را یاری درین بندم تو نگاری با بلطفت پیش خوداری محمد یار رسول اللہ
 کنی از لطفت میلی کردوان ایم بیامی سر با پیش روضه اطهر محمد یار رسول اللہ
 شنو زاری دین عالم خود برکتش درین عالم با که بس مخزون بی عالم محمد یار رسول اللہ
 نگر دی پیش زین کاهی چنین بندم زین با شنو کیا باز آھی محمد یار رسول اللہ
 نظر بر دلفکار من فکن من اضطراب من با بشو ماوریکار من محمد یار رسول اللہ
 سعیدم کن بلطف خود را بچم ده لفتن بد با که عصیانم گذشت از محمد یار رسول اللہ

تنبیہ

آنچه در این مناجات و سابقہ مسائل استخلاصی از سندان آمدہ است اشارہ
 بواقعہ حضرت ایشان است کہ انشاء اللہ تعالیٰ در ذکر زیارت مدینہ منورہ
 بقائدہ جداگانہ بمبین میشود پس بقدرت قادر قدر چنان بعتتہ واقعہ
 صورت گیر گشته کہ از بوابہر بخار و لایات کفایلی در ہر ماہ از گراچی منزل
 انداز می بندر جبدرہ روانہ شدن بولایت شان مقرود دستور شد
 و آن دستور مؤکد کردید و حضرت ایشان با بمعینہ مسرور گشته آنرا سب

باب کشائی دانسته فوراً اوادم و خواوم برائی نزل سبت تا جده در کراچی
 فرستادند و حسب مکاتبات شان سے شعبان ۱۲۹۳ھ روز دوشنبه پاور
 رکاب داشتند و از لمبار بر مرکب بحری اعنی ساعیات سوار شده از
 حیدرآباد و سندھ براہ ریلوی در کراچی شرف نزول فیض شمول آورده
 بسواری جہاز دودی حملان نامی سراسر سے ۱۲ ماہ شعبان روا کشته
 تاریخ دوم و سیوم رمضان المبارک در عدن پونجم در حدیدہ گذرانیدہ بحیرت
 و رفاهیت و راحت و امنیت تاریخ ہم در جده شریفہ و تاریخ دوازدهم
 در مکہ معظمہ زاد اللہ شرفا شرف انذوز کشته اند فائدہ باین حدیدہ و
 جده بعد الاحرام در بحر باری باین جامع فرمودند کہ امشب الیوار حقیقت
 کعبہ ربانی کمال حسن و جمال و غایت شعثان جلال پر تو افکند پس
 بعد منی نہ سکوت گذشت فرمودند کہ اکابر مشائخ متقدمہ قدس سرہم اثبات
 استقبال حقیقت کعبہ و بعضی طوائف البیت للولی الکامل مصرح ساخت
 پس برائی چین کمال طوائف عمدہ یا زیارت کعبہ چہ فائدہ دارد و برہمینی
 مبنی باشد ہمہ ہر رب بکنج ادب مانند مکر جامع بر عنایات شان گستاخی
 و زبیدہ عرض نموده کہ شاید بر عایت صحت باشد پس کمال بساط و
 انبساط فرمودند غم گذلک اثر صحیح وارد است کہ حضرت عمر رضی اللہ
 عنہ ہنگام نقیل کن سپر نمود انک حجر لا تضر ولا تنفع ولولا انی را میتہ

عليه الصلوة والسلام يقبلت ما قبلتك فقال على كرم
 الله وجهه ورضي الله عنه يا امير المؤمنين هو بصر وينفع
 للحدیث تمجید میگوید جامع این کلمات که ازان کلام تعریف حضرت
 علی کرم الله وجهه بر حضرت امیر عمر رضی الله عنه معارضه فقط به اثبات
 حضرت و منفعت است از و نه بر تقبیل و تکریم آن که مخصوص بفعل و امر
 مصطفوی است علی صاحبها الصلوة والسلام لانه ما شرع فعل من الادیان
 السابقة عننا الا بتشریح علی الله علیه وسلم بر سر سخن اصل رویم و
 کویم که پس حضرت ایشان فرمودند که کمال اولیا کمال متابعت در مدارج
 ارتقا و سناج اصطفاء و حقایق خاصه مصطفوی علی صاحبها الصلوة
 والسلام متحقق و فانی و باقی بدان میشوند و بکمالیت از خود بر آمده بدان
 متحلی می آیند بل باعتبار فناء و بقاء در ذات حضرت کبریا وجود می دهد
 می یابند و تمامه از اوصاف بشری بر آمده حکم اسم یا صفت بذات
 یا بمسمی میگیرند پس حقیقت انسان کمال محققان افضل و اشرف از
 حقیقت کعبه باشد و لو کان الكعبة بحقیقة مسجود اللانسان فی عالم الصورة
 ولذا ورد حرقه المؤمن عند الله اعظم من بیتها صاحب کمالات سید
 نور علی منقول سفیر بودند که میگفت که باری حضرت خواجہ ثانی قدس سره
 مشغوق حال بخود نشسته بودند که از عالم صورت آگاهی نمیداشتند

و من اعنی میر نور علی مدیده دیدیم که کعبتہ التکر و اگر ایشان طائف است
 خواستم کہ من ہم طواف بجا آورم و برخاستم و آغاز اشواط نمودم تا کہ ناگاه
 حضرت خواجہ بچود آمدند و زود برخاستند و ما لغتم نمودند عرض ساختم
 کہ مسجود ما ہم طائف تو است پس چہ اطواف نہ نمایم بل از بلطف
 اندکی نشینید کہ اشواط طواف خود تمام نمایم چشمم گرم شدہ فرمودند کہ
 خارج از شریعت و سنت حضرت ختیت پانایدینہا و کہ ظلمت است نور
 نماز ہر است شکر ساقا فہم و ہم حضرت ایشان میفرمودند کہ چنانچہ مرا و
 با سفل ساقین انسان است کہ لک محلولوق در احسن تقویم ہم ہمان است
 ولی این نسبت کہ تلبیش مثلث شکل باشد یا مربع علی صورتہ الکعبہ مع محطیم
 او دو ہنہا باعتبار الخواطر الغرض بقیہ نوزدہ روز صیام را در کہ معظمہ زید اشرفا
 غنیمت می تصوریدند با وجودیکہ مبتلا بمرض حصاة الکلیہ و المثانہ بودند کہ از شدت
 اوجاع سبعہ شبیدہ بسیار اوقات بہ بقراری صوری میگذاشتند گاہی صوم
 نکذاشتندی و طاقت عمر نمیداشتند تا ہم عمر است ماہ صیام بدست
 آوردندی و جمیع رفیقان را تحریریں عمرہ در این ماہ بسیار فرمودندی حتی کہ
 کہ جمیع اہل پردہ را ہم چند بار شبانہ بر شقاوت برای عمرہ فرستادندی
 و در ماہ شوال قرب آمد و ذاتی بدخول کعبہ معظمہ شہ روا نہ زیارت فیض
 بشارت مسجد نبوی و قبر مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام شدہ ہنہ

چنانچه تاج شرم شوال روانه گردیده تا پنج بیست و نهم آن ماه در مدینه طیبه
 طیبه زاد الشرفاوار گذشته اند همه اما جد و اعیان سند که هم رفتن این
 سفر بودند از خطر هانکه در بی وقت که موسم بارش عرب شریف است
 اگر فی الشالیول آنها باعث السناد و طرق میشود تاج فوت میگردد بعد
 توقف بیشتر روز راجع و افسس شدند و حضرت ایشان را از کمال شوق
 زیارت که داشتند تمامی یکماه در بخا و طیبه بوقف افتاد اهل و اعیان
 آنجانی برای استقبال حضرت ایشان آمده و در راه مشقت صوری از خروج
 حصار بسیار بر ایشان میگذشت و سواری روز و شب سبب از دیار
 آلام او جاع و تولید ریح میگردد ولی از کمال شوق و اتحاد که بحقیقت مصطفی
 علی صاحبها الصلوٰة و التحیة میداشتند آن آلام را خوشتر از سایر انعام میدانند
 و تاکید بر استعمال راه پیمانی میکردند با وجودیکه همان جمالان و همرفیقان رعایه
 مزاجه قدس سره براء استراحت یکدور و عرض میبایست مقبول نمی
 فرمودند بل با حاضران بیشتر میفرمودند که این آلام که در صورت میقراری
 میباشند فی الحقیقت در باطن مؤید حال ایشان را از ان باطامی نه روزی
 مکاتیب مجددی که همراه بودند طلبانیده بدست مبارک مکتوب کشیده
 بجامع دادند و امر اطلاع نمودند حسب المثال چون خوانده تمام کردم فرمودند
 پس اگر بر اولیاء الشکر که ام شدت از طباء امراض یا استنداد قبو آید عزم نباید

خوردلان البلاء للولاء كاللئيب للذئب **س** یا رضای
 یا رباید یا رضای خویشتن با و المکتوب ہو ہذا ...

مکتوب پیم سیادت و ارشاد پناہ میر محمد عثمان

در بیان بعضی از احوال و اذواق خاصہ حضرت

ایشان مدظلہ العالی کہ بوسیله بعضی الامم پہور یافت

الحمد لله والسلام علی عباده الذین یصطفیٰ عنہم نماز تا زمانی کہ عنایت اللہ
 سبحانه کہ آن عنایت بصورت جلال و عنایت او تعالیٰ تجلی فرمودہ بود
 محبوب نفس زندان گشتم از تنگنای ایمان شہودی بالکلیہ فرستم و از
 پس کوچہ اطلال خیال و مثال تمام نہ برآمدم و در شاہ راہ ایمان بعبیب
 مطلق العنان تجتہت نمودم و از حضور عبیب و از عین بعلم و از شہود با استدلال
 بروجہ کمال پیوستم و نیز دیگران عبیب و عبیب دیگران نیز ہر ذوقی کامل و
 وجدان بالغ نیانستم و شربتہا خوشگوار بی تنگی و بی ناموسی و مرہا
 مزہ دار خواری و رسوائی را نہ چشیدم و از جمال طعن و ملامت خلق منظر

انکرستم و از حسن بلا و جفا مردم محفوظ نشدم کما بیت بین یدی الغسال کشته بالکلیه
 ترک اراده و اختیار نکردم و در شتهای تعلق اتفاق و نفس را به تمام و کمال گسسته
 و حقیقت تفرغ و التجا و انابت و استغفار و ذل و کمسار را بدست نیاوردم و
 قسطاس رفیع النزله استغناء حضرت حق سبحانه که مخفوف بسراوقات عظمت و کبریا
 است مشاهده نمودم و خود را بسده خوار و زار و ذلیل و بی اعتبار و بی همنر
 و بی اقتدار و با کمال احتیاج و افتقار معلوم شناختم و ما بر می نفسی ان النفس
 لا مارة بالسوء الا ما رحم ربی ان ربی غفور رحیم اگر بعض فضل تو اثر
 فیوض و اردات الهی حلثبانه و توالی عطیات و انعامات نامتناهی او بجای آوردن
 محنت کرده شامل حال این شکسته بال نمشید نزدیک بود که معالیه بیاس رسد و رشته
 امید گسسته گردد الحمد لله الذی عافانی فی عین السباء و کرمی فی نفس الجفا و حسن
 بی فی حاله العناء و وفقنی علی حاله الشکر فی السراء و الضراء و جعلنی من متابعی
 الانبیاء و من یقتفی آثار الاولیاء و من محبى العلماء و الصالحاء صلوات الله سبحانه
 و تسلیاته علی الانبیاء اولیاء علی صدقینم تا نیا و السلام و در منا جاسف این
 فقیر جامع یکے مشن جد بلطفک یا الهی من له زاد قلیل و دروم مناجات مخمونی
 که در وطن موجب استرضاء ایشان در وقت تمیز این سفر الما نموده بودم گاه گاهی در
 این راه می شنیدند و می پسندیدند و میفرمودند که منیله تاثیر جاسف در این هر دو
 مناجات آمده است و آن هر دو اینند مشن جد بلطفک

ای صبا المحب بر خیز از من جبران ذلیل	تیز رواند ز جرم کرم رب جلیل
سج اشواط طواف اور بجائی قاف قیل	نیز یک لقل طواف از عجز و شوق بیدیل
پس عرض بنا که آن عاشق رسول بوحیل	کوید و آرد پناه آن شفیع بے عدیل
جد لطفک یا الہی من لذت لیل	
مفلس با بصدق باقی عند پاک یا جلیل	
باز رود در مسجد نبوی سبب و آن جریم	پس ز کمر پیش با پیش شفیع روزیم
دست بسته گوگردس فرادیم ای شاه کریم	مذنبم بر جرم عاصی و تب کار و جریم
من ذمیم و مجرم ای تو رؤفی و رحیم	در جناب پاک حق بر کو پی عالم ذمیم
ذنبه ذنب عظیم فاعض الذنب العظیم	
انہ شخص غریب ذنب عبد ذلیل	
یا حبیب اللہ رسول اللہ ندامت بہر عفو	در جناب حق سجز تو ای شہ اسرار و صحو
لطف فرما تا ہم از شر نفس و امس لہو	ایم اندر بارگاہ روضہ ات در عشق محو
عنبہ بوسیدہ و کریان شوم از جرم لہو	تا تو از جرم کمبونی با خدا از راه حسنو
منہ عصیان و نسیان و سہولت بعد سہو	
منک احسان و فضل بعد اعطاء جزئل	
یا شفیع الذنوبین از تو ہی خواہم مدد و	نیست بر حال در و نم واقف جز تو عدد
جرم عصیان و گناہم گذشتہ از عدد	بسین شد لوح اعمال من از افعال بد

شوشنیم نزد حق برود عایت نیست در کای الہی بندہ ہست باعجز افزون تر ز حد

قال یا ربی ذنوبی مثل رمل لا تعد
فاعت عنی کل ذنب فاصفح لصفح الجہل

رحمتہ للعالمین صاحب خلق عظیم
ای کریم روضہ تو معدن کنج مخنیم
از پی تحصیل این فضل تو چون کنتر عمیم
کی رسد اندر رحمتت این گنہگار و اتیم
نیست چون مافی الضمیر جز لعنتت امیم
روز و شب این درد دارم در زبان صمیم

رب ہب لی کنتر فضل انت و اب کریم
اعطنی مافی ضمیری و لینی جنبہ لیل

بعد از ان از مدعا اشتیاقم بی خلاص
ایچنین کای یار غار زبده آل منان
عقوم از حق خواہ پیش شاہ مخرفان قاف
دست بستہ عرض کن پیش شہ صاحب عفاف
عمر من گذشت در جرم و خطا و کذب ان
و این دعایت خواہ بہر من رخسار شایان

صہ لنا ملکا کلبیرا نجنا ما ماتنا
ربنا اذ انت قاض و المناوی حب برئیل

تیر پیش حضرت فاروق فیاض ہوا
کالتش نفس سیم سوختہ سرتاب پیا
سردی کردہ شتر رسیدہ پرتاب ما
شوانمانت خواہ حال مجرم غیب خطا
بہر زلال رحمت شاہ رؤف و مجتبا
در حضور رحمت عالم زمن گو با خدا

قل لنا را بردی یا رب فی حقی بحسب

قلت قلنا انما كوني برد في حق الخليل	
ہی سفرد و دست من بی رفو و تہا برسل	خویش و یاران جملہ کو چیدند بر کوس اجل
دست زن در دامن خاتون زہری بل	کمای توئی مقبولہ در گاہ پاک و لم نزل
بہر خشناء تو میگویم بحق و ہستم منفعل	نہیم در جرم یارب ہمسروایم مثل
کیف حالی یا الہی یس لی خیر العمل	
سوء اعمالی کثیرا و طاعاتی تسلیل	
ولو جہاک للبقیع العرقہ ہو معینی	بالتاوب و التمسع ناو ما من ذلتی
قل اعشقی یا الہی غیبی عن لفتتی	بیس غیر الال و اصحاب البنی لی عروتی
و آنچه کفشتی کہ وسعت کلشی رحمتی	ہم بذی النورین سبطین و علی جنبتی
عافنی من کل داء و اقص عسنتی حاجتتی	
ان لی تسلما سقیما انت تشفی للعلیل	
بیس تو س جوبہر گاہ شہ نور صدور	سید شہدائی حمزہ کو کہ یارب یا شکور
بیس بر اسانم ز تاب گور و از لوم نشور	عمر و ادم در ہوا و حرص لہو و مخز و زور
نیست لجا یم بیر لطف و کریم فضل و فوز	عافنی ما کان منی انت عاف یا عفور
انت کافی انت شافی فی مہانت الامور	
انت ربی انت حسبی انت لی نعم الوکیل	
حمد شد باز آمدان صبا با صد فتوح	گفت ز تم عرض کروم حال دل پر از جروح

وہ اشارت شد سعید از نس جان الروح	بچوں بلاؤں سے شد تائب صاف وضوح
غم مخور کرن ورو استغفار ہر شام صبح	کہنت ہو کر از فنا توبہ رمزی با وضوح

این موسیٰ این یسعی این یسعی این نوح
انت یا صدیق عبدتیب الی المولیٰ الجلیل

و مناجات مختصر عربی بہین است

حبك المصطفى يلاقينا	ذاك عما سواك يفنينا
وهو كالنار لا هب فينا	اسأل الله كي يعافينا
حقك المرتضى يكافينا	راجي ان تقول آمين
يا محمد لشانك الاوسع	اكرم الله ذكرك الاربع
راجحت مومنين اجمع	فارافوني بحالي الاجداع
في جميع المحال والجمع	حبذا ان تقول آمين
ليس ياسيدي وباسندك	غير عرواك قط مستندك
سمايتي تجاوز العددى	فاستعينون اخذ بيدى
مستغيثا من الله الصمد	متمنى تقول آمين
طال شوقى اليك واشوقاه	صاقت الارض فيك واعوانا

انا عبد الذليل والسفاه	من همود الفراق واحزنناه
جذبناك ان تقول آمينا	فاجذبوني اليكم بالله
قال للسائل فلا تنهر	ربنا الله واحد اكبر
فامضوا مضخة على المضطر	كيف تهز لاهو جرافتر
كوثر ان تقول آمينا	حزرة سايغ من الكوشر
كيف حالي يكون في المحشر	لي خطيات فوق ان يذكر
يا عجبى الى الله الا كبر	التشيت بذيلك الاظهر
رحمتك ان تقول آمينا	فلترحمه لذنوب مضطر
كل ما عندنا نرى الجبل	عبدكم اضعف من النمل
بردد احرقته من الزلل	فاشفعوا قبل مجاعة الاجل
ابتتران تقول آمينا	مبشر اجئت رحمة المسلل
من قبائح لقد كثرت الزين	فتت القلب من سواد العين
ليس مثلك شفيع في الكونين	ليس مثلي اتيتم في الثقتلين
صيقلك ان تقول آمينا	فاصقلوا صيقل الصفا والزين
قد لسر جوف مروعا لسعا	ان افعالنا افعى
يا حبيبي اليكم الجوى	وجعله هو يسيلنا دمعنا
رقينا ان تقول آمينا	انت اراق لكل ما وجعا

ضاعت العمر في الهوا والتين	ذلت ثقله على الثقلين
حريت في تيه نفس الملون	استغنيون سيد الكونين
حق شينه وختن والسبطين	مستغنيا نقول آمينا
يام هذب ويا ملا ذينا	بين شفقتك ماء يحيينا
هفوة الجس صام فيزينا	منك سجل الفيوض يكفينا
فاقطعوا اسمها حفت فينا	من سعيك نقول آمينا

ودر مدینه منوره زادنا الله شرفا باوجود شدت مرض حصات وحمی واسهال
 کابھی نمازی از قرآن خمس و تہجد و مراقبہ وقتین را غالباً جز مہرم حریم ادا نمی نمودند
 و درین مرتبہ دو مرتبہ داخل حجرہ شریفی شدہ اند و ہر بار کہ داخل شبکہ علیا
 برای زیارت میشدند چنان مبدل حال بحقایق و دقائق و احوالات غیبیہ
 لاریبیہ و حالات مصطفویہ میشدند کہ آشکارا منشور در چہرہ سامیہ تعمیر الاحوال
 میکردید و چند ساعت غلت میکردید و یاد در سکوت و صموت می نشستند
 کابھی باین جامع بعین عنایت شمرہ از آن احوال بیان میکردند کہ از اظہار شرف
 استنار اولی و انساب مینماید اولیائی تحت قبائی لاریفہم غیر می حدیث
 قدیمی است و کاتہم کباء النیل و ملا عدا و ماء اللہ انساب کلام اکابران متقدمہ
 است کم من مسائل بعلم ولا یعنی بہا از مقررات کتب معتبرہ فقط است
 فافہم **فنا** مدہ روزی برای زیارت فیض بشارت مزارات

قبول نماید تا این شرف بایشان دریم معنی درین ماه ایشان را بخود آریم پس می بینیم
 که میر محمد و محمد و ترخیص بردست آوردن این شرف ماه اشرف
 بیناید که اجر مضاعف دارد چون این شد در حضرت ایشان قدس سره
 بیان از آن فرمان عالی نشان نمودند این جامع در میان سخن گفته فرمان او سبحانه
 اگر چه واجب الاذعان است ولی مشروط باستحضار و الا است و ترخیص میر اگر چه در
 شرف رمضان واقعی است ولی نه مخصوص باین رمضان است و بس و بس
 نمیتوان گفت که ماه رمضان از عنایت الله سبحانه اشرف دارد بل رمضان را
 هم شرف عنایتش کرده است اگر در غیر رمضان عنایت بیغایتش شامل گردد
 حکم صدر رمضان دارد و ما این ترخیص میر را درین وقت قبول نمیداریم پس حضرت
 ایشان فرمودند متبما که آری من در آنوقت در واقع این هم مشتیر دیده ام
 که همه مجلسیان بر زیر انکار می آرد باینش حضرت ایشان منسوبند قدس سره
 که پیش عنایت هیچ دشواریست و اگر وفات در رمضان را شرف بخانه
 قرن است ابوجار نبوی را قرب محبت مصطفوی لاحق و ما را اگر حق سبحانه
 بفضل و کرم خود جوار محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم عطا فرماید چه
 نعمت است عظمی که ابواب رحمت و رضوانش چنانچه در رمضان مفتوح
 میشوند در جوار نبوی و انما مفتوح میمانند احد فافهم و تامل فی اشارت اهل البیت
 و بعد ازین در همان ماه شعبان شفا کامل عاجل شامل شده که صیام تامی

ماه رمضان را و ساخته اند بر اصل سخن رویم و گویم شبی بعد العشاء در
 مدینه منوره از باب جبریل که با حضرت ایشان بدان طرف بوده انبوه متکاش
 بود لکن از حضرت ایشان از باب سنا و قناب بدان طرف شیخی از اشباح طالع
 دیدند که در میان حلقه بطبق دور الریح بر یکپا خود سخت دائر و زوار طائفان
 وار گرد آمدند حلقه نسبت در چرخ زنی و اطراف فکری بر مفصل از مفصل شان
 گویا گشته و قوالی در میان شان استاده به تصفیق الایادی والانا مل
 در اشعار آتش انگیز زبان بکشاده بخواستش این جامع اندکی توقف و زین
 در شان نگریستند و روان شدند و فرمودند سبحان الله در این چنین جا بهیضا
 الوحی بهم چنین بدست راه یافت است که هم پیلو مرقد مصطفوی علی صاحبها
 الصلوٰة و التحیات بی او بانه و بی باکانه تصفیق میزنند و چرخ زنی نمایند
 و امام شافعی با وجود درجه اجتهاد او اب مرقد ابی حنیفه داشته قرائت قنوت
 در فجر گذشته از ایمان این قدر رعایت چنین سالار شریعت صلی الله علیه
 و سلم هم نمی آید و **س** بحر قلزم را ز مرداری چه پاک با پس فرمودند
 که الحمد لله که ما را او سبحانه در طریق سبده محلی بشریت آورده و اگر سیر
 و سلوک منحصر بر چنین رقص اعوجاجی میبود تا امثال ما ضعیفان محروم میمانند
س قول بفتاد و ملت همه را عذر بنه **س** چون ندیدند حقیقت
 ره انسان زدند **س** و هم از خواجہ محمد با رسا منقول فرمودند که هر که

از خاموشی با بهره نیانت از کلام با هم بهره نخواهد یافت در سؤقت
 کسی از یاران کلام حقارت آید نسبت بدان رفاصان گفت و انکار
 کمال مطلق از اینچنین اشخاص نمود حضرت ایشان را ناخوش مد و فرمودند
س در کارخانه که ره عقل و فهمیت با و هم ضعیف برای
 فضولی چرا کند رب اشعث اغبر ذمی طبرین لواقسم علی اللہ لابرہ
 حدیث صحیح است ولی ما بعضی اکابران که دیده شان او شان عمل کرده
س در بحکس نشانانی زان دستان ندیدیم یا من خبر دارم
 یا اونشان ندارد تا الغرض که باز از مدینه مطهره تاریخ نسبت نهم ذمی قنده
 مراجعت فرموده تاریخ نهم ذمی حجه در که شرفه رسیده اند و از آن
 جابر بر روانه منا و عودت مناسک بجاء آورده اند و همین حج روز جمعہ
 کردیده است شب نهم بر عرفه و شب نهم در مزدلفه بر مراقبت دوزانو در
 حضور سراسر نورا و سبحانہ بر سر برده اند باری فرموده اند که مردی را که
 از حج آمده شیخ ثبلی قدس سره پرسید آیا احرام بستے گفت آری فرمود
 کہ باین احرام بستن آیا عقود بستے محرم و هو البستے گفت بی فرمود
 کہ پس احرام بستے الغرض کہ همچنان حضرت شیخ آزان مرید اعتبار
 و عبرت ہر کئی از ارکان چنانچہ بتشرع ثیاب تجرد از ہر چیز و بطہارت زوہل
 سر عاقل و تلبیہ استماع جواب آن و بدخل حرم محترم ترک کل محرم معتقد او بہ اشرف

و دخول در کعبه مظهر ظهور حال الهی و بدخول مسجد کرم دخول مع قرب الله سبحانه
 العلم و برویت کعبه روتیه با هو المقصود و به رمل اشواط ثلاثه و شش اربعه فرار
 از دنیا بیع علم انفصال و انقطاع ازان و باز بدان وجدان امن و امان از شر انزونا
 و به مصافحه و تقبیل حجر شریف اطهار من الهی که است قبل فیمن صالح الحج فقد صالح
 الحق تعالی و من صالح الحق فهو فی محل الامن و به وقوف وراء المقام و تطوع
 طواف در آنجا و وقوف بر مرتبت خود عن الله و دیدار مقصود و به تکبیر است
 سببه بر صفا که سمع تکبیر است ملائکه عظام و وجدان حقیقت تکبیر است خویش و بنزول
 از صفا الضمیه از همه علل معنویه و به نهروں در صفا فرار از خود با و سبحانه و وصول
 بوجود و بر رسیدن مرده رویت نزول سکینت خداوندی عزوجل و به خروج
 بمن از همه مناع عصبیان و هوا بر آمدن و بدخول مسجد خفیت تحصیل خوف و
 بوقوف عرفه عرفان الحال التي خلق الانسان لاجلها و الحال التي يريد بها و
 الحال التي يصير اليها و عرفان المعرف له هذه الاحوال و بوقوف مزدلفه و مشعر
 الحرام موالنت بذكر النبي که نسیان از یاد ما سوادهد و بزنج در منالقس را
 مذبح ساختن و برمی جمرات اوصاف ناوانست را امری کردن و بحصبا
 از یاد علم و دانش و سحلق ستر نقصان امان خویش و بزیر است البیت
 کشف حقایق و به تحلیل از احرام ستم اکل الحلال و بوداع خروج از نفس و روح
 خود پر سیده مرید جواب در همه اسئله بلا داده حضرت شیخ فرمود

علیک العود یعنی ہارکان حج بجانہ آوردی بایکہ باز رومی و بدید عبرت
 واعتبار بصیرت حج ادا سازی و بر این قصہ باز حضرت شیخ اکبر کبریت احمر
 محی الدین ابن عربی نے تدریس سرہ در فتوحات جلد اول سفیر ماید و اشہلی
 ہکذا کان اور کہ فی مجہ فائدہ سال الاعن ذوقہ ل اور کہ غیرہ اولاپس حضرت
 ایشان قدس سرہ فرمودند کہ اگر کسی بدید ایضاً نظر تامل نماید تا علو مرتبت
 و سمور مرتبت دانش و حصول نقشبندیان قدس سرہم در یاد خصوصاً مجددیان
 راضی اللہ عنہم کہ ماہیت و کیفیت حقیقت کعبہ را در یافتہ اند اگر چہ شاخ
 متقدمہ و متاخرہ بل جمیع امام ال اسلام بر مسجودیت حقیقت کعبہ منسوق القول
 اند اور حقائق و جوی مانند حقیقت کعبہ و غیرہ پیش از حضرت مجدد الفی کے
 بیان لب کشادہ و اگر چہ شیخ اکبر محی الدین ابن عربی قدس سرہ در بعضی
 مواضع بیان حقیقت کعبہ بر زبان آورده ولی نزدیک و در بیان معرفت و شناسان
 حقیقت فرق بہت عظمی و مفصلہ بہت است **۱** آسمان عالی است
 پیش خاک تو و ہا لیک نسبت عرش آمد بس فرود ہا با وجود این ہمہ
 خیری اللہ عنہا بالشیخ خیر الخراء کہ در حقائق و جوہی بطور مذہب و منہلس
 و بموجب مد رک و ذوقش بیان وافی و تفصیل کافی برای ما متاخران ساختہ
 او سبجانہ چنانچہ از ہمہ طریق طریقہ نقشبندیہ را بعضی خصائص ممتازہ داشتہ کہ
 باز حضرات مجددیہ را درین طریقہ بے انہاز ساختہ ولی حمد اللہ سبحانہ کہ این

اقال الشيخ محمد عبدالانصاري في طوابع الاوارش شرح الدر المختار في الخط والابا
 تحت قول الدر لا تترك مسلمة على السرج للحدث هذا لو كانت ركبت
 المسلمة التلبي واما لو ركبت لحاجة غزو او حج او مقصد ديني او ديني لا بد لها منه
 فلا بأس به مع شرط الاستئذان وتفاد منه جواز خروجهن من الغزو اذا كان
 في خروجهن مصلحة وقد ثبت خروج امهات المؤمنين وصحابيات آخره
 النبي صلى الله عليه وسلم لام حرام بان الله يجعلها منهم اي من الذين اخرجهم
 الله عليه وسلم عنهم ناس من امتي يركبون شيخ هذا الخبر كالمملوك على الاسرة
 يقالون في سبيل الله فقالت ادع الله يجعلني منهم وفي الطهارة المحمدي
 شربها ومن آفات البدن ركوب النساء على السرج بغير عذر لما اخرج ابن حبان
 عن عبد الله بن عمر يكون في آخر امتي نساء يركبن على سرج كاشباه الرجال
 ورجال يتربون على ابواب المساجد نساء هم كاسيات عاريات على رؤسهم
 كاسية لمحت العجاف العنوس فانهن ملعونات قالوا هذا اذا كانت الركبة
 شابة وقد ركبت للبرج اي لاظهار الحسن والتفريج واما اذا كانت عجوزة
 او كانت شابة مع زوجها العذر بان ركبت للجهاد وقد وقعت الجهاد اليهن
 او للجهاد او للعمرة فلا بأس بها اذا كانت مستترة كذا في التمار خانية ا
 ماني الطولع وحد شترن انست كذا في كور درايه كرميه ولا يبدن زينتهن الا
 ما ظهر منها ويايها النبي قل لا زواجك وبناتك ونساء المؤمنين

انکہ در سفر پرہیز زنان چوب امتیاط نمیشود لہذا مطلق سفر زنان را حرام میگویند
 صحیح است یا نہ حضرت ایشان فرمودند کہ طلب مولی چنانچہ بر مردان فرض
 است بر زنان نیز فرض است اطلبوا العلم ولو بالعمیہ حدیث
 است و علمی بہتر از علم بالطن کدام است معذکب نمیکنید کہ بانوات و بیگمات
 سلاطین عظام و حکام ذوی الاحترام نزد خواجگان اکابران ماقدم کس ہم
 مانند خواجہ محمد معصوم قدس سرہ و غیرہ آمدہ مرد پیشدہ اندوزیارت و محبت
 سنوہ میکردہ اند پس زیادہ از او نشان امروز کدام است پس التفات
 باین جامع کلمات آوردہ فرمودند کہ شما درین باب چیزی از دلائل
 شرعیہ نگارند حسب الامثال جواب سوال مذکور را حسب فرغور
 وقت و حال کہ در سفر محبت کتب داشتہ چند حروف نگاشتہ وہی ہذا
 ظاہر و جواب آنست کہ منع سفر مطلق در حق زنان غیر مسلم است بلکہ از
 چہل قابل آمانندید کہ در صورت وجود شرائط مشروطہ مبنیہ علم فہم خروج
 برای حج بر زن فرض ہسم میشود کما لا یخفی علی من لا اولی عمارتہ
 فی الفقه و چون تفسیہ و تفسیہ قلبیہ دفع ردایل نفسانیہ از امور لا بدیہ
 است کہ تفسیر از ان در اقوال شریفہ نبوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ
 بجا و اکبر آمدہ کما ورد فی الحدیث الصحیح رحمنا من الجہاد و الاصفرا لی
 الجہاد الاکبر جہاد النفس و تحصیل ان موقوف بر استفاوہ از سفیخ

کامل مکمل است کما قال الشیخ علی القاری فی شرح عین المسلم وهو ای
 الطریق الذی تعرف به الانسان عیوب نفسه بالاستفادة من الشیخ
 ولو ثاب تائب من الذنوب الخ اھ ودرایتہ کریمہ وابتغوا الیہ الوسیلۃ
 اشارہ آنت کما صرح بہ المحققون من الصوفیۃ الصانیۃ قد ثاب اللہ بامرہم
 ودر تفسیر روح البیان آورده اعلم ان الآیۃ الکریمہ تصرحت بالامر بابتغاء الوسیلۃ
 ولابد منها البتہ فان الوصول الی اللہ تعالی لا یحصل الا بالوسیلۃ وسم
 علماء الحقیقۃ و مشائخ الطریقۃ قال الحافظ **س** قطع ابن عربی ہر
 خضر کن با ظلمات است بترس از خطر گمراہی و العمل بالنفس بزیدنی وجود
 و العمل وفق اشارۃ المرشد و دلالة الانبیاء و الاولیاء فینجسہا من الوجود
 و یرفع الحجاب و یوصل الطالب الی رب الارباب و فی صحبۃ الابرار
 و الاخیار شرف عظیم و سعادۃ عظمی اھ و ہم در روح البیان است قال
 ابو یزید البسطامی من لم یکن لہ استاذ فاماہ الشیطان فلا بد لطالب الحق
 من اویب کامل و استاذ حاذق یربہہ بانفانت النفوس و فساد الاعمال
 فاذا وجد مثل ہذا فیلزمہ و یصحبہ و یبتادب باو ابہ لیسیری من
 من باطنہ الی باطنہ حال قوی کسراج لقیس من سراج فان التسلیم لہ التسلیم
 و الرسول ان سلسلۃ التسلیم تنہی الی رسول اللہ و الی اللہ تعالی فی المشوی
س کفت طوبی من ران مصطفیٰ و الذی یربہ من وجہی رای و

چون پسرا غی نور شمع را کشیدند بگردید آنرا یقین آن شمع دیدند همچنین
 تا صد چراغ را نقل شدند و دیدان آنرا قلمی اصل شدند خواه نوزاد و اسپین
 بستان جانند بیچ فرقی نیست خواه از شمعانند خواه لمخصا لهذا از
 اخذ مرشد لا بد است همه مردان و زنان را در روح البیان تحت آیت
 یا ایها البنی اذ جاءک المؤمنات ینالینک الایة آورده و بالجمله کانت
 البیعة مع النساء والرجال امر مشروعا با مرشد و سنتی فعل رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم و من ذلك کانت عادة مستحسنة من الفقهاء الصوفیة
 حين ارادة التوبة تثبتا للايمان و تحديدا للنور الايقان امر و هم در رفع
 البیان تحت آیت ان الذین ینالینک انما ینالون اللہ بعد کلام کثیر و در
 یقول الفقیر مثبت بیده الایة سنته المباحة و اخذ التلقین من المشایخ الکبار باخذ
 البیعة المتابعة و ذلك بالنیة الی الرجال دون النساء لما روى ان النساء
 اجتمعن عند النبی صلی اللہ علیہ وسلم و طلبن ان یعاهدن بالید فقال لا تسکن
 ید المرأة و لکن قولى لامرأة واحدة کقولی لمرأة امرأة نبالین بالکلام
 ثم سلبن منه البرکة فوضع یدیه الشریفة فی الماء و دفعه الیهن فوضعن یدیهن فی
 کذا ذکره الشیخ عبد العزیز الدیرینی فی الروضة الانبیة و کذا فی ترجمت الفتوحات
 پس اگر زنان بر فاقست محارم خود برای تحصیل امر مذکور بر مسافت سفر شریعی و غیر
 جائز است بک با جزند و مانع شان مانع از امر غیر است که مذموم است

شاخ طریقت را بعین مجدی و یواریه قدس سریم تا این زمان فحط الرجال
 بفضل بر جمال خود شرف بشارت اکابر الا کابر رضی اللہ عنہم نموده فاسبق
 حقیقتہ الکتبہ الیہم ثابتہ بل واقعہ فی الماضی و الحال نزد این اکابر آن قدس
 سریم رعایت سنت و متابعت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام طحاظ و بحضور صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات
 از نیمه اعتبار است حالیه و فکر یہ و عبرت ماہ بدیہ و نظریہ بہتر است و صحیح تاریخ
 و رسم می حمزہ عقبہ نموده و در سجده ایکنانیدہ مخلوق الراس کر دیدہ احرام
 کشاودہ نیم شب بمردم حرم سر ابراء طواف الحج در کہ مشرفہ رسیدہ بجا آورده
 باز شبانہ در منافات نماز شدہ اند و میفرمودند کہ بر این حج عنایات مغفرت
 ربانی و تقدمات رحمت یزدانی خارج التقریر میسببیم این حج را اجابت ابرج
 سابقہ زیادہ میدانم کہ بعض فضل تعلق میدارند و لا سبب سواہ و ترقیات
 و الوار است باطنیہ کہ بر این حج مؤید حال و وبال شدہ اند از افہام انام بیرون
 میانید کہ بکلام آیند **س** شیر گفتن ذوق نوشیدن نہ بخشد و در
 مذاق با رمی شخصہ بر این مضمون سوالی پرسید کہ بعضی زنان بر قاف
 ازواج و محارم خود برای اخذ مرشد و زیارت واخذ توجہ از و شان
 بر مسافت سفر شرعی میروند و و شانرا سفر کردن برائی آن جائز است یا نہ
 و اخذ مرشد زنان را باید و شاید یا نہ و بعضی طالب علمان از باعث

یذین علیہن من حجابہن است کہ حال آن عبارت از پرہیز مرقع است
 چنانچہ متعارف در حرمین شیرین است زود ما اللہ شرفاً و تعظیماً و عطا
 مستح الباری شراح بخاری و بارہ امہات المؤمنین رضی اللہ تعالیٰ
 عنہن کہ مخصوص حجاب سب کریمہ یا ایہا الذین آمنوا لا تدرخلوا بیوت
 النبی الا ان یؤذن لکم الی قولہ واذا سالتنواہن متناعا
 فاسئلواہن من وراء حجاب بوزن نوشتہ کہ برامہات المؤمنین
 فرضیت سترا بدان از انبیا بوزن ستر اشخاص حسیث قال وقد کن لعبد النبی
 صلے اللہ علیہ وسلم محجن و یطعن و کان الصحابۃ و من بعدہم یسمون منہن
 الحدیث و ہن مسترات الابدان لا الا اشخاص وقد تقدم فی الحج قول ابن
 جریر لعطاء لما ذکر لہ طوائف عائتہ رضی اللہ عنہا قبل الحجاب او بعدہ قال
 اورکت ذلک بعد الحجاب اھ و در شرح المنیۃ آورده و بدن الحزہ عورت
 کلہا الا وجہا و کفہا فانہا لیتنا بعورۃ لانی حق الصلوۃ و لانی حق نظر الابی
 و الات دیہا لکن فی القدمین اختلاف الشارح و فی محیط الاصح انہا
 لیسابعورۃ قال للحاجۃ الی المشی فی الطرقات و ظہور قدیمہا خصوصاً الفقہ
 منہن اھ بنا بران شیخ علی قاری در شرح مناسک و فاضل محمد شامی
 در حیات القلوب آورده اما پوشیدن رومی بعد از احرام پس جائز نیست
 زن را چنانچہ جائز نیست مرد را پس اگر پوشد زنی رومی خود را برقع

لازم آید بروی اتم و کفارت و بیکین اگر پوشد زنی روه خود را پیرقع و مانند
 آن دور دارد آنرا از مساس روه خود بچوبی یا خیر آن جائز بود ملک مستحب
 باشد علی ما صرح بی فی فتح القدر و در نهایت حکم بوجوب آن کرده و گفته که انداختن
 زن چیری سائر بر وجه خود که دور باشد از مساس وجه واجب است
 برومی ولالت کرد این مسئله بر آنکه زن ممنوعه است از اظهار وجه خود برای
 اجانب بغیر ضرورت امانی نهایتاً امانی حیات القلوب و تائب میداند
 آنچه علامه مخدوم عبدالواحد سیستانی در جواب سوالی تلمیذی المستورات
 نوشته ظاهر است که اگر مستزهر در حصول طلب جهت اخذ تلمیذی ذکر و
 تحریب عادت و تنگ ناموس نموده روه بر وجهش که خیر الایمان است
 بی پرده نشیند موجب مسأله نظیر پاک شیخ بطرف وی جائز است فی الیه
 و لایحوز ان ینظر الرجل الی الایضه الالی و جهبا و کفیهما القوله تقا و لایسین ینتھین
 الا ما ظهر منها پس ابداء وجه و گفت که مواضع زینت است موجب
 رض جائز است بجز ناموس و تنگ را اگران می آید لیکن تا این تنگ
 و ناموس عربی که سد راه طریقت است نگذار و سلوک که عبارت از تحریب
 عادت است بیسر نیاید آری از خلوت تنهایی محرم نشستن احتر از نماید
 که خلوت هم از محرمات است کما تقرنی موضوعه لیکن بعد خصت شرعی
 خود را از نظر پیشانی پیر که لوح محفوظ معارف است محروم داشتن

نشان حرمان است چه شغل را بطه که موثر تمام است بی این معنی محقق نسبت
 هر چند در پرده شستن را نوع احتیاط میگویند لیکن الاحتیاط ضمنی ترک
 الاحتیاط استوره در حکم غیر استوره در اخذ تلقین بوجوب فتویٰ شرع
 برابر است و حالت اخذ تلقین و آمد و رفت جهت توجه حکم واحد دارد و بوجوب
 تقاضای علم احد و هم اخذ تلقین و معنی برای زیارت و اخذ توجه از اماکن
 بعید و مقتضی کتاب است که موعود بحصول تظلیل بطل الله است
 یوم الاطل الاطله کما ورد فی حدیث البخاری و سلم و دیگر احوار عظیمه کما اخرج
 احمد و الطبرانی عن ابی مالک الاشعری قال قال رسول الله صلی الله
 علیه و سلم ان الله عباد الیسوا بانبیاء و لا شهداء یغیظهم البیون و المشهداء
 علی منازلهم و قریبهم من الشقیل من هم یا رسول الله قال ناس من بلدان شتی
 لم یصل بینهم ارحام متقاربة تحالبوا فی الله و لقا فوا یضع الله لهم یوم القیامه
 منابر من نور قدام الرحمن فجلسهم علیها یفرزع الناس و لا یفرعون و اخرج
 الطبرانی بسند حسن عن ابی الدرداء قال قال رسول الله صلی الله علیه
 و سلم لیسعثن الله اقواما یوم القیامه فی وجوههم النور علی منابر اللؤلؤ
 یغیظهم الناس لیسوا بانبیاء و لا شهداء قبل من هم قال هم المتحابون فی الله
 من قبائل شتی و بلاد شتی یحبون علی ذکر الله یدکرونه و درین باب
 احادیث کثیره وارد شده چنانچه در بدو رسافره امام سیوطی آورده اند

ظہر بالبال علی طریق الاستعجال وهو تعالیٰ اعلم بحقیقۃ الحال برسراصل سخن
 دو گونہ گوئیم کہ بعد از ان روانہ شدہ شریف شدہ تاریخ علی ذیحجہ در بابہ سوار
 گذشتہ شش ماہ محرم ۱۲۹۳ء در بندہ کراچی نزول آورده بعد توقف ۳ چار
 روز از راه بلدہ طیبہ بہا و حصول زیارات آنجائی علیاروانہ وطن و شرف
 شدہ اند و روز بہ منزل کلری علالت مزاج و حاج اقرآن داشت
 پس بعافیت گذشت بخیریت و رفاهیت در دارالارشاد و خوشی وارد
 گشتہ زیارت مرقد مطہر حضرت سلطان الاولیاء قدس سرہ الاظہر نمودہ
 رونق افزو خانقاہ ارشاد شد الحمد للہ الذی اوفیٰ عن الحزن
 و افتح ابواب المنن زیرا کہ ہوا رہ و اب شریف حضرت ایشان جناب ستم
 بودہ است کہ آخر کار و ہنگام خروج از وطن اولاً اشتغال وقت زیارت
 فیض بشارت روضہ مطہرہ حضرت سلطان الاولیاء قدس سرہ منبر
 بل بسالیالی و قتیکہ ارادہ سفری میداشتند خفیانہ شبانہ بر زیارت میشدند
 و گاہی حکایات عجیبہ و غریبہ کہ در ان زیارت بر ایشان جلوہ گر میشدند بہ
 بعضی خواص بیان میکردند چنانچہ باری حکایت میفرمودند کہ اشعبہ نیم شب
 کہ ہمہ آب خوار عرقاب خواب بودند بطرف روضہ مطہرہ مشدم چون قریب
 بدروازہ دہلیز رسیدم ذکر مہر اہلکوشہا صورتی شنیدم متعجب بر دروازہ
 حویلی اعنی حصار دیوار بیرونی روضہ مسکے کہ ہم پہلو والان شریف است

رسیدم تصور دیدم که همان ذکر پیش دروازه عالیہ روضہ علیا است و صحن
 شریف چون در آنجا رسیدم آواز همان ذکر را از اندرون روضہ منورہ خیال
 کردم و بایش مسدود نامقتل دیدم و ہمہ مردمان و مجاوران بیرون بر صحن
 در خواب آرمیدہ آخردروازہ عالیہ شادہ داخل گشتم همان دم تصور دیدم کہ
 از مواجہت یعنی بطرف مغربی ہین ذکر است کہ بناست بہر ذکر اشتغال
 دارد تا کہ بطرف مواجہت رفتہ و چراغ در آنجا از گوشہ اصلا مشغول بودہ بیخ
 بیدل صوری عنصری ندیدم کہ همان ذکر شریف باز از سقف قبة اعلیٰ
 فوقانی شنیدم و عجب معاملات و غریب حالات درین شب گذشتند
 اہ و سیکو بد جامع کہ زیادہ بر این تفسیر ہین مختصر کردن این مختصر نامہ کنجایش
 یافت ندارد لہذا بر این قدر اختصار رفت لان القلبین بحرصن الکثیر والقطرة
 تنحلی عن الغدیر

فصل ششم در بیان سفر حجة الوداع حضرت ابن

قدس سرہ

چند روز پیش از استخار و این سفر اخبار بالغیب از احتتام عمر شریف خویش
 بالوایع میدادند چنانچه دو از ده ماه پیش از آن مکان معلی خود قلیل هماری
 ضیق النفس داشتند در آن شبی قبل العشاء میفرمودند که عمر با همچنان نماید
 که آمده با تمام گرانیده است بعضی اولیا را بیشتر اطلاع میدهند از حضرت
 جناب خواجه ثانی قدس سره عالی درویش نقل میکرد که روزی فرمودند که
 مراد و ملائک در بارگاه حضرت کبریا جل شانہ بر دند و بر طلبانیدن حضرت
 او سجانه بغایت مسرور و مجبور شدم در منظر استیادم تا خطایم آمده که تر از تو
 خود می طلبیدیم ولی باز کرد تا پست بر جا تو گذاریم پس بعد ازین نقل حضرت
 ایشان فرمودند قدس سره که حضرت خواجه ثانی بعد ازین واقعه دو از ده
 سیزده ماه حیات ماند پس فرمودند قدس سره که چون ولی کامل از
 جهان ارتحال نمایند یکبارگی ضرورت قلوب مردمان مضطرب میشوند و زیر
 زبونی آخر رفته رفته می فهمند احوال یکدیگر جامع که حضرت ایشان نیز بعد
 این اخبار دو از ده ماه و چند لیلی حیات ماندند و هر چه میگفتند راست
 و واقع بود ولی در چنان مرض سخن می آوردند که ظاهراً هر ششونده متوهم
 بیشتر که نقل از دیگر اولیا است نه از خود خبر میدهند و روزی درین ایام
 که خفیه آنه کی سفر سید دند فرمودند که مرگ از دنیا زهی مرغوب
 بنماید الموت جسیر یوصل الحبيب الی الحبيب والموت للبيب الذم النبیب

وہم فرمودند کہ لعینے اولیا پیش از حرکت ولو ساعتہ او شہراً او عاماً او ماصاعداً
 اطلاع بہ بشارت لقائی انزوی مروزۃ الاطال شوق الابرار الی القائی
 وانی الیہم لاشد شوقا میدیند چنانچہ مولانا روم از اینجا فرماید
 پیشتر پیشتر آجان من ۛ ۛ پیک دار حضرت رحمن من ۛ مرگ شیرین
 کشت تقلم زین سرا ۛ چون قفص شتن پریدن مرغ زرا ۛ پس از حضرت
 خواجہ کلان سلطان الاولیاء قدس سرہ منقول فرمودند کہ دران ہنگام این دو
 از کمال سباط و انبساط تکرار میگردد **ۛ** خوش خبر دار می نسیم شمال ۛ
 کہ بما میرسد زمان وصال ۛ یا برید انجمنی حاکم اللہ ۛ مرحبا مرحبا تعال تعال
 وباری در آن ایام باین سہام ارشاد فرمودند کہ چندی ابیات بروزن
 مثنوی مولوی رومی قدس سرہ در شرف مرتبہ مرگ اکابران اولیا گویند
 حسب التمثال چند ابیات گفتند ہی بدہ **ۛ** بشنوا زلی چون حکایت
 میکند ۛ کہ حد اینہا شکایت میکند ۛ روح چون از نیتان چنہ ۛ
 آمدہ در این جهان کشتہ جدا ۛ باز بہر اصل خود برمی تشد ۛ
 بہر وصلش صد تغیری مینزد ۛ روح چون طوطی و بسش چون قفص
 چون قفسش شکست رست این در قفس ۛ ۛ کہ چہ نام مرگ بر مرگ ولی است
 لیک نبود مرگ بل فرح ولی است ۛ ۛ ہی لالفتوا خدا بہر کسی ۛ
 گفت کاندہر تہلکہ کافت بسی ۛ ۛ جہذا مرگ کہ باعث زندگی است

ورفنا خود معنی پانیدی است ۰ ۰ تلخ کی کرد و بکال مرک تن ۰ ۰ ۰
 چون ز زندان رست آمد در چین ۰ ۰ بت شکستن از طیل الشدین ۰
 کان بنا را ندربتی خود داد این ۰ ۰ چون می میرند سبهای تبر ۰ ۰
 حق بجای ایشان شود سمع و بصر ۰ ۰ مرک باشد دم اللذات تن ۰
 مرک اندر ماسوا آتش فلک ۰ ۰ مرک باعث رستگاری نفس ۰ ۰ مرک
 شد تدبیر شکستن قفس ۰ ۰ مرک پرده نور غیبت حجاب ۰ ۰ مرک
 مونس با حقیقت حجاب ۰ ۰ مرک باعث جلوه النوار حق ۰ ۰ مرک
 کشته منظر اسرار حق ۰ ۰ مرک کحل عین اختیار آمده ۰ ۰ مرک جسور صل
 بایار آمده ۰ ۰ مرک باعث عیرانی شده ۰ ۰ مرک منظر سر نهان
 شده ۰ ۰ مرک اهل اللذ چون مرک شهید ۰ ۰ بل هم احیاء بشارت
 شد پدید ۰ ۰ مرک نبود مرک اهل نور دل ۰ ۰ بل شد از داری
 بداری منتقل ۰ ۰ مرک کامل نسبت مرک ای ذوالبصر ۰ ۰ دانه چون
 میرد برو یاند نمر ۰ ۰ مرک دارد بومی ریجان جنان ۰ ۰ مرک آمد بر
 بستان جنان ۰ ۰ مرک آمد هر چه پدید می پیش زو ۰ ۰ آن همه اندر
 عدم آمد کرو ۰ ۰ مرک مقصد صدق را محاسن شده ۰ ۰ مرک شبنجی
 ازین آتش کده ۰ ۰ مرک خواهد رستن و آزادیت ۰ ۰ مرک
 خواهد در جنان آبادیت ۰ ۰ مرک معنی طال شوقی للقاء ۰ ۰ مرک

با حرف ارجی شد لکن با مرک که خوالی نبود پرازنم با نامدی بر سر و عرب و عجم
 مرک پر الوان باشد مانده با بهر دل زایز و عانده با مرک از درگ
 خدا آمد رسول با روزگردانند زان صاحب عقول با حق تمنوا الموت
 بهر صادقین با گفت تا جائز بر افشانی بر این با صورتش مرک و نظام
 زندگی با ظاهرش در دو بجان خورسندگی با هر چه سازم زین حیات
 جاودان با مدح توصیف آمده بالا زان با زین سبب زیبا زان
 خاموشی است با زانکه آخر هر بیایز خاموشی است با خاموشی هم مثل مرک
 آمدی با ظاهرش رنج و بیاطن خورمی با دیده فکر کشتا عبرت
 بسین با یاد مرک و خاموشی باری کزین با طالب اگر قلب باشد
 صافیت با از لواری باشند این بس کافیت با یاد مرک و خاموشی
 اسرار نو با در لواری آمده آنرا شنو با و عظم مرک و خاموشی
 بر کوشنید با کز شقی باشد می کرد و سعید با پس بعد شنیدن بسیار
 خوش داشتند و فرمودند که مرا شوق مرک بر نیت حصول لقاء از روی روز
 بر روز و بتیز آمد میدارد و عمر نبوی الحیرت که آمده تمام کرد دیده پس سنت مصطفوی
 او شده بعد از آن که موت آید و بمقامی رحمانی رساند چه غنیمت باید شمرد
 للجامع قدور فی الحدیث من حسب لقاء الله لقاء آخره البخاری
 و مسلم و غیره و قال العزیزی فی شرح الجامع الصغیر و تلمحه کما فی البخاری قالت

عائشه او بعض از واجه انالکره الموت قال لمیں ذلک ولكن المؤمن اذا
 حضره الموت لبشر برضوان اللہ وکرامتہ فلیس شیء احب الیہ ما امامہ فاحب
 لقاء اللہ واحب اللہ لقاءہ وان الکافر اذا حضره الموت ولبشر لعذاب
 اللہ وعتابہ فلیس شیء اکره الیہ ما امامہ فکفره لقاء اللہ وکره اللہ لقاءہ در آخر ماہ
 شعبان وقبیل رمضان بیماری شراومی و ضیق النفس باشتداد لاحق حال حضرت
 ایشان گشته است پس در آن مرض میفرمودند کہ این ضیق از سفیدہ سالکی لاحق
 است کہ تا الیوم نمیگذارد و پیش ازین در جوانی طاقت بدن برداشت
 اشتداد هر مرض نمینمود درینوقت طاقت است و مرض بسیار ناتوان بنمایند
 اما پیش ازین برای شفا کہ باعث از دیاد عمر است بر نیت رسیدن بدرجه عمر نبوی سنت
 مصطفوی بدعا و دعا و امیکوشید درینوقت بعد حصول این بمننا آرزوی نماید است
 و بدعا و دعا و اشفاقوی و عمود رازی ضرورت ندارد اگر خود بخود او سبحانه بکمال
 کرم شفا بتوفیق اطاعت و قوت بدن و استطاعت خواهد بخشید مالک است بل
 عین لسان کرم یک آرزوی زیارت نبوی و جوار مصطفوی هنوز باقی است ہم
 میفرمودند کہ بسنت مصطفوی بسیار صحابه کرام را و بعضی اولیا را خصوصاً حضرت
 مجدد و حضرت خواجہ کلان را قدس سرہ اعترفت و سنہ سال است مرا ہم
 یعنی حضرت ایشان را قدس سرہ بجز فضل و کرم از اولش او شان بهره و در علوم
 حقیقت کرده اند و بمقامات شان رسانیده اند و عمر شصت و سنہ سال ہم آمده

آنند و دیده شود و هم روزی میفرمودند که من اگر چه در سنند هم ولی در حقیقت مدنی ام
 بظاہر اگر چه مردن خواجہ ثانی ام بایطین در ہر حال و ہر آن با محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ واصحابہ وسلم ام کہ از او جدا نیم کہ او صلی اللہ علیہ وسلم من از نفس من باز
 جہل و بیدیم نزدیک است و ہم روزی بیان خوابی نمودند کہ ذکرش در اینجا ضرور ندارد
 پس فرمودند کہ معیت نبوی روز بروز از دیادی آرد شاید کہ عمر مختتام میرسد تا آنکہ
 بفرہ رمضان شریف ۱۲۹۶ استعداد سفر خویش ظاہر فرمودند از استخارہ سفر پریدم
 کہ برای رفتن بر سفر استخارہ مکہ و معاون است مگر برای مراجعت دیدہ شود و دو
 سہ سال آخر متوالی عمر شریف خویش مقدار طرقت العین و لمحۃ البصر شبانہ گاہی تخفیف از با وجود
 ضعف و پیری و عروض بیماری تمامی شبہا ما عوام بر روز انوشستن میگذرانند
 و در ہمہ شب فقط پا دراز نمیکردند خصوصاً درین رمضان شریف ۱۲۹۶ کہ
 آخر رمضان ایشان است زہی غریب حالات و عجیب کیفیات از ایشان
 منظور میشدند و شش ختمہ قرآن درین بابہ شریف با وجود کمال ضعف و بیماری خواند
 اند و یک ختمہ در تراویح شنیدہ اند تا بیخ دوم ماہ شوال ۱۲۹۶ روز دوشنبہ صبح بعد
 اشراق بر زیارت مقبرہ مطہرہ روضہ منورہ حضرت سلطان الاولیاء خواجہ
 گلان قدس سرہ یکا نہ رفتہ اند دیگر بیچ کی را اندرون داخل شدن بار نبود الا
 للبعوض و ہوائنا و روا الشاؤ وقت بر آمدن از مقبرہ سجدی مخزون و چہرہ کوبون
 و از اصداف چشمان لوالی نشان می آمدند کہ منبذہ صاحب اولی درک حقیقت

معمولیت واضح میداشت و بر اوطاق آمدند و فرمودند که برین سفر زمین با حضرت
 خواجہ گلان قدس سرہ از فرقد برآمده بمن معالقتہ انداختہ کمال شوق و دواعی ساختہ است
 قبیل انداخر الوداع بعد از آن سوار شدہ روانہ گشتند و حال آنکہ پیش از الوقت
 عصر روز یکشنبه قریب بمن شب دوشنبہ باران سخت باریدہ بود کہ هنوز از آن
 باران شبنم زمین و ہرزہ و کوچہ و دست و بیابان و حل بود از آن و حل و آب
 عبور و زبیدہ بدقت و مشقت بر دعوت اسوہ اما جدستودہ محامد اخلص نشی حاجے
 پیرش کہ شہرش یک فرسنگ راہ از مکان مسالہ جاہ ایشان است منزل انداختہ
 اند و حاجی محدود بحمال انحضرت جان چند پیادہ پیش آمدہ است و او را بدعا خیر یاد
 کردہ اند و در بخاہسم میدیدیم کہ همان ملالت و داعی در چہرہ ایشان باقی میانند
 و عملی حجابانہ بہ بیان عیان میرسانند کہ این سفر آخر الاسفار است کہ کم شش
 غیبی است کہ برداشتمیرود و والدین ضعف و چین بیماری و پیری از کہ اسفار
 میشوند بعد ظہر همان روز باز در کشتی سوار از راہ مال کون روانہ شدہ اند تا کہ در راہ
 دعوت اختر برج نقابت گوہر درج نجابت سید علی محمد شاہ و صہامی و قصبیر
 مریدان بلوچان و کمالی و کیر بہ و در رندہ محمد خان دعوت امیران تالپران شاہوار
 و در حیدرآباد و کوسری دعوت امیران تالپران احفاد میر محمود کیکی از کمالان مریدان
 خواجہ حلیم قدس سرہ ہودہ خورہ اند تا کہ از راہ ریلوی در کراچی رسیدہ در آنجا ہم یک
 دو وقت دعوت مریدان فقیران آنجائی قبول داشتند و شش روز بر بندر

توقف در انتظار با پوشیدند اعیان و امجا و آنجا اطراف و اکناف برای وداع
 و ملاقات می آمدند بر یکی از خلق مصطفوی خویش که داشتند نهایت التفات
 عنایت میفرمودند و در هر مجلس و محفل چنان اشارات در سخنان خود می آوردند
 سفر آخرت با از رحمت نخواهد شد اما فکر ظاهر بنیان بدان نمیرفت چنانچه در
 محفل سخن اهل ولایت میگردید پس فرمودند که بزرگ صاحب داسوڑی را مرشد
 در دلی بوده چند بار سفر زیارتش کرده پس وقت وفات میفرمود که هیچ فکر
 جز همین نماز است که عمر چندان بقا نداده که از سفر کردن بمرشد بیشتر شود و هنوز نشسته
 بیروم پس حضرت ایشان فرمودند که مرشد ما محمد رسول الله صلی الله علیه و آله است
 و انسوس که پیری و ضعف رسیده و عمر تمام آمده و هنوز از آن اسفار سیری نشده پس
 همین بیت خوانند **بین دور زندگی جامی نشد سیر از عیش** **و**
و چه خوش بودی که عمر جاودانی داشتی **و** **و از آنجمله** **و** **و**
 مرکب و خالی سوار شده روان گشته اند و در آن بوط هم چنان سخنان عیبی
 بی برده نهانے بیان میفرمودند چنانچه باری در باب اول نشسته بودند خادم و حضار و
 بعضی مانند روزگار حاضر خدمت و سخن زیارت فرمود حضرت **خواجہ خواجگان**
فخر الاکابران حضرت مجدد الف ثانی قدس سره در میان اقتاد که در وقت راه ریلوی
جاری است و گرایه از زبان پس حضرت ایشان قدس سره فرمودند که زیارت فیض
بشارت حضرت خواجہ خواجگان براق اصحاب بصیرت بنما به زیارت مصطفوی علی

صاحبها الصلوة والسلام تمدو معین تزییات ذات محبت است حالاکه اراده
 این فرزند ششم روز خطرم بود که اولاً آن زیارت کرده بعد در کراچی رسیده
 بابوشیوم مکر قرب میعاد روانی بابوز ظاہراً عدم توافق قدر باطناً منع افتاد اما
 عزم جزم در دل اندام که اگر فی اشل حیات مستعار بقا دارد و مراجعت شد تا ضرر
 سعادت این زیارت فیض بشارت بدست خواهم آورد پس بر لفظ تشکیک
 مذکور حضرت ایشان کی از عمائد بطریق دعا گفته که تشکیک نقرمانند امید که او سبحانه
 ایشان را طول بقا بنور خواهد بخشید که از بقا ایشان بقا فیوض طلاب است
 پس خندیده بیان عیان فرمودند که آری عنایات الهی عظیم اند اگر چنین بدت
 مهلت کنند شاید لیکن من بدیده عتین اتمام حیات خود دیده مسافرت
 ام زیارت خواجہ خواجگان ہم آنانکه رجوع بوطن خواہست کرد خواہست نمود
 اگر حوالہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بدست آید تا چه منتہم است پس باز فرمودند
 کہ رفتن من ہر بار زیارت مصطفوی علی صاحبها الصلوة والسلام فقط در پی آرزو
 خود نیست بلکہ خواجہ بیروم و باز بر خصت راجع بشیوم چنانکہ امر مکتبہ چنان مسکنم
 و ہم در بابور روزی فرمودند کہ بعضی اولیاء کمال را از اتمام حیاتش او سجاہ پیشتر
 خبر میداد ولی از بعضی امور ضروریہ استتار این معنی را او اب گرفته اند چنانچہ حضرت
 خواجہ صفی اللہ قادس سرہ در کہ معظمہ مطلع بر این معنی کردند و حقیقت کار مخفی
 داشته ارادہ مراجعت را فرغ کرده بر این معنی مریدانش بہرہ یافتگان ذوی البصیرت

راضی و تابع بودند و مردان ظاہرین بر جویش تنگ گرفتند لاچار مگر و اما
 بعد وہ رسیدہ در آنجا توقف و زیدہ و بر دریا پانہ نہاد و بظاہر مہمان
 کفہ کہ استخارہ مدد نمیدید و حضرت من اللہ نیشود پس ناچار ظاہرین
 از خوف غرقی نفس خویش ترسیدہ توقف اختیار کردند تا کہ حضرت
 خواجہ بوحال حق پیوست و فرقدش در حدودہ کردند کہ کو با بسیار موت
 بین را بانوار وجود مسعودش منور نمودند و ہم فرمودند کہ حضرت مخدوم
 شہاب الدین صاحب نو شہر را در بحر حیات تمام رسید و پس ما کمالش
 نفس مبارکش را بر خشک رسانیدن توانستند در دریا گذارستند اگر چه خاصہ کان را در
 بحر بہ نعمت جنات و عنایت بنیایات است چنانچہ در شرح الصدور از حدیث
 شریف منقول است اخرج ابو سعید فی شرف المصطفیٰ من طریق احمد بن محمد بن ابی
 برة ثنا محمد بن الوزان عن عیسیٰ بن سعید عن ابيه قال بنیما احسن جالس من الناس
 حوله اذ اغبل رجل مخضرة عیناه فقال له احسن کذا اولد تک انک امی عرض
 قال و ما تعرفنی یا یا سعید قال من انت فانتب انک فاموت فی المجلس اجد لا تعرفه
 فقال ما قصتک قال عدت الی جمیع مالی فالقینت فی مکتب فخرت ارید
 الیمن فخصت علینا ریح فخرت فخرت الی بعض السواحل علی لوح
 فقعدت انرود نحو امن اربعة اشهر اکل ما یصیب من الشجر و العشب و اشرب
 من ماء العیون ثم قلت الامضین علی وجهی فاما ان ابک و اما ان انجو

فسرت فرفع لي قصر كان بناءه فضة فذغت مصراعها فاذا داخل روقت في كل
 طاقته منها صندوق من لؤلؤ وعليها افعال مغايتها رامي العين ففتحت بعضها
 فخرج من جوفها راحة مطيية فاذا نبيه رجال بدرجون في الثواب الحرير فركت بعضهم
 فاذا هو ميت في صفة حي فاطبقت الصندوق وخرت واغلت باب القصر
 ومضيت فاذا انا بفارسين لم ار مثلهما جلالا على فارسين غير مجلين فسا انا عن قصتي
 فاخبرتها فقالا لا تقدم اياك فانك لتسير الى شجرة تحتها روضة هناك شيخ حسن الهيئة يهبط
 فاخبره بخبرك فانه سيرشدك الى الطريق فمضيت فاذا انا بالشيخ فسلمت عليه فزود
 على السلام وسالني عن قصتي فاخبرته بخبري كله ففرغ لما اخبرته بخبر القصر ثم قال اصفت
 طلت اطلقت الصناديق واغلت الابواب فسلمت وقل لك اجلس فمضت
 بسحابة فقالت السلام عليك يا ولي الله فقال ابن تميمين قالت اريدكنا وكذا
 فلم ينزل ثم بسحابة بعد سحابة حتى اقبلت سحابة فقال ابن تميمين قالت البصرة قل
 اتري فمضت فصار بين يديه فقال احملني حتى توذي الى منزلي سالما فلما صرت
 على متن السحابة قلت سالما بالذي اكرهك الا اخبرتي عن القصر وعن
 الفارسين وعنك قال اما القصر فقد اكرم الله به شهداء البحر وول كل بهم ملائكة
 يلقطونهم من البحر فيصرونهم في تلك الصناديق بدرجين في الكفان الحرير والفارس
 لمكان يعيدون ويروحان عليهم بالسلام من الله وانا انا فالحضرة قدس
 ربي ان يحشرني مع امته بينكم قال الرجل فلما صرت على السحابة اصابتني

من الفزع ہول عظیم حتی صرت الی ماتری اور دہذہ العققتہ شیخ الاسلام بن
 حجر نے کتاب الاصابۃ فی معرفۃ الصحابۃ فی ترجمۃ المحضراہ ولی مراموجب
 احادیث صحیحہ قویہ زاجرہ از رکوب بحرہ ہمیشہ استعاذہ در بارگاہ الہیہ است
 کہ در بحر حتام حیات نکر دو الغرض کہ در بندر عدن بخیریت در عرصہ روز
 رسیدند بالتمام سیرمدان مستقدان آنجانی بر بندر تروول آوردند و دور
 در آنجا توقف افتاد ہر راسخ الایمانی کہ عرض منیوہ کہ حضرت ایشان از راہ
 عنایت دعوت من قبول نمایند بل تملل دعوتش قبول میفرمودند ملک
 اگر کسی استدعا پای واون در جائی خویش برائی تبرک مینمود تا ہم غالباً
 روشش نیکو دوز رفتہ در جائی آن چندمی می نشستند و بدعا باطنیش بدو
 میفرمودند اگر چاہا شربت می آوردند جرمہ مینوشیدند و ہم درین باب میفرمودند
 کہ احدی از مشائخ دعوت رو نہ کردہ است مگر اولیاء اللہ را در ہر کار تو جب
 استخارہ و استتر خاص من اللہ و اب است و استخارہ ایشان طمانیت قلب
 سلیم ایشان است فائدہ میگوید این جامع کلمات کہ ہر سادہ لوحی کمان
 نبرد کہ فقط بر این حج آخرین دعوات معتقدان قبول میفرمودند نہ پیش از ان
 در اسفار جز آن زیرا کہ این جامع در چہار بل پنج سفر حج و شادی ہم کاب
 آنجناب مرشد ہر شیخ و شاب تقدس سرہ لووہ است کاسی ندیدہ
 کہ دعوت رو کردہ باشند بل دعوت اونی و اعلی و عام و خاص را

قبول میفرمودند آنچه منتساب بعضی ناگالان با ایشان بدان معنی است که
واب دعوت نقبول کردن داشتند از ناگالان است فنی فریضه مریه
بلک بسیار اوقات بعضی نامردان صورتی که معتقدان حقیقتاً بودند اگر بدایا
میدادند و دعوت می نمودند تا هم با جا بست میسرسانیدند و ابائی نمودند نظراً
اعتقاده مگر سخن بے اعتقاد را از حیز اعتبار ساقط میدانستند لان العیرت
للغیت لا للظاہر قتال و تمبه و از آنجا باز در حدود رسید و یکروز حسب عرصه
معتقدان بر بندرترون آوردند تا که بحیرت و عافیت پنجم ذی قعدہ ۱۲۹۷
در بندر جدہ و تاریخ ششم در مکہ معظمہ محلل از احرام شتند و آنجائی حاجی عبدالوہاب
بن یونس مرید خاص که پیش از ایشان از چند روز اتموقت در مدرسہ
غریبہ داؤدیه بودہ کمال القضاعت التماس خواست کہ حضرت ایشان دعوت
من قبول فرمائید و درین مدرسہ توقف نمایند کہ قریب بچشم حرم است و من
یعنی حاجی مروح خود بخود جای دیگر گرایه کرده در آن رفتہ می ششم حضرت
ایشان قدس سرہ حسب التماس آن محبت اساس دعوتش قبول فرمودند
و در آنجا توقف ورزیدند از غزوه تا آن مدرسہ نماز و رانعام او شدن میتوان
کہ در حالت بیماری حضرت ایشان از آنجا نماز و ریس امام میخواندند و از این
معنی بسیار سرور میشدند و میفرمودند کہ مرصرا چنین جا باید و حاجی موصوف
را بدعا خیر ماویگر دند و بسیار اوقات در آنجا در مکہ معظمہ اشارت بل قیامت

تمام عمر شریف خودی آوردند و میفرمودند که هر او را این زیارت بیت است
 عجب بلوه ذات نمایان شده که مناسبت باز نقادار و دونه بهبوط شاید که
 این هم از علامات و اعیان الی لقاء الله است و هم انکارم که از عیبی در ویش
 بستی نقل فرمودند که باری از قرب اختتام عمر شریف خود خبر و دیگر سید
 که آیا القاء ربانی آمده گفتن علی روز بروز بل و سبب تعلقات عالم از من
 گسسته میروند و این معنی خود مخبر اقترب اجل است و هم از خواجہ ثانی قدس
 سره حکایت کردند که میان حضرت خواجہ و فقیر علی محمد سومرہ رشتہ ارتباط
 صوری و معنوی بانضباط بوده و فقیر جان بجانان تسلیم نموده و حضرت
 خواجہ بعد چند سال از ان باری حکایت فرمودند که صلی محمد را در واقعه
 دیدم کہ بر باب الوداع حرم کہ معظمہ زاد ما الله شرفاً و تعظیماً ایستاده است
 و بالوار ذات الہی منور گفتمش کہ علی محمد الوار ذات در رویت نمایان میگردد
 گفت کہ اگر در من مہین الوار نمایان است تا حضرت شام از صفت بکل بدر
 شدہ ایستاده اند پس حضرت خواجہ این از صفت بدر آمدن و بر باب
 و دواع ایستادن را تعبیر بقرب زمان وصال عربانی مینمودند و ہم حضرت ایشان
 از حضرت خواجہ حلیم قدس سرما منقول میفرمودند کہ آن حضرت در اختتام عمر گرامی
 خویش بارہا این بیت در محافل سخن میفرمودند ولی بسیار ظاہر میان نیدانست
 عنایت دان و میخورد در گلستان نہ کہ گل تا ہفتہ دیگر نباشد نہ

میگوید جامع که در لفظ کل تلخیص غریب است باسم مبارک حضرت خواجہ حلیم
 قدس سرہ فافہم تا کہ حضرت ایشان بر حج تشریف برودہ اند و این حج
 ہم روز جمعہ است شب ہنم بر عروہ علیہ محطہ رحال گشتند و شب دوم در مزدلفہ
 وہمان روز علی الصبح بعد رمی حجرۃ العقبہ در جائی کہ راہ مینار رسیدہ
 محل نشدند ہمان روز عارضہ بیماری اسہال و تپ نرم عارض حال فضل
 مال شان شدہ کہ بعد ایام تشریق و رسیدن در کہ معطرہ ہمان ہضم شد و
 شدید آورد ہر چند معالجات کہ میشدند کارگر نمی گشتند و متوسلان با خبرت
 را نظر بر اخبارات حضرت ایشان کہ پیشتر میدادند اعتقاد یاس کشید و آہ
 ہجران با سمان رسید تا این جامع وقت خلوت احوال انکشاف حقیقت
 کارگشاخی کردہ پر رسید یعنی عنایت فرمودند کہ در واقعہ میبینیم کہ بلائی عظیم
 را دفع کردہ ام شاید باری شفا میشود اما بحسب صورت عارضہ مرض و
 باشنداد میداشت تا کہ قوافل زوار خیر الاخیار علیہ و علی آلہ الصلوٰت و السلام
 غم خرم نمودند و در دست روز تشدید الرجال را میعاد و روز خوداگرد و صنادید کہ
 معطرہ ۲۳ ذیحجہ آمدہ جز غم روانگی قوافل ۲۴ ذیحجہ شنوایند و از حضرت
 ایشان صلاح کارشان قدس سرہ پرسیدند حضرت ایشان در بنوقت
 چنان مخزون شدند کہ در تقریری آید لان الحزن لا یعرف الا بفرمودند کہ اگر
 قوافل بروند کہ ہر روز کہ مرا تا بنوز عرض لاحق و از سفر عائق و از نگذاشتن

مرض غم نخورم و اندوه گین نمیشوم که چه خواهد کرد و جز آنکه بموت رساند ولی همین
 غم بزیارت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نرسیدم و در مدینه
 شریفه جا، مرقم نشد این گفتند و از پشیمان آب ریختند همه صنادید که حاضر
 بودند گفتند که درین وقت ما را یقین گشته که چنین محبت ایشان را رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم هرگز نخواهد داشت ما رفته گراییم شهابشتر بانان موثق
 میکنیم منور دوست روز است امید که شفا رود حضرت ایشان از کلام ایشان
 مسرور و مجبور شد فرمودند که خوب چنان کنند اگر چهار ساعت مرا از اسهال
 افاقه حاصل میکردم سفر اختیار میکنم پس اگر در راه حبیب جان میانان بسیار
 کو بسیار بعد به اعیان برخاستند و تقصیر شتر بانان کردند و همه رفق حاضر
 از استغداد سفر متخیر و مضطرب و زیروز بر ماندند کما یا این یعنی در راه چه حکمت باشد
 آخر بقدرت خداوندی توانید یزیدی در همان روز افاقت رونمود و حال آنکه
 از اشتداد و امتداد مرض چنان ضعیف شده بودند که شست برخواستن نمیتوانید
 نبود شب ۲۲ که صبحش انجام تشد بیدر حال بی قیل و قال بود بعد العشاء فرمودند که
 اگر مرا تا بیت اللہ بر کرسی برداشته رسانند باشد که چندی در حرم حرم نشسته
 بیست سجان ساخته و داع نماید استر ضنا لباله و امثالاً لقاله قدس سره بر
 کرسی نشانیده از مدارج کاخ مدرسه زیاده داخل حرم محترم گشتم فرمودند
 که کرسی بدان چنان کردیم تا که از کرسی نازل شدند و فرمودند که تا به

عضد کشان بپا خود تا کعبه مکر می رسم هر چند که همه حاضران الحاح آوردند که بر کرسی
 تا آنجا رسیدن و طواف و وداع کنان بدین آسان میشود اما آوردند و فرمودند که
 اگر چه در شریعت این همه حضرت است ولی از بی نیت که بیست و یکم و بمن از مشی الاقدام حرجی
 نمیرسد تا قریب بمطواف رسیدند و در آنجا نشستند و همین چند اقدام از حرم تا
 مطواف هم دیدیم که با استوار داشتن یا وجود بازو و کوش از کمال صفت نمی توانستند
 یاران حاضران را محض فرمودند که بر جای روند و چندی در مراقبه مشغول بودند جز
 این جامع و محمد صالح خلیفه مطوف احدی از واقفان نبوده سر برداشتند و مشغول
 بطواف الوداع گشتند در آن تمامی طواف دست چپ ایشان بر دست راست
 جامع بوده و سیاهالی همین و فیها حکم و در طواف میدیدیم که بقوت و توانائی خود می رفتند
 اگر چه صورت از دست مبارک بردستم اعتماد کرده می آمدند از کمال توانائی حضرت ایشان
 که برخلاف قیاس در آنوقت دیدیم متعجب و خیره ماندم بعد از فراغ طواف و نقل آن
 فرمودند که در من قوت یک کام راست از من هم نبوده اما چون ماور من شد بطواف
 شدم همان تا نید آمده مثال کردید باز بدان اوصاف که مذکور شد بر کل خود آمد
 و تمامی شب با ستر تحت گذرانیدند که هیچ اسهالی نشد صبح آن شب ۲۴
 و سیخه را در روانگی مصمم که از نزول المطر مفسوخ بظن آن روز شد روانه طیبه
 شد. نزل بنزل چاق و چالاک و بس فرحناک می گشتند و بر هر منزل سخنان فصیح
 میزد و مؤلفه آنکیز میفرمودند و بر منزل صفرا که وقت نیم شب بل قریب ببحر

آمدہ محفل الرجال گشتند تا کہ یاران رفیقان خیمجات بر پا کردند و فرشتے گسترند
 حضرت ایشان بزم آرا بعضے خاصکان بودند و در آن مجلس مقالات
 مجربات ختام عمر خویش در میان آوردند و فرمودند کہ اولیاء اللہ بعدین عمر
 سنون از خداوند سبحانہ مسئلت از یاد آن ننمایند و بعضے اولیاء را کہ عمر
 زائد از سنون است توفیق استطاعت و اطاعت حاصل شدہ است عین
 عنایت خداوندی است و فرمودند کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 را باری دیدم کہ بسیار مہربانے ارزانے فرمودند و بمن وعده کردند و ہو
 الصادق الوعد المبین و ہو الرسول الامین صلی اللہ علیہ وسلم الی یوم الدین
 و آلہ الطاہرین کہ در دنیا و قبر و قیامت ہمراہ و ہمرفیق تو خواہم ماند پس فرمودند
 قد کسرت کہ بحسب عین و عدہ تحقیق در ہر کار دنیاوی ہم بمن ہمراہ و پشت
 پناہ آن ذوالجہاد علیہ صلوٰۃ اللہ و انما کشتہ کہ ہر کاریکہ برخلاف مشورہ ماندہ
 بود عالم میگردم آنرا ہم بسر انجام رسانیدہ و باقی ہمراہی در قبر درین وقت کہ تڑو
 میرودیم دیدہ میشود و القیامت بعد ذلک لا شک فی وفاء و عدہ صلی
 اللہ علیہ وسلم و ہم در آن محفل فرمودند کہ خداوند سبحانہ آن است کہ ہر کہ اورا
 طلب میکند بیاید کما فی الکتب المتقدّمۃ **س** انا الوجود فاطلبنی تجدنی
 اما اولاد اہل ولایت اگر کمر بستہ بستہ در بستن مولیٰ نیکو شدند بعین عنایت خدای
 اوشان اورا بحانہ و نعلے از سائر طلاب زود میآیند لکمال عنایتہ با سلاہم

قدس سرہم تا کہ بر آخرین منزل کہ بتشدید حالتش در طریق پیہر رسید حضرت
 ایشان را باز علالت مزاج و مازج زور آورد و فرمودند کہ امشب در طبع کرانی
 بسیار نمایان است شاید کہ این چند روز تحقیق برامی قطع مسافت راہ
 بودہ است آخر وقت طلوع فجر تشدید الرحال سار بانان کردند اندکے سرا
 موسم خرمیت بود پیش خویش آتش افزونانیدند تا در این اثنا عارضہ حمی رخسار
 کردید ہمہ جلالان و رفیقان بر توقف در آن جا ترغیب کردند حضرت ایشان
 قدس سرہ فرمودند کہ عجب است مرا کجا قرار بر این استان خواهد بود بہر حال
 سوء آن بادشاہ دین پناہ کام تو ان زدو بران شدید عروض عارضہ مسطور
 اصطبار آوردہ برضا سوار شتران شدند و فرمودند کہ شتران را از بہار
 سخت جارشوند و بر عایت و آسایش من نہ کنند **۵** در رہ پارہ کہ
 پارہ باد **۶** باید اول کہ خار کل داند **۷** کہ در راہ نکار ز استقامت
۸ نشہ افزہ ترزل داند **۹** الغرض بعد الرکوب چنان شدت حمی تشدید
 آورد کہ از تفتید قلم دیدست و میفرمودند کہ امی حمی ہرچہ زور آزمائی نماید
 ما ہم بجا مقصود آمدہ ایم و میفرمودند کہ شدت تب بجدی است کہ بدن
 مشابہ کاسے یا دندارم و لے آتش شوق زیارت مصطفوی آنرا
 چنان پامال ساختہ است کہ ہرگز متصور نظر منست و میفرمودند کہ بچارہ مرض
 ہم خوب درک دارد کہ چندین ایام رمانی دادہ درین وقت شناخت است

کہ بمنزل مقصود رسیدہ اند مر جبا بہ فانه سبب الوصال مع الحبيب المشغال پس
 فرمودند کہ چارہ مرض را چه یار کہ کسی رو نماید ما من واثم الا هو اخذنا بیتنا
 فی فعل اللہ ما یشاء ولا الحمد علی نعمائہ فی بلائہ ولا الشکر علی الآیہ فی ابتلاءہ
 اھ بدین حال پر کلال نماز ظهر تجدید وضو و اسبغ آن سجا آوردند و
 باز آرمیدند تا تسلیے بعد از آن مناجات مستمیرات و قبلہ روضہ مصطفویہ
 علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از جا نیک شتران بر اطلاق شدند نمایان گشتہ
 حضرت ایشان قدس کہ مد ترو منزل از شدت برودت حمی بودند
 باستماع این خبر طبع کمال توانائی برخاستند گو یا کہ صلا سرماند زرد و نظر
 ایہام و ارید از اصداف چشمان رنجید و فرمودند کہ منسدا یا من لا یوتین
 بودم کہ ہمین احسان بر من فرمودی فلک الحمد و الشکر و حمیدی مرا منتب
 شستند تا کہ شتران از اطلاق پائین شدند و همان منارجات از اجترتوا
 گشتند باز در شرف خستند و امر قدری انعام دادن از بساط انبساط بسیار با
 فرمودند کہ این بسم و سناط وصول ما باین نعمت قصوی اند و چنان کردیم و
 همان شترانان ہم از کمال سرت باز بسیار انجار ہمار شتران بنمودند تا بعد
 غروب آفتاب بقلیے کہ ان عبارت از شب جموع تاریخ ہفتم محرم باشد
 نزد یک طیبیہ کہ سلم حمل عروف مکان بہت رسیدیم و در آنجا اعیان
 و عمائدان بلدہ مسورہ ہمہ پایادہ آمدہ ملاقی حضرت ایشان گشتند در آنوقت

از شترزیر آمده باوشان معائن شدند و تجدید و وضو فرموده نماز مغرب
 قاعد او نمودند درین عرصه دیر شد و حضرت ایشانرا از کمال ضعف بی عصاکش
 طاقت از تشددیمی بر برخاستن و کام زدن هم در آنوقت نمیشد معذک از
 غایت شوق و ذوق ارشاد فرمودند که حماری آرند که بر آن سوار شده نماز
 عشاء این شب جمعه را در مسجد نبوی ادا نموده آید چنین کردیم حضرت ایشان سوار
 شدند چون که طانت نشستن و حمار را رهوار کردن هم از شدت حمی مسلوب
 دیدند امر فرمودند که دو یاران کی دست به عضد بازوی حضرت ایشان مستحکم
 وارد و دیگر حمار را میراند و ما همه پیاده بفرساک دووان و آن عماد و صنادید که برای
 استقبال آمدند هم پیش پس روانه نزدیک باب سلام رسیدند بشرط معائن
 باب از حمار فرود آمدند تا هم از کمال شدت حمی طاقت کام زدن باختیار خود میکرد
 خادمیر ارشاد فرمودند که عضد کشان کرد بدین حالت بر آستان باب عالی نشان
 رسیده غنیه بوسان اشک ریزان داخل شدند و زیارت مسجد نبوی حضور سرسرسر
 نوز مصطفوی و صحابه و غیره کمال حضور جنان بجا آورده باز در مسجد نبوی آمده
 منتظر نماز عشاء مراقب نشستند و از عروا در تمامی اندام حضرت ایشان لرزه محسوس
 میکردید بعضی خادمان عرض رسا نیندند که بر جا برفته باید آرمید بعد شفا زیارت
 و مراقبات و صلوات درین مسجد از دست نمیروند حضرت ایشان فرمودند که شدت
 مرض اگر چهل پایان است ولی بر بدن است در حقیقت رفاهیت بر رفاهیت

است پس تمامی کبیاہ و طیبیہ ابتدا و بیماری کشیدند در اوائل باعانت
 بازو کش در حرم حرم آمدہ صلوة ادا میفرمودند پس روزی بعد الظہر مراجعت
 کردند و فرمودند کہ بیماری ہم نمیکند از دستاید کہ آخرین است بخانیہ صلوة
 میرساند پس ششم پر آب فرمودند کہ این جوار مصطفوی برای خواص مقبولان است
 من رؤسیاہ را چنان حال خواهد شد ہمہ حاضران معتقدان ازین کلام حضرت
 ایشان نہایت با یوس شدند و دانستند کہ ایشان خود بخود این جوار قبول فرمودند
 و عرض داشتند کہ باری حضرت ایشان چنان نفرمایند کہ بر ایشان مدار عالم و
 عالمیان است حضرت ایشان باز بر جواب فرمودند کہ اگر این عنایت نصیب
 من شود تا در این جوار رسم برای مریدان و طالبان دعاخواہ میباشم و ہیبت
 شما معتقدان می نشینم پس ازین بار برای نمازی در حرم حرم هم تکیف
 نبرده اند و روز بروز امراض حمی و سرفه و اسهال و زجر و تهوع و غشیان
 اشتداد می آورد است و از اولیائی انجامی مانند حضرت بابر صاحب
 تصرفات بابر خواجہ محمد مظہر قدس سرہ و غیرہ کہ این جامع منت التماس است دعا
 و استعانت برای شفاءشان بالحلح میگردہ و قتیکہ بر آن اشرفا حضرت
 ایشان مطلع میشدند خوش نمیداشتند و غائبانہ کسی من میفرمودند کہ چرا
 برای ما دعا شفا میخواہد مراد ریخا ماندن ضروری است و لغت است عظمی
 و عنایت است قصوی آخر روزی باین جامع بالستافہ فرمودند کہ حضرت

بنامہ

خواجہ بابر تمدوح موجب کفہ شام تاجہ مصطفوی دعا برائی شفا ایم شکیک
 میخواید و آثار اجابت دعائیں ہم آمدہ میرند ولی اگر این جوار مصطفوی
 بمن حاصل شود مراحم باخام رسیده باشد پس الغرض کہ سے صفر ۱۲۹۸
 وقت تجد در ہشت ساعت بخومی بوصول لایزال پیوستہ اند تا دم آخر ہوشیاری
 و درک اعلیٰ برجامی داشتند و عمر شریف شان شصت و نہ سال چند روز پیش
 ازان صبح میفرمودند کہ ختم المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم بار بار برائی عیادتہم
 قدم رنج میشوند و تسکینات میدہند و بسم میفرمودند کہ عنایات ربانی
 و تقدمات نبوی و اہل بیت و صحابہ کرام دفعہ بعد دفعہ کہ مخصوص من شدہ
 اند زیادہ از لیاقت من اند کہ محض بفضل تعلق میدارند ذلک فضل اللہ
 یؤتہ من یشاء و اللہ ذو الفضل العظیم و سائر اقوال حضرت ایشان در باب
 ملفوظات مذکور میشوند و موجب وصیت ایشان مرقدشان قدس سرہ
 در جنب البقیع قریب قبہ اہل البیت رضی اللہ عنہم در جنب قبر خواجہ
 محمد پارسا قدس سرہ نمودہ شد کہ معروف است ہزار و تیرک بہ این جامع
 را درین باب تواریخ اندکی ازان این است کہ از ہر مصرع تمامہ و از ہر دو دو
 مصرع باعتبار منقوطا مصرعین یا معجزہ مصرعین و رسم از مجموع مصرعہ و منقوطا مصرع
 دیگر و بالعکس از ہر جا کہ محسوب شود سال ظاہر کردہ **س**
 باعث اسرار بیذات ابو کمال ۱۲۹۸ قطب حد مصطفی و مرشد افروز قال

منقوطا مصرعین و غیر منقوطا مصرعین
 ۱۲۹۸
 ۱۲۹۸

زینت عرفان سبحان مصباح حال ملک ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 شاه مصر از الی اوابقی و فانی فی اللہ ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 قبیلہ اقطاب معنی شرم و عواجب ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 رازدار نقشبندان و سمود اصعبا ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 قائل نفس اول از طالب رہا ردول ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 شاه باز معنی عرفان حق و نور ما ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 قطب قیوم زمان و سر تکبرت اللہ ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 او محمد حم سن افروز باثروه و حسید ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 بود و اسم تالی متر آن ز سر اصطفی ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 از لواری شد مسافر آن محقق باه و سب ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 ارجحی صد آہ در طبیعہ بیامدی خطاب ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 بہر او صد فرحت آمد زان بولیکن دان و لہ ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 از من آمد صد فرقتشہ ولیکن بہر آن ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 بہر عشاق حق برزد نفس و او بل و اء ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 حد ہزاران موکنان افتاد بادل و دل و ر ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 کرد و افرو و سن اسم باب جنت البقیع ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸
 از مکارم آن مکمل سال گفتا دل بقیع ۱۲ ۹۸ ۱۲ ۹۸

ابن سیرین مصرع و فات زبان ما حق و سعید ما ما ہم بود منقوط و ناکاز مصرعینش فکمال

باب پنجم در بیان موقوفات حضرت ایشا قدس سره

درین باب هر جا که مقوله خود آرم بعد لفظ للجامع باشد لیکون مقرا و این
باب ششم بر دو فصل است

فصل اول در اشعاریکه از زبان حضرت ایشا قدس سره

شبنده قتل قدس سره **س** بود عکس جمال حضرت پاک
اگر ابله بی بی نبود چه پاک **س** **س** للجامع هذا صورة الكامل قال قدس سره
س باب ز منزه کوثر سفید نتوان کرد **س** **س** کلیم حبت کسی را که باقتدا
سیاه **س** **س** قال قدس سره **س** رقص آن نبود که هر زمان
بر خیزی **س** **س** پی در پی در چو کرد از میان بر خیزی **س** **س** رقص آن باشد
کز دو جهان بر خیزی **س** **س** دل پاره کنی و از جهان بر خیزی **س**

للجامع وكذا في سلك العارفين قال قدس سره
 رتق الزجاج ورتت الخمر ۞ ۞ فتشاكلان فتشابه الامر ۞ ۞ فكا ناعرو
 لا قبح ۞ ۞ فكا نافع ولا حمر ۞ ۞ للجامع انه سمعت منه قدس سره
 انه قول الحسين رحمه الله عليه قال قدس سره ۞ ۞ كرتش كرتي دل
 دربان راز ۞ ۞ فقل جهان را همه كيش آدمي ۞ ۞ للجامع هذا البيت
 كان غالباً يقول قدس سره اذا اشرف على قلوب الطلاب ثم يقول
 بعد ذلك قدس سره در مجلس مكل قلب صافي بايد آمد والا نقصان
 در نقصان است قال قدس سره ۞ ۞ كروصال تو نباشد بفراق تو
 خوشم ۞ ۞ كرفراق تو مرابه ز وصال دكران ۞ ۞ للجامع هذا البيت
 غالباً يقول اذا رجع من الزيارة النبوية على صاحبها الصلوة والسلام
 والتحية ايضاً قال قدس سره ۞ ۞ چون نشستن خموش شدم
 ۞ ۞ باري از خاموشي سخن رانم ۞ ۞ چون سخن بنه و مع التيه
 ۞ ۞ شيوه عارفان آگه نيبست ۞ ۞ يا خدا كوي يا برامي حسدا
 ۞ ۞ ورنه لب را به بند زار مخا ۞ ۞ برودت است صحت
 كرداني ۞ ۞ صحت پيدا و صحت پنهاني ۞ ۞ هست قسم خست صحت
 لسان ۞ ۞ كه پندمي زبان ز هم لفتان ۞ ۞ وان دكر صحت آن
 بود كه حديث ۞ ۞ نكنند در درون خويست ۞ ۞ و در زبان ز ابد ز لطق

فروغ ۛ ۛ سرسبز باشد افتراء و دروغ ۛ ۛ شده سیریل این خدایا
 ۛ ۛ کشته نمانب مناب شیطانرا ۛ ۛ ملک بگذشتت کارش از شیطان
 ۛ ۛ ماند شیطان بکار و حیران ۛ ۛ **ایضاً** ۛ ۛ حال دنیا سیر سیریم
 از فرزانه ۛ ۛ گفت یا خواب است یا باده است یا افسانه ۛ ۛ
 باز گفتم حال آنکس که دل در روی لبست ۛ ۛ گفت یا غول است
 یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ للجامع موجزه ۛ ۛ بین که دنیا خواب یا
 باده است یا افسانه ۛ ۛ طالبش غول است یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ
ایضاً ۛ ۛ بخش غایبی دارونه سعدی را سخن پایان ۛ ۛ
 ببرد تشنه مستقی دور یا همچنان باقی ۛ ۛ **ایضاً** ۛ ۛ تعالی
 اندر زهی دریا پر شور ۛ ۛ کز و بر تشنه آرد تشنگی زور ۛ
 کز از وی تشنه صد جرعه نوشد ۛ ۛ برای جرعه دیگر نروشد ۛ
 گذشت این سخن از چون و از چید ۛ ۛ نه آب آخر شودنی تشنه
 خرسند ۛ ۛ للجامع هذا شأنه سبحانه و تعالی **ایضاً** ۛ ۛ
 من نوشدم تو من شدی من جان شدم تو تن شدی ۛ ۛ تا کس نکند
 بعد ازین من دیگرم تو دیگر می ۛ ۛ للجامع هذا المقال للمريد الفانے
 عنه والباقي بالشیخ و ر بما قال هذا البيت بلفظ من تن شدم تو جان شدی
 فی نشان نغمه قدس سره **ایضاً** ۛ ۛ جسم همه اشک گذشت

چشم کبریت ۛ ۛ در عشق تو بے جسم مییاید زسیت ۛ ۛ از من
 اثری نماند این عشق از نصیبت ۛ ۛ چون من ہمہ عشق شدم
 عاشق کسیت ۛ ۛ **ایضا** ۛ از پشت باد شاہی سجود
 جبریلی ۛ ۛ ملک پذیر جونی اسے بیواجہ باشد ۛ ۛ ۛ
 تو کو ہری ہفتہ در گاہ و کل گرفته ۛ ۛ اگر رخ ز گل شوی ای خوش
 لقا چہ باشد ۛ ۛ بے سر شوی و سامان از کبر و حرص خالی ۛ ۛ
 و آن گاہ سر بر آری از کبر یا چہ باشد ۛ ۛ **ایضا** ۛ
 مغفرت دارم امید از لطف تو ۛ ۛ زاکر خود من بودہ لا تقنطوا
 بحر الطاف تو بی پایان بود ۛ ۛ نا امید از رحمت شیطان بود ۛ ۛ
ایضا ۛ چار چیز آورده ام شاہ کہ در کج تو نیست ۛ ۛ
 نیستی و حاجت و عجز و نیاز آورده ام ۛ ۛ **ایضا** ۛ
 عشق بازی نہ کار آسان است ۛ ۛ دروازہ دوست عین درمان است
 در رہ عشق بر بساط عنشش ۛ ۛ کفر و ایمان ہر دو کیسان است ۛ ۛ
 غافل از مرگ چند باشی چون ۛ ۛ جاہ تو در میان کرمان است ۛ ۛ
 صحبت پیر اعظمیت دان ۛ ۛ چند کے ہر کسی چو بہان است ۛ ۛ
ایضا ۛ کردستان کرد گری کم رسد بومی رسد ۛ ۛ
 اگر چہ بومی ہم نیابے دیدن شان بسم خوش است **ایضا**

قال حایب عن شان سلطان العارفين قدس سره
 گفت مسامح عیان آن دو فنون، لاله الا انما با فاعدون
 چون گذشت آن حال گفتش صباح، تو چنین گفتی و این نبود صلاح
 گفت ای بار اکتبم این مرتکبم، با بیخ با بر من از نید این دم بلم
 حق منزله ازین دمن با ششم، با چون چنین گویم بیاید کشتم
 چون وصیت کرد آن از درود، با سر رسیدی کازدی آماده کرد
 متگشته باز استغراق یافت، با آن وصیت باش از خاطر بنافست
 عسک آمد عقل او آواره شد، با صبح آمد شمع او بی آره شد
 عقل خود شعله است سلطان چون رسید، با ششم بی آره در غمگنی خسرید
 عقل سایه حق بود و حق آفتاب، با سایه را با آفتاب او صفتاب
 همه قرآن از لب پیغمبر است، با همه کفایتی نطقه کافریست
 چون هجای پیخودی پرواز کرد، با با نوزد آن سخن را آغاز کرد
 عقل را سیل نچیر در رود، با با از آن قوی تر گفت کادول کعبه بود
 نیست اندر چه ام الا خدا، با با چند جوی در زمین و در سما
 آن مریدان جمله بر هم آمدند، با با بیخها بر هم باکت میزدند
 برسی چون میزدن کرد لوله، با با کارد میزد می خورد را بی ستوه
 هر که اندر شرح پیغش می پندم، با با و از کون او حق خود می برید
 بگرانند بر من آن دو فنون، با با و آن مریدان ششم و غرقاب خون

ہرگز اوسوتی کلویش زخم زود با خلق خود ببردید و زار مرد با و انکہ اور از ختم نزد
 سینه زود با سینه اش بشکافت شد مردہ ابد با و انکہ اگر بود زان صاحبقران
 دل ندادوشش کہ تدرخمی بران با روزگشتہ ان مریدان کاستہ با نوہما
 از خانہ نشان خاستہ با پس آید ہزاران مردوزن با کای دو عالم
 درج در یک پیرین با این تن نوگزتن انسان بودی با چون تن انسان
 زنجرم شدی با بخودی با بخودی دوچارو با با خود اندر دیدہ خود خازد
 با ای زودہ بر بے خودی تو ذوالفقار با برتن خود میرنی ان ہوشدار

ایضاً دلایران ہمہ رفتہ تو در دنیا طمع داری با زہی نلوان
 زہی ابلہ کہ دنیا خانہ پنداری با **ایضاً** دلارامی کہ داری دل
 دروبند با در چشم از ہمہ عالم فرو بند **ایضاً**
 اشاد من اہوی بغیر وسیلہ با فیالحقنہ نشان اصل طریقت با للجامع
 ای بغیر وسیلہ و حجاب و ساتر و واسطہ کہذانی المنع عن سلطان اللیاء
قدس سرہ ایضاً معلومیت عشق و کنج خاموشی و تباہش
 بق نادانی و نادانم طفل سبق خوانش با ولی کو ذوق نادانی پیشد
 ہر دفتر دانش با کہ بند و لغت کلک منع شوید ز آب نیایش با
 طویل الذیل طوماری ہست شرح علم نادانی با کہ در عمر ابد نتوان رسانیدن
 با پایش با شہود الحق فی الکونین با یک نکتہ از ضمنوشش با

سواد الوجہ فی الدارین یک نکتہ ز عنوانش **ہا** **ایضاً**
 دمی بانیک خوانان متفق باش **ہا** غنیمت دان امور انفاقی
 للجامع مذاقی صحبۃ الکامل اینا کان **ایضاً** گزشتہ
 یار گرامی **ہا** جو ہر جان بچہ کار و کرم باز آید **ہا** للجامع کان قدس سرہ
 یکرید البیت لما اراد سفر الحرمین زاد ہما اللہ شرفاً و تعظیماً و مرادہ سپیدنا
 محمد صلی اللہ علیہ وسلم **ایضاً** **ہا** کفہ کہنت جان سپارم
ہا بدین کہنتہ بچشتر بر آرم **ہا** **ایضاً** **ہا** ما نیم گل و لالہ صحرائی
 مدینہ **ہا** داریم بدل و اع تمنا مدینہ **ہا** **ایضاً** **ہا** مطلب خود مطلب
 کر تو رضائش طلبی **ہا** در رضا باش تو راضی و چرا مضطرب **ہا** ایکہ ہستی جو
 مکلف تو مکلف نشوی **ہا** پیر مدیر جوان کار شواز طبع صبی **ہا** ای تیر و یک
 عمل کار شناسان آموز **ہا** کار در کار تراست نہ نیکو نسبی **ہا** در تراغہ
 کند حرف نہ قومیت **ہا** پسر نوح و سک کہنت دلیل ہے **ہا** سر کشان ز سر
 سبکشند و کشند **ہا** بین ز حال تہ بوجہل و بولہبی **ہا** پر خذر باش و ادب کن
 بجنابش کہ بود **ہا** خاطر نازکشش نازک شیشہ حلبی **ہا** آنچه گفتند ترا کن
 مکن و گو تو گو **ہا** بی صلاحش چو بگونی و کنی بے ادبی **ہا** چون بود کہنتہ
 و نا کہنتہ ہویدا بشرش **ہا** بہتر از کہنتہ کز مدین بودت بستہ بی **ہا** این
 بید است بید است **ہا** پزند ترا **ہا** شرحش را کہ بیان کن کنی بوجہی **ہا**

در ره عشق بر جوهر جفا گفتم شده با سر بریدن بود آن سر بریدن در بی
 کر شوی زنده ره او همیشه از مرکب بپیر با زنده چون مرده شود زنده نمیرد
 عقبی با طالب عام مخور از سختی دوران که بود با عسر بپیر مکر کتابی عربی
 للجامع غالباً سمعت عنہ قدس سرہ ہو ہوا و نادرا یوسف عام مخور الخ **ایضاً**
۵ کر تو ذات پیر خود کردی قبول با ہم حق ماند زواتش آدم رسول
 ہر کہ او عاشق شد بروئی پیر با از خدا ہرگز نشد نعمت پذیر **ایضاً**
 کہ تجلی ذات خواہی صورت انسان بین با ذات حق را آشکارا اندر و نسلین
ایضاً پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید با احوال از چشم دو
 بین در طمع خام افتاد با للجامع معنی تصور صورتہ اشخج بالرابطہ ہون ذکر
 الرب ولا الفکاک مینہا ولا پیکرہ الا لا حول بالنتب **ایضاً**
 معنی اللہ گفت آن سیبویہ با یولہون فی الخوانج ہم لہیہ با گفت المعنی
 ہوا اللہ شیخ دین با سحر معنی ہست رب العالمین با للجامع بکذا فی کل
 نما للشیخ الشہید قدس سرہ **ایضاً** افتدونی یا تقاتی و انما
 ان فی قتل حیات و انما **ایضاً** پنج دیویہ از و در ریاضت
 لشکن تا کان بسجی کل ظاہر جسمانی نیست با طاعت آن نیست
 کہ بر خاک نہی پیشانی با صدق پیش آر کہ اخلاص بہ پیشانی نیست
 با للجامع بکذا فی دیوان السعدی و قصیدہ عجیبہ **ایضاً**

آنچه ظاهرست بر اهل شهود و در عبارت شمه نتوان نمود و للجامع قل
 ذالک قدس سره لما سأل عن مشایخه الله وکیفیتها **ایضا**
 عشق و روانه است و من عواص و دریا میگرداند که سرفرو بردم در آنجا
 سر برکنم و منکه دارم در کدامی کسج سلطانی بدست و کی طمع در گردش
 کردون دون پرورکنم **ایضا** من تيق الله يجعل له و کما قال من
 امره حرجا و بیز زقه من غیر سبانه و ان ضائق امره فرجا و للجامع
 و کذا فی الفتوحات **ایضا** بل نمهداریدای بی حاصلان
 در حضور حضرت صاحبمدلان و پیش اهل زن ادب بر ظاهرست و
 که خدا زایشان نهان راست است و پیش اهل دل ادب بر باطن است
 زانکه دل شان بر سائر فاطن است **ایضا** حیرتشان را
 که پنداشته و وز حشمتان خفیه دشمن داشته و که پند و چیرگی
 که راست و ورنه گوی مگر ندویرود غا است و که در آینه و تو گوی طامع است
 ورنه گوی در تکبر موع است و للجامع کان قدس سره ليقول هذا ایضا
 عن احوال الناس الذین لعیون الفقراء فی اجابة الهدیه و عدمها و اما
 تقاضات بالناس و عکسها و نشانه هم الحسد فی باطنهم الی الفقراء **ایضا**
ه البیان تعظیم سجد میکنند و در حقایق اهل دل جد میکنند و
 آن مجاز است این حقیقت ای خزان و نیست سجد درون سروران

سیدگان اندرون اولیا است نه سجد گاه جمله هست آنجا خداست
ایضا ای برادر تو همین اندیش نه مابقی زمین استخوان و ریش
 پیر تو مرشح رانقر و ذناب نه لحم تو مخمور رانا مد کباب نه آدمی دید
 است و باقی پوست است دید است آنکه بهر دوست است نه
 دیده بے دیدار جهان کور به ماور سلیمان است از وی مور به نه
ایضا سکی کا نرنگ زار او قدم کرد و اندروی نه
 من این در بای پر شور از ننگ کمتر می نیم نه للجماع اکثر ایقول قدس سره
 بذالبیت فی بیان الفناء و زوال العین و الاثر ایضا چون میگردد عمر بر
 به نه چون گفته نویسد خاموشی به نه چون هم حساب است نه پوشی به
 چون رزق مقدر است بکم کوشی به نه ایضا سه سه نشان بود
 ولی را اول از بود این نه چون روی او به بسنی دل تو بدو کراید سه
 دوم آنکه چون مجلس گوید سخن زمینی نه همه را ز هستی خود بجدیت می رباید
 سیوم آن بود که یاد خدا کرد و از سخت نه و از هیچ عضوی او حرکات بر نیاید
ایضا قال نقلا عن خواجہ غفران قدس سره سه سه نفس مرغ
 مقید در درون است نه نگه دارش که خوش مرغ است دم ساز نه ز پایش
 بند گسل تا نه پرد نه که نتوان گرفتن بعد پرواز ایضا قال غفران قدس سره
سه با هر که نشسته و بشد جمع دولت نه و از تو نه زید رحمت آب

وگلت با از صحبت وی اگر تیری کنی با هرگز نکند روح عزیزان بحالت
 ایضا عنده قدس سره **س** بیچاره دلم که عاشق رویت بود با با
 تا وقت صبح دوش در کویت بود با چو کان سر زلفت تو از حال
 بحال با بیشتر همچنانکه یک کویت بود با ایضا **س** در مذاهب
 مذہب و ہفتان خوش ستای مولوی با مذہب و ہفتان چہ باشد
 ہر چہ کاری بد روی با در زمین دل بجز تخم نکو کاری مکار با این مثل مشہور باشد ہر چہ کاری بر
 ایضا **س** سعدی سنہری گبر کہ بہتر سنہر است با جز یاد خدا سنہری بی سنہر است با ایضا **س**
 سعدی حجاب نیست تو آئینہ صاف دار با زنگار خوردہ کن نماید جمال دوست
 ایضا **س** مرد معنی در وطن ہرگز نکیر و اعتبار با چون گل از گلشن
 جدا افتاد جایش بر سرست با مرد معنی گر ریشیان حال باشد عیب نیست
 نہ نہ صحف کم کرد و در سر اسر بہتر است نہ للجامع قال ہذین اللہین لما قال
 رجل ان التقرین لشکون عنکم و التباعدین یکونکم ایضا **س**
 عالم دو گروہ اند خلاصہ و کس اند با اول علماء کہ راہ دین را جہر س اند
 دویم متوکلان جو نبدہ فقر با باقی سہہ در ملک خدا ابو الہوس اند
 ایضا **س** کردم از عقل سوالی کہ بگو ایمان چیست با عقل در گوش
 دلم گفت کہ ایمان ادب است با چند روزی کہ درین خانہ تن مہمانے
 با ادب باش کہ خاصی مہمان ادب است با ایضا **س**

ایضا بیچ است کج عالم کز نیت دل غنی چون دل فقرا
 بدنیچه حاجت است **ایضا** کتا کوتاشتا یابے کتا کوتا
 عطا یابے رضاه تارضا یابے وراجت اورا یابے للجامع
 قال قدس سره ہذ فی معنی انما الاعمال بالنیات فمن طلب ذاتہ سبحانہ
 وجدہ فمن طلب صفاتہ وجدہ **ایضا** حکومت کہ بیجانہ دوست
 خراب نہ سروش عالم غنیمت خرد دادہ است کہ امی ملند نظر شاہ باز
 سدرہ نشین وانشین تو نہ این کج محنت آباد است نہ تراز کنکر ہ
 عرش میرند صغیر ہندانت کہ درین داکہ پقتاد است نہ نصیحتی کمنت یاد گیر
 در عمل آر کہ این حدیث زیر طریقتیم یاد است نہ رضا بدادہ بدہ وارجین
 کرہ کشتا کہ بر من ولو در اختیار نگشا د است نہ غم جهان مخور نید من مبارز
 یاد نہ کہ این لطیفہ غنیمت ز رہ روی یاد است نہ مجور دستی عبدالرحمان
 ست نہاد نہ کہ این عجوزہ عروس ہزار داماد است **ایضا**
ہ شہر یار مردل کشتن جو یوسف سہل نیت ہمدنی در چاہ عم
 مجوسن میاید نشت **ایضا** قال قدس سره لقلاعن ذی
 النون انه را می اسوا حل الشام امراتہ فقال نہا من این اقبلت قالت من
 عند قوم تنجانی جنوبہم عن المضاجع فقال لہا الی این تریدین قالت الی رجال
 لا یہیم تجارتہ ولا بیع عن ذکر اللذ فقال لہا مہم لی فالنشات **ہ**

قوم مہوم ہم بالشد قد علقت ہذا فالہم عم تہم الی احد ہا مطلب القوم مولا
 ہم و سید ہم ہا با حسن مطلبہم للواحد الصمد ہا ما ان تنازعہم دنیا و الا شرفا
 من المطاعم واللذات والولد ہا ولا للبس ثياب فائق التوق ہا والروح
 سرور حل فی بلدہ الامسار عم فی انتر منسرت ہا قد قارب المحظوفینا باعد اللامد ہا
 فہم ربائین عذران واودیتہ ہا و فی الشواخ تلقاہم مع العدد ہا ایضا
 کجی کہ طلسم او است عالم ہائیم ہا ذانی کہ صفات او ست آدم ہائیم ہا
 ای آنکہ توئی طالب اسم عظیم ہا از ما مگذر کہ اسم اعظم ہائیم ایضا
 اسم اعظم کہ بند کار خود ایدل خوش باش ہا کہ تلبیس و جیل دیو سیلمان نشود
 عشق می و رزم ہاید کہ این علم شریف ہا چون ہنر ہا و کرم موجب حرمان نشود
 ذہرا تا نبود ہمت عالی حافظ ہا طالب شہ پر خورشید و حشران نشود ہا
ایضا سحیرق النار من بیس بہا ہا من ہو النار کیف سحیرق
 للبحاسح اکثر ما یقول ذلک فی بیان الفناء فی اللہ والبقاء بہ ایضا
س تادل ز وجود خویش بر کندہ زنی ہا در بند خود می خدای را بندہ زنی
 کیرم کہ تو جانی جہان زندہ بست ہا تا زندہ بجانان نشومی زندہ زنی
ایضا آندم کہ حسن بود ہنر و از جہان نشان ہا والآن
 ان عرفت علی ما علیہ کان ہا اعداد کون و کثرت صورت نمایش است
 فالکل واحد یجب لی بکل نشان ہا نورست محض کرد باوصاف خود ظہور

نام تنوع است ظهورش بود جهان که هر چند در نهان و عیان است غیر او با
 فی حد ذاته نه نهان است نه عیان **۶** **ایضا**
 تا آنکه خود را پیش و پس داری کمان **۷** **ایضا** جسمی و محرومی ز جان **۸**
 زیر بالایش پس و صفت نیست **۹** **ایضا** بهت ذرات جان من روشن
 است **۱۰** **ایضا** لجام مع قال هذا قدس سره لما سأل عن علامة النفس
۱۱ **ایضا** که زخم خوری رو باز و دیگر منجور **۱۲** **ایضا** رستم چه کند در صفت شاخ
 کل نشیرین **۱۳** **ایضا** لجام مع قال هذا فی جواب الذی استکلی عن قدس سره عن
 مشاجرة بعض الدرریش مع فام مقصود انه منبغی لطالب الله المصابرة علی الایام

فصل دوم در نکات متخوفاً میفرمودند

ربما یكون صاحب القلب افضل عن صاحب الاخفی لان التفاضل لیسیت
 بدرجات اللطائف بل باعتبار القرب للجامع ای القرب بالاصل و
 به القول فی بیان الظلال کذا فی المکتوب الطریق **ایضا**
 مخصوص و الامیت محمدی است که جمیع لطائف جمع شده باز از انجاء
 و طبران بنوده باصل روند و لیس **۱۴** **ایضا** الخصوصیة بسیار لولا یاست

ایضا میفرمودند که در فناء جسدی ایما است بموتوا قبل ان تموتوا
 و این فناء وقت عروج و طیران لطایف حاصل میشود خصوصاً روح بروج جنات
 و باین میگردد للجامع و کذا فی اللبداء و المعارف و روح را وقت عروجش
 تعلق اگر بدین است تا هم بدان اعتبار است که باز عود بدان خواهد آورد
 جز این اعتبار هیچ تعلق بدین ندارد **ایضا** زوال العلم الحسولی علامته
 لفناء القلب و المحضوری للنفس للجامع فالاول هو الافاقی والثانی هو
 النفسی کذا فی المکاتیب المجدوتیه و المعصومیه **ایضا** سائر مشایخ نیز
 آفاقی تا عرش گفته اند نزد اکابران این طریق علم حصولی اشیا همه داخل
 آفاق است و هم سائر مشایخ سیر النفسی را سیر فی الله تصور دیده و این اکابران
 سیر النفسی را هم سیر الی الله نامند **ایضا** ما دامیکه سیر تطیل است آفاقی
 است و چون سیر تنبیه کرد و سیر النفسی است للجامع فالاول سلوک
 و الثانی جذبه **ایضا** شرک خفی پیش از لطائف عشره بکلیتیه زایل نمیکردد
 شائبه از شوائب باقی میماند صحابه کرام که به از او نشان هیچ کس از متاخران
 نخواهد شد هم مأمور بعلیه است براه از شرک خفی بودند ففهم ان بذاعب الیسیر
ایضا علامته الفناء الا تم الرضا و الرضا هو التذو بالبراء و الرضا قبل الفناء
 ظل بلاصل **ایضا** سیر الی الله هو قطع دائره الامکان و السیر فی الله
 و هو قطع دائره الوجود فیها العروج والاتحاد و التوحید و السیر عن

اللہ فی أثناء النزول والسير فی الاشياء کمال النزول للجامع وکذا فی المکاتیب
المصومیة ایضا اللطائف الخلقیة افضل من الامر بفاصل النفس
اصل الاصل للقلب واعلی من الاغنی وکذا فی سائر اللطائف ایضا
ایضا تجد الامثال را کہ حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ در مکاتیب
مذکورہ فرمودہ است و بر حضرت شیخ اکبر محی الدین ابن عربی در آن
مکاتیب بمثالات واضحہ مقال آورده آن ہمہ تجدوا نظر حال عارف
است و رفتاء اتم تجدوا باسما عدمی مبدل میشود کہ ہمہ ستم العدم منجاہ و باز
در نزول و بقاء اتم عالم ستم الوجود ظاہر یکدیگر در فتحجد الامثال راجع الی الشہود
لا الی الوجود کالتوحید الشہودی لا الوجودی ایضا وحدت وجودی
برامنی طالب نزد بان است و بسیار اولیا قائل وحدت وجودی اند و این
عظیم حال است ولی مقصود حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ از رد کردن
بر وحدت وجودی نہ بدان اعتبار است کہ صاحب وحدت وجودی نمیتوان
گفت و صاحب هیچ کمال نمیتوان تصور بدیل بدان اعتبار است کہ آنرا کہ اولیا وحدت
وجودی می بینند نزد جدید البصران صاحب صحو و خبرت در حقیقت و واقع
بمان وحدت شہودی او نشان است کہ در شہودشان وحدت وجود
بیناید جز یکے چیز برانمی بینند پس میگویند کہ در واقع جز یک وجود هیچ موجود
نیست و واقع شہود دیگر است و واقع موجود دیگر چنانچہ نجوم در روز

مشہود نمیدود و واقع موجود پس بدین یک کتاب را واحد در شہود
توان گفت: واحد در وجود ایضا کہ از حضرت ایشان پرسید کہ اویا کفتم
اندالمجاز قنطرة الحقیقة یعنی بدون مجاز بحقیقت رسیدن مشکل است پس
این قول را نزد لغت بنویسند یا معنی باشد یا قول مردود فرمودند کہ شیخ جامی کہ
متوسل حضرت خواجہ احرار است قدس سرہم چنان مفریاد کہ **س** کتاب از عشق رو کرد
مجازی است تا کہ آن بہ حقیقت کار سازی است تا پس مطلقاً قول مردود
نباید گفت بل بشرط و مصطلح خواجگان ما معنائش چنان مفریاد کہ مجاز ظل
حقیقت را گوید و از ظل باصل شاہ راہ است کشادہ لان صورتہ اشئی بانگشت
بذکر اشئی و ہم مجاز در لغت بمعنی بایلیق العبور عنہ آمدہ و در اصطلاح اینطیقا
مراد از قلب حقیقت جامو امریست نہ قلب صنوبری مضمونہ کہ در کتاب
مران حقیقت را پس مقصود ہم همان حقیقت است نہ ہمین ذکر ولی از اینجا
کہ در رنگ ارتباط فرع باصل این مضمونہ لحمی انضباط باصل خود حقیقت جامعہ
دارد و عشق و گاہی بزلف صنوبری جهت محافظت از خواطر ماسوی بسبب
تاثر و تشنگی باصل حقیقت است از اینجا است کہ گفتند **س** علی ہر قلبک
کن کماک طائر ہا پس معنی بیت چنین باشد کہ از عشق مجازی ظل ملیق
العبور عنہ کہ تشنگی بر گاہی قلب صنوبری است و کتاب بلکہ در بین عشق
سی بکار آرد کہ بہ حصول و وصول اصل اصیل کہ حقیقت جامع است کار ساز

است واللہ اعلم بالصواب **ایضاً** عشق عین حزن است بل حزن
 چیمیری نمیکشاید و کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دائم الحزن فاطلبوا الحزن
 فان القلب یخلی بالحزن **ایضاً** قلب زریستان چیست و روح زری
 پستان راست و سربالا پستان چیست و حنفی بالا پستان راست ولی بر دو
 مانل بصدر زانو حنفی فوقهانی اوسط للجامع این ترتیب مصطلح بسیار مشایخ
 است و کذا فی المنتخ و اربع الا نهار و الممولات المظهرتہ و نیا مکتوب
 منقول عن الشیخ المخلص بالوحدت قدس سرہ فی ہذا البیان و در محزن النوار
 حضرت خواجہ صفی اللہ قدس سرہ الا طہر الا نوار سربالا پستان راست و حنفی
 بعکس آن مرقوم است و یوید بقول عبارة المبداء ان تقاس علی الترتیب اللفظ
 و النشر المرتب وان تقاس علی غیر المرتب فتلك العبارة ایضاً توید بقول
الاول ایضاً در وحدت و واحدیت کہ عبارت از علم جمعی و تفصیلی در
 اصطلاح مشایخ متقدمه است آنچه از اقسام النوار و اسرار و تجلیات باوقات
 شازقات ظاہر میشوند پس ازین مہرین نمیشوند کہ فوق ازین مہرین بالا رود
 معاملہ بہیرگی و حیوئے استند و کل اللسانی علی التدریج حاصل می آید معرفت
 اللہ طالی لسانہ مناسب بان اول و من عرف کل لسانہ مناسب با این حزن
است ایضاً ابتداء فناء النفس و تزکیتہا بعد وصولہا بمقام القالب بالمعراج
 و ارتقاء القلب بالروح للجامع و کذا فی السند و المعارف **ایضاً**

تجلی برقی همان عین تجلی ذاتی است ولی برقی باعتبار ظهور و خفا متواتر گفته
اند پس تا کہ برقی است اکابران مسلم نمیدارند و المقبول او اکانت مستحضره دائمت
و دوامها لا یحصل الا بعد الوصول الی الذات بفناء النفس ایضا قدور
شدنی ایام و هر کلم لغات فتعوضوا ایها یعنی تجلیات برق و شس پی و پی پی
آیند پس متوجه آنها شوند و باعدان رونه نماید ایضا قد قبل الوقت سین
قاطع ان وقت عبارت از ظهور تجلی برقی است که بوقت ظهورش غیر ذاته سبحانه و
تعالی هم برافنا عجیب می بخشد و همه را معدوم بے عین و اثر میسازد ایضا قبل
اقل اند که کس روج از اسم و جوئی کرده قطع مراتب صفات و شیون و اعتبارات
نموده بذات رسیده باشند و آنرا که قطع مراتب اسما و مکانی بسیر و سلوک
تفصیلی میکنند در عالم بسیار شده اند ولی الحمد لله که نسبت طریق نقشبندیه باعتبار
اندراج نهایت فی البدایت از این سیر تفصیلی جداست **س** هر کجا مرد
میدان که شروع و پیشه آخر سلیمان کے شود ایضا باید دانست که ولی
صاحب احنی هم از ان نبی که صاحب قلب باشد ان شوبل سلین ولی صاحب احنی هم زیر قدم
ولایت قلبی ان نبی باید گفت که نبی صاحب ولایت احنی را از نبی که صاحب
ولایت مادیون احنی است افضل و اعلی شاید شمر و للجامع کذافی دائره کمالا
عالم الامر و بعد ذلک لیس کذلک بل التفاصل فی الانبیاء با مر آخر فیکون
صاحب السر من الانبیاء عظیم الشان من احنی فتنه ایضا آنچه میگویند

که ظان ولی زیرتقدم موسوی و عیسوی و محمدی علی نبیا و علیهم الصلوٰة والسلام
 بدان اعتبار است که سبده یقین آن ولی اسم یا صفت است که همان صفت یا اسم
 جزئی است مراد اسم یا صفت مطلقه را که سبده یقین آن نبی است للجامع کذا فی
 المسکاتیب المجددیه مفصلا **ایضا** بروی رب چون سبده یقین صفت مفید است
 لاچار بود اسط متابع است امیا ترقی خواهد یافت و سبب ترقی چون آن صفت
 مفیده بمطابقه خواهد پیوست رفع تدریج حال خواهد نمود **ایضا** عین ثابتة بشر شخصی تکلیف
 است که بود عدم بوی معتزلی است و یقین بشر شخص و جوبی در مرتبه اسما و صفات
 است پس محل اعیان ثابتات را خانه و جوب نباید گفت عند المجددین قدس
 سرهم **ایضا** از علم است که عدی را از لاشیئت محض بر آورده متمتزع
 بعلم و اجسی کرده اند در آئینه وجود و توابع وجود و مراتب امکانیه و حسن و قبح و جمیع
 ذرات نموده اند **ایضا** استند است که حق سبحانه روح مجرد و ممکن را قوی
 بخش که افعال احسام صادر نماید پس از وجود عنصری یا بعد از مراتب **ایضا**
 ممکن است که عدم محض را بعکس صفات متمتزع نموده و پرتوی از حضرت
 وجود داشته بر این باب است متمتزع انداخته سبده آثار خارجیه کرد است روان
 را بابیت عدی نیز گویند **ایضا** مرتبه حسن آنکه آن عدم را که بعکس
 صفات ثبات بخشیدند که آن ثبوت بر رفع و هم بر ترفع کرد و زیر آنکه و هم
 آن ثبوت عدی است که برت و هم بر ترفع شود **ایضا** وجود نفس لامری

مانند وجود مشایخ کرام و صفات اصنافیه است که قایم بصفاست بودند
اولاً روششان بعد از دنیا بوده باشد بعد از آن بقیام اتم شرف فرمایند
و بقیام قیام آن را از ما هست عدلیه است و بقا بشیون وجودیه خشنیده وجود
اخروی می بخشند این زمان وجودشان نفس الامر میشود و جمیع موجودات
اخروی نفس الامری اند **البص** اثبوت وحی وجود جمیع ممکنات
است وجود و ثبوت وحی دارند و آن صمد خارجی و نفس الامری است
بل این وجود ممکنات را بعد الخلق وحی محسوسی باید گفت زیرا که در وه
حسن هم فرق است للجامع این هر شش مقوله در بیان مصطلحات حضرت
مجدد الفی قدس سره است پس تفصیل آن بر ما بر آن نقیصت حضرت
خواججه قدس سره مخفی نیست **البص** شخصی از حضرت ایشان قدس سره پرسید
که نفس صیغه تخریفیه چه باشد که بدان معنی شود فرمودند قدس سره که بعد
از آنکه در رحم نطفه چهار راه استقراری باید روح را کلی بدین عنصری تعلق میدهند پس
از آن این نفس یک قوت طبیعیت که در بدن حادث میشود که تدبیر عالم اجسام
بر او است و اماره تا زمان است که مدعی بدعوی ربوبیت است و روح حیوانی که آنرا
نفس حیوانی هم گویند بخار است که صاعد از مصله قلب صنوبری میگردد پس اول تعلق
بقوت طبعی مذکور میدارد و بعد از آن وفق تدبیرش سیران در تمامی بدن میکند للجامع
فهم ان بذالذی مدعی بالربوبیه نیست فی حیوان من الحيوانات سوی الانسان

ایضا شخصی از حضرت ایشان درباره حضرت محمد دروم مخدوم روح قدس سره
 پرسید که در کدام مقام بودند فرمودند قدس سره مقامات و حالات اولیا و اولاد
 او سبحانه داند مگر در قطیبت او شکی نیست باری با آنحضرت در سیر سلوک حالیم در
 مقام مگر دید در بیان مسئله اعیان ثابسات که ما هیات مجموع اولیا
 یا غیر مجموع لوی حکامه کردم اما دیدم که حسب مشربش درک فایز داشت
 و خوب با خوب در این چنان صریح فحش است که اگر فی المثل گذر ما
 بسوی در جوار مقدس افتد در می بقیه اش انس گرفته شود ایضا صاحب

در ایام پس شدن نباید که در پیاس من روح الله الا القوم الباقون
 یاوسی را هم خواه شیطانی باید تصورید بدون پاس از شرک با شتعال باید داد
 ولی باز آن اشتعال دید شاید گماشت که این قدر اشتعال داشتیم که هر
 ترس انشاء از آن پیچ پست ایضا از هزارها با اولیا و کبار سو و اولیا
 که سو لقلب نماید و بر مخالفان ایشان خوف سوء عاقبت است در اولیا اکابر
 اولیا، تفضیل یک بر دیگری بجان هرگز نباید ایضا بعضی در میان در دل برای
 ترقی حال و نفس باطن داشته به خود درش عرض میگذرند پس بخواه شیطانی
 متوهم میشوند که ما عرض کردیم اگر سر عیانت خواهد کرد تا مالک است ایضاً سو
 او بر طرفت است اگر استعدا از جو مشایخ متوفی میشود عرض نیاز تبدیل کفایت
 میکند و در حضور کامل صاحب جیات عرض زبانی موافق چنانی باید نمود ایضا سبب
 سیر اقسام است به آنکه بر دست بزرگی و صاحب بدل لونه از معاصی نماید شرفش
 آنت که باز هرگز گردگیره بگرد و از منعی هم اجتناب نماید اما اگر معاند
 گردد با عمل جنس باز حکامات کند و صدور کین ناقص آن میگرد بیعت
 دوم برای انقبای بنامندانی باشد برای دخول در بارات که مخصوص
 بان خاندان عالیان است چنانچه مولانا طریقه حضرت خواجه محمد در قدس سره

بشنارت است عفت لک و لمن توکل یک الی یوم القیمۃ و حضرت عوف اعظم مدینه
 فرموده است کہ میدان من بنی تو بنی میرند شرطش آنست کہ و انما خود را از سوطن
 با کابر طریقہ کبیر دارد کہ سوطن بخیر سوطن اعتقاد کردیدہ با قرض العہد خواهد شد بیت
 یوم برائی تنافسہ کمالات خاندان باشد شرطش بعد استقامت بر شریعت اشتغال
 براذکار و افکار طریقت است و ترک استقامت او تنگال بملاہی پیش ازین
 حصول ملکہ ذکر ناقص آنست بہارم آنست کہ بعضی بے اعتقادان و منکران
 خود را ظاہر داخل طریقت می کنند کہ بدان در بعد از تہدید من لا شیخہ نشینم
 الشیطان رشکاری صورتی شوند چنان کسان را اگر چه داخل طریقت پیش از
 رجوع حقیقی کردن سزاوار نیست ولیکن اکابران رخصت داده است بران
 نظر کہ ممکن است کہ چنین کسی ہم بہر طریقت باز رجوع کند و فائز مارب گردد
 للجامع و بہذہ البیتہ یجوز اعطاء الطریقۃ لاکل الریوا الیضانی الکاتب المجدوب
 ایضا بعضی میدان در دل براترقی حال و فیض باطن داشته بحضور حضرت
 میکند مانند پس خطبہ شیطانی متوہم میشوند کہ ما عرض کردیم اگر پیر عنایت خواهد کرد
 تا مالک است ایمنی سو ادب طریقت است اگر استمد او از تہرور شاخ
 متوفی میجوید عرض نیاز بدل کفایت میکند و در حضور کامل صاحب حیات
 عرض زبانی موافق جنانے باید نمود ایضا خواب نومید اکابران و اولیاء در
 رنگ خیال سائر الناس نماید کہ رویا جز و نبوت اند ایضا اگر طالبی را در

خواب صورت کامل امر کلام کار نکاید بران عمل کردن بدون نامل در آن نباید
 بیستے اگر موافق شریعت و طریقت باشد لایق عمل است والا چنانچه شخصی
 نزد حضرت شیخ اکبر محی الدین عربی قدس سرہ آمدہ پرسید کہ رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم ز اور خواب دیدم کہ رخصت با کل مسکراتم و اوہ اندیس حضرت شیخ
 قدس سرہ متعجب ماندہ در بارگاہ حضرت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام عرض داشتہ تحقیقت حال آن شخص پرسید حضرت بابرکت علیہ الصلوٰۃ
 والسلام فرمودند کہ آن شخص البتہ میں مسکرات وارد آنرا البتہ شرب کفتم
 و او شرب ہمیدہ فافہم و تمبہ ایضاً در معادہ حقایق بعضے اگر چہ در صورت
 دائرہ پائین اندولی با فضیلت اعلیٰ اند و در رنگ فضیلت عالم خالق از عالم
 امر چنانچہ تحقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از تحقیقت کعبہ افضل
 است با وجود آنکہ این مسجود الیہ است للجامع کہ انی المکاتب المعصومینہ ایضاً
 ترتیب امتیاز طلب طالب برای یاد کرد الہی درین طریقت معمول بریکے
 ازین شش طرق است یکی ذکر اسم ذاتی اللہ دوم وقوف قلبی سوم وقوف
 عددی چهارم مراقبہ چشم رالبہ ششم محبت کامل کمال کمال کر شیخ پیروقت
 را اختیار است کہ بموجب استعداد طالب وقت تلقین اورا بیکے از اینہا امر فرماید
 یا بدوست چنانچہ برالبہ و اسم یا باسم و وقوف عددی و رالبہ للجامع الاول ہو
 المعروف بان یدکر اللہ بلا صفتہ و غرض واضعاً لسانہ فی حنکہ و اسم اللہ فی

قلبه وفيه عن الشيخ الملقب بالوحدت قدس سره هذين البيتين
 جام لوحيد اذ كن ساقى وحدت لوش كن به سكد گوهر ريس از لعل نداني
 لوش كن به شاخ مرجان راستون ستن يا قوتى نماه؛ جام نرگس را سرگ نشترن
 سر لوش كن به؛ والثانى ان يكون الطالب ناظر في قلبه ومتوجهها اليه بلا
 سكر اراسم الذات لمجمع الحواس الظاهرة والباطنة حتى لا يدخل في القلب
 خاطر من غير الله والثالث هو النفي والاثبات على الترتيب المعروف عند
 النقشبندية والرابع مجمع الحواس الظاهرة في انظار ظهور المطلب وهو
 القسم الهنا على ان تمام ادعاءه والخامس هو اخذ صورة الشيخ في
 القلب والصوره في المتكلمة التي في الراس على كيفية امر الشيخ والسادس
 انما متاخر احد بلا غفلة برعاية حقوق الشيخ وادبه كما كان في زمن النبي
 صلي الله عليه وسلم متداول ايضا مثلا الطالب را حركت بلى صلا بر شود تا
 ملاك ودر كردن تحرك در طرقت مشروط نيست بوجوب امر كامل بكميل در
 طلب كوشد ودر اصغار ونا بودن ودر خود شدن سعي در زدوا ايضا
 بسيار طالبان چنان قطع راه حقيقت مي نمايند كه ذكر خداوندى بسان هم موعود مي شود
 وللجامع لوئده مالف من ان العباد الذين يرون انهم قال نهاية الذكر ان يعيب الذكر في
 الذكر عن الذكر وليست في عذوره من ارجوع ال مقام الذكر ايضا اذا فقد الذكر
 فقد وجد الخصور وطغاة من المللة ولها الدعوية التي مولى قد فعل عن نفس الامارة
 انه قال نهاية الذكر واما الجهم كذا في القبح ايضا صانه دهر محل الصالحين ذكر الرث
 ست كذا الا خوف وطمينة دهر محل نزولش انزجيد الانه للجامع في هذا البيان كلام
 منظر على حيث سعوت من شين قدس سره و هكذا في وقت العلوب ايضا
 الابيات هذه منه منادى حذرى ثب بكونكم في ريد الزوى رندان مرد هم
 كه خوف از ماسوى الله على شرم است؛ كه اين شرم كفى اولي بمرکت؛ هانخي ز بند جان

دوالد

خوف جز حق با که دفع و نقص جز او نیست مطلق با اگر طیب رجاء عالی مقام است با
ولی تنبیه نفس از خوف تام است با این جا ذکر خوفم خوشتر آمد با که شیطان را
هلاکت زد و سر آمد با الا ای منیه عقلمت کس از کوشش با نشان نارغان در خوف
میوشش با اگر بر زهره آید خوف از دل با نشانش وجد با نقص است شامل
با و گر این خوف زین اندازه غالب با شود در غشی آرد مرک طالب با و گر
از قلب آید خوف بر سر با راید عقل را چون غنچه صرصر با چون بختون بر بختونی گیرد
با چوستان راه مفتونی گیرد با و کرد در ریه که دو خوف واقع با شود بر اشتها
را نیک دفع با بجائی اکل کیرد جوع خوی با بجائی شرب سازد عطش جونی
بجائی تندرستی مرض باید با بجائی عرض نفی الغرض باید با و کرد رکب کرد و خوف
قایم با جگر خون میشود از خزن دایم با نشان این عمل کمر طویل است با با
و با ب النوم از سهر طویل است با شهو و الرب هم مخصوص است و نسبت با و کرد بر
گفت کرد و خوف افزون با نماید حل با غیر موزون با نشانش وحش و غلت
از خلایق با بوحش از خلق میاید جتایق با بدل نور ختایق در تلاصق با جسد
را مرض عشه شد تلاصق و کربس خون مخصوص است خاطر با مقام و حال پیش
اوست با هر با نشانش حیرت و بیجان بودن است با بحال موسوی دل در زرو
است با این صفت چو غشی و تنوع روح است با در اینجا صفت باطن با موح
بله این خوف از ملکوت بیروت با بود کجی پر از اسرار لاهوت با بسا از

در این خصوص است

تابعین را حال این است که بسیار اصحاب را افضال اینست که از ان جمله ربع این خشم
 است که او بس صاحب شان خشم است که ابو بکر و عمر و ابن مسعود و خلیفه هم سعید
 و سعد محمود و کرا از قلب آید خوف بر نفس که بنا بر عشق سوز و سرسبز نفس که
 همه عادت طبعی زور باید که بجایش شغل معنی بر فرزندین ولایت را باین مشروط
 میدان حضور دل باین مربوط میدان که هر آنچه از خوف کردستم بیانی بر فرزند ایجاد
 داده است عنانی که سبب اجمال بهتر از طوالت است که طوالت سمع را بخشید طالت ایضا
 مرید را باید که صورت پیر البسان اشخاص اعوام نداند که بحر نور الهی در کوزه صورت پیر در
 کرده اند جامع فی هذا البیان ایضا فصدیه وی بنده **دوش** اندر مجلس عشاق هست
 بود سخن مدح زندان است که جدا سخن از لب عاشق شنود که کان دهد دل مرده را جان
 نو که نکته های عاشقان فوق از بیان که با مجموع بحر باشد بیکران که لیک زن خیری
 بیارم و قلم ما خود قلم از مدح شان کرده و علم ما بین که طنبور دل را و ناز عشق که لغزه زیبا
 کند ز سر عشق که لغزه و او دی است این بک بیان که کشت زور و قصان زمین و آسمان
 که تا ز نازش لغزه و صفت ولی که تا ز ناز بوس تا بگسلی تا ز انیمان بختیار لغزه را شنود
 باز سوی مجلس زندان به بپو که کاین وجود عارف کال به بین که ز نور است و یا از آب
 و طین که آب و طین نبود و وجود عارفان که نور محض و فوق و صفت و اصفان که کرمی
 نور و بودی آب و طین که تا کجا کردی ملایک سجده بین که صورت موهوب وارد
 ذی الرشا و جز همین اعضا دیگر به نهاد که سر زمت دارد و رواج جمال که تا جمال شد

زو کیر و مثال و ابروان از حفظ و عینین از جیاد و جیت از غزالہی بے ریاء و فاه از
 صدق و زبان از حکمت است و سببہ از حلم باز و قدرت است و مرقیتش از نوکل بر خدا
 و بحدوش زانبار ہر کفہ او جدا و ہر دو دستش شد مصور از کرم و از انمال جو و آمد لاجرم و
 بانہی بین از بین بین الہ و اسیرت شد سیارت را پناہ و بطنش از ورع خدا کبر بردہ
 اند و ہم زہدش فخر تا کردیدہ اند و از استقامت ہر دو ساقش را بین و از رجا و
 خوف پایش را کزین و دل ز غنمت و روح از علم خدا و کائنات غیب افق قد برد و
 از امانت بیروی دارد حیات و وارلباس زہد شد عالی صفات و شد ہزار و ہزار نام
 حق و از از انصاح رسنہ از فلق و وہ قبا و ذکر زیاد و برش و تاج فاخر از تواضع
 بر سرش و از خشیت تخت زیبا ساختہ و از فراست خوش علم فراختہ و خاتم
 از انشش مزین دست شد و حاکم کونین بالادست شد و بیت او شد از خضوع
 ایروی و شمع پیش کشت شرع احمدی و پچنین اوصاف کامل را شناس و
 شد خلیفہ خاص و خاص رب نام و حرمت این خاکیان نور محض و حرمت
 این چایکان رفع و خفض و حرمت این پاکبازان ہد و حرمت این کیو جو دان
 خدا و حرمت این صاحبان موبت و حرمت این جانہا مکرست و یا الہی
 و ہب از موبوب شان و ہرین آور ہم طلب مطلوب شان و این سہا ہم چیان
 کن برسد بد و با محمد شد صفت اسم سعید و ایضا مشایخ کہ تعیین اول حقیقت
 محمدی را گفتند اند این سخن بے ریب صحیح است کہ اول ما خلق اللہ نور می حدیث

صریح است ولی آنرا که حقیقت محمدی قرار داده اند هنوز حقیقت فوق الفوق نشان
 است ایضا معنی حدیث انا احمد بلا یم بر تقدیر صحت حدیث نزد صوفیه صافی
 قدس سرهم که امثال این بعضی حدیث با سائید صوفیه هم ثابت شده اند نیست
 که احمد صلی الله علیه وسلم را خدا باید گفت بل آنست که حدیث فی شانہ عند اللہ
 و فرد است فی رتبه عندہ کہ در آن حدیث و فردیت کسی مہد و ثانی
 او نسبت و نباشد ایضا چنانچہ اسم محمد و احمد حقیقت جدا گانہ اولیہ اکر امجد
 ذکر کرده گذرانی ہر اسم او صلی اللہ علیہ وسلم حقیقت جدا گانہ است ولی
 اکابران نظر بر جامعیت حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ ہونستہ
 کہ این حقیقت ہر مہم را جامع است باز ہر یک را جدا مذکورند اشته و کاہی در
 حال معاملہ حقائق و النوار سائر اسما مصطفوی صلی اللہ علیہ وسلم ہم ظاہر و
 باہر ہنوز ایضا موجب اصطلاح اکابران معلوم است کہ شان از صفت بسیار
 عالی است پس بہا سیرالی اللہ محمدی المشرّب تا اسمی است کہ بعد از فنا در آن
 در شان الاسم فانی شدہ بقنانی اللہ مشرف میگردد و غیر محمدی المشرّب
 را سیرالی اللہ نہایت تا ب صفت کہ رب او است میرسد ایضا محمدی
 المشرّب و فنا زوال عین و اثر او را حاصل میشود و غیر محمدی المشرّب را
 اثر باقی است للجامع و البقاع علی قیاس الفنا ان کان الفنا تم فیکون البقا
 اکمل ایضا سبندی تناغل بر یاد داشت و یاد کرد را اگر چہ در طریقت از

اوراد منع فرموده اند ولی مستبدی که اشتغال بقلب هم نمی نماید منع نیست بل
 برای او بهتر است که او را از دست نبرد بباد داشت و یاد کرد و از عبادت
 است که مساوی او بیچ نیست ولی آنرا که آن نیت از عبادت او را پس
 پانثو شخصی دیدم که در آن نیت را بصدق و محبت و خلوص نیت
 باطن بمواظبت میخواند شبی او را اشاره بشماره منامی که نزد فلانی کاملی مکمل
 برو و مرید شو و چنان کرد و بیاورد کرد و یاد داشت فائز کرد و بیجامع مرید
 این طریقہ علیہ را باید که در شبان روزی یکبار کلمہ تہلیل و کبیر در و در هرگز صد
 هرگز قطعاً از دست نبرد زیادہ بر آن هر چه استر او کند بهتر و مرض و اولی
ایضا الاسم الباطن هو حضرت الوجود والوجود والاسم الظاہر تفصیل ذلک
 الاجمال للجامع مع الاول العلیا والثانی الکبری والاول اسم کالعلیم والثانی
 صفتہ کالعلم بالسیر فیہا **ایضا** الحقیقت المحمدیہ ہو الثعین الاول عند الشیخ
 الاکبر قدس سرہ الاظهر و موطن خامس عند المجد قدس سرہ الامجد للجامع الثعین
 الاول عند الشیخ ہو العلم الجمالی و فوقہ مرتبہ الحیات و فوقہ الوجود التفصیلی و فوقہ
 الوجود الاجمالی و فوقہ الخاست و فوقہ الحسب الذی ہو الثعین المشار الیه فی کنت
 کثر انخفیا فاحیث **ایضا** آنچه اکابران گفته است کہ نبوت قید است یا صحابہ
 لا اجبانیہ معنایش آنست کہ هنوز ذات بحت بیچون و بیچون بر تر است و بیجا
 در عروج نباید است بل حقیقت کہ بہ کہ مسجود الیہ است ہمہ جامی الیسادان

نیست فدائت بجانه فوق الفوق ووراء الورا **ایضا** واعبد ربک حتی ماتیک
 الیقین را علماء ما بوقت بیان کرده اند ولی موجب اسناد است اولیاد انبیا علیهم
 الصلوة والسلام ورفیق بعد المات عبادات ثابت است چنانچه زوسی
 علیه السلام ورفیق حدیث صریح است پس موجب تاویلات متصوفه چنان تاویل
 بینمایند که از عبادات تاویل معرفت است چنانچه ما خلقت الجن والانس لا لبعید
 را معنی عرفون بسیار را کابر نوشته اند و از یقین حق الیقین مرمروداشته آید که
 معرفت را حق الیقین نهایت است للجماع لا یخفی ان حق الیقین لكل واحد
 لایکون الا **ایضا** قدر معرفت قتال **ایضا** مرید همان شود که پیش مرشد بحضال
 سب بر در روش نماید برضی علی الجوع و لاینام لیل و لایترک صاحب و ان ضرب
 و جفا للجماع و یویدة قول الحسن البصری المعروف **ایضا** اوصاف الکلک الخ
ایضا آنچه مشایخ گفته اند که در مقام محمود نبوی هفت لواء اند و در آن الوتیه
 اسماء الہی شانزده صد و شصت و چهار مندرج اند و این همه الوتیه را الوتیه الحمد ^{دو}
 اند و نظر اکابر آن نقش بندیه آن یک لواء است و لیس و آن حقیقت مصطفی
 خاص الخاص است که آنرا بلیاقت قرب خص حمد بذات یحون و بحکون محر
 و مبرر ثابت است و همان مشایخ از حقیقت محمدی که پائین از آن مرتبه خاص
 الخاص هفت درجه است آن زن گفته که بر او شان در نظر کشف درجات توفیه
 و مراتب بالایه حقیقت منعکس شده منظور رشید است و چندک اسماء الہی که توفیه

اندید این اعتبار است لکن لواء و ظهور تسعة و تسعون اسماء الالهة و التوحید فی التوحید
 و المعروف بالعام بجملی عند ہم نیز تفصیل الاسماء و الشیون و الاعیان و العالی
 الذانیل سبب بقاء و سبعون اسما و لقطع النظر عن رقابق الاسماء و تفصیلها فی تدا ایضا
 تسعة و تسعون اسمالان الاسماء تو قتیة فلا یقال بازا و ماورد ایضا وصال عیانی
 که در عروج و فناء دست میبرد دیگر است و آن وصال عیانی که بعد الموت منجلی میشود
 و دیگر عزت لود و نه بر یک این را بر آن تفوق است للجامع مؤید آن حدیث
 است که یک حمة از صد در دنیا آمده است و لود و نه برای آخرت ذخیره است
 ایضا وصال عیانی که در عروج است بعد زوال خیال حاصل میشود و وصال
 عیانی اخروی بذاب روح از بدن ایضا خیال هر چند دائره کشاده است
 که در هر جا سریت دارد لیکن در وصال عیانی جا ندارد و للجامع لانه لا یدخل فی
 الذات فذات الشی المعرا و المبرن الخیال و المثال ایضا موجودات اخروی
 که در بین عالم مشهود و مرفی میشوند هم از تاثیر عالم مثال اند و حقیقت نفس الاهی شان
 در نجائی ابد ایضا علماء ان تبد و المانی انفسکم الیه انفسکم میگویند و بر خطر است
 سر حساب نمیدانند ولی برا خواص ال و لایت اگر این آیه منسوخ نباشد چه خوش
 باشد زیرا که خواص اولیا اخطره سینه درون نمیکند و للجامع این خصوصیت
 حضرت ایشان است قدس سره که میفرمودند که از آن زمان که حضرت خواجہ ثانی
 قدس سره مراد کرده فرمودند که ترا ازین جهان بر کرده ایم هنوز هم چنین خواطر را در

دل زده بدین نام در کاهی خاطر ممنوع شرعی در دل من راه نیافت **ایضا** اولی آنکه
 بغنا نام و ثبات کمال شرف شده اند و بوجود مومنانی انموذج ذاتی یافتند است که بعد
 المات هم پرانی متوسلان خویش استغاثه بحبیب الدعوات می زرد و باز مدعای نشان را از باری
 سبحانی بر آید للجامع قال الشیخ علی القاری من یستمد من الحیات یتمد به بعد المات و از زبان
 حضرت ایشان این نقل را شنیدیم که در استدلال این قبور میفرمودند که باری کی را حکم وقت
 در بخاری شریف از زنده بلند ز یاد خدا پاک شد گفت توجیه بجز از شریف حضرت خواجه شاه نقشبند
 کردم بستی از فرار آمد و مرا گرفته اینجا استاده کرده **تفسیر** مقولات حضرت ایشان و نکات
 عجیب و غریب چندان اند که اگر جملی جمع نماید کاربرد فائز رسد زیرا که تمامی عمر شریف در تدبیر
 و عطف تفسیر و حدیث و فقه و تصوف میگذرانید و دل این جامع حسب مناسبت سنین عمر کنی
 چند مقولات ایجاز بقلم آورده اند من لم یتاثر بقول لم یتاثر بقرآن الحمد للذی بدنا لهذا
 ما کننا لنهتدی لولا ان بدنا الله لقد جارت رسلنا بالحق اللهم انعم و اکرم بما فی هذه الرسالة
 الموحزة علی و علی اولاد الصوریة و المعنویة بجاه سید المرسلین صلوات الله و سلامه علیهم و علیهم

اجمعین الی یوم الدین آمین تمت

خاتمه کتاب

نقشبندک نقشبند حسن در صنعت نقشبندی خود صورت آئینه حیران - چرا که در نقشبند
 کشتی حسن عروس نیایش و خوبی ستایش محبوب حقیقی کلک و عقل نادان -
 اکثر عاقدان کعبه جلالتش در حیرت - واقف واقفان قبله کلماتش در حضرت
 عاشقان بحر موج عشق در تہ آب - مشتاقان گوهر جمال جلال دوگرداب -
 جل جلالہ و عم لوالہ و عظم شانہ و اعظم ذکرہ و لالی بحر و خار ناپیدا کنارت بر آن در نیم
 صاحب خلق عظیم ہر چیز شریعت گوہر ابدار طریقت ابرو بخش معرفت جان
 حقیقت شمارست کہ نقشب خاتم النبیین افضل الانبیاء والمرسلین شفیع الامین
 حضرت اللعالمین حبیب پروردگار سید الابرار است انکہ نور وحدت را بطہود
 کثرت و بحر کثرت را بکوزہ وحدت در آورد و از سیدان شریعت گوی
 حقیقت بزور بازومی طریقت برد و صل اللہ تعالی علیہ و علی آلہ واصحابہ و
 بارک وسلم اما بعد خاکسار حاجی محمد صدیق ابن حاجی ہاشم سمین مرحوم
 نقشبندی عرض پرواز است بزنگ بلبل نغمہ طراز کہ این کتاب مستطاب
 ہر است باب پیہر طریقت واقف اسرار حقیقت جنید زمان شبلی دوران
 سلسلہ جنیان باب تفرید و حلقہ گیر در توحید حضرت کرامت منزلت
 جناب خواجہ محمد سعید نقشبندی مجددی لازال سہو کسرا فاضلہم مستتیرا

مشتمل بر حالات و کلمات و خوارق عادات جناب حقیقت مآب طرفیت
انتساب قطب الاقطاب غوث الاحباب مرجع ہر شیخ و ثناب محقق
و نور معرفت مدقق امور حقیقت مفسر قوانین عرفان مدلل برترین القان
حضرت مرشدنا و مولانا شیخ المشایخ خواجہ محمد حسن مہاجر مدینی منور ۵
قدس سرہ العزیز ترتیب یافت تاریخ نستم ماہ رمضان المبارک ۱۳۱۲ھ
صورت خورشید تابان از افق طبع یافت و سرور افزائی دل عاشقان و نور
پیراچی چشم مشتاقان گردید و السلام علی من اتبع الهدی
تاریخ وصال مرشد با کمال کرامت شمار و ولایت آثار مخزن الوار لاهوتی محرم
اسرار بروقی منبع علوم روحانیہ مجمع فیوض سبحانیہ حضرت عالی مرتبت
مولانا و مرشدنا مہاجر مدینی قدس سرہ السامی من طبع و احقر اخلص عن
عند و ہو سدا ازین چار مصرع تاریخ نجد بمصر عن تاریخ برمی آید تا ملوم فافہم

تاریخ اول

کریم نیاپی حمید دوزن ایاز رحمان سراج دینا
سعدی و صحنی سنیز زبیر برگ و مولی سعید عقیلی

مدیر گور قسیم احسان فہیم و صوفی قدیم معنی
نبی مکرم کریم و ایم حبیب برحق عیاز زکی

ایضا و دیگر

چو گشت عازم فرود کس خضر را پیدا
زرطلت شد او رنگ جان حق جوین
سن وفات با خلاص زار رضوان گفت

فرو و خرچ الم در دل اولوالالباب
غمین شدند میدان وزمره احباب
برای سیر حبان رفت زابد و آب

ایضا بیوم

وز غم تحویل مر شد و در بیخ ۶
عمکده گشته دل عشرت سرا
گمراں را بابدایت ره نمود
قلب پاکش بود بحر معرفت
پیر و شریع جناب مصطفی
در برش کے بد لباس سر روی
یاد کار مرشدان لغت شبند
الک مخانه سرفان پاک
با حمار عشق و نسرمان خدا
زینجهان شد در حبان ارشاد
فکر تاریخ وفات حق رسا
ورسنش از قلب حزن اخلاص را

از دماغم گشت پیران مرغ بوش
شد بدل از لغت غم نامی دلوش
آہ آن سپر پیرا ذی عقل و بوش
سوج زن ذکر خدا زو وقت جوش
رہر و راہ طریقت و حق نبوش
بلکہ دایم همچو صوفی خرقہ پوش
نقشبندان ہم نطقش داد گوش
باوہ گلرنگ عشق حق فروش
از شراب مار جمی شد جسم بروش
آن سہر پایش کراست عیب پوش
خاطر محزون پریشان کردوش
رفت ہر شد از حبان گفتا سوش

ایضاً چہام

تا کی بار غنم بحال تباہ
 تا کجا کوشش تجا لیت آہ
 تا بہ کے خاک بر سرم از راہ
 تا کجا از دیاد غنم ہر گاہ
 پدیرضایا می قلب سیاہ
 مثل اکسیر التفات نگاہ
 مہندم ساحتہ تصور گناہ
 محو دیدار حق بشام و پگاہ
 مظہر نور بود بے اشباہ
 بود ہر ناظر شش کلیم اللہ
 مقبل در گہ جناب آلا
 خاک در گاہ آن شہ ذیجاہ
 تا سحر گشت محو طوفش ماہ
 ساثرہ فلک بلا اشباہ

ای فلک تا جب ستم کشی
 تا کجا سعی بہر نذر فغان
 تا بہ کی تو سن ستم را می
 تا کجا اشک و حسرت اخلاص
 کردی آزار انہاں کہ بود جہل حق
 یو دہر مس سیاہی دل
 بے تامل سبک توجہ پاک
 ذاکر و شاغل و مراقب حق
 اندرین ظلمت جہاں ذاکر
 نور حق بود جملوہ رویش
 خاص در مجلس محمد بود
 سرہ سا بود دیدہ انجم
 بہر تا شام شد کس را نش
 بلبل سدرہ فنا و بیتا

پیر و شرح و عازمت باللہ
 اللہ اللہ ز ذکر ا لا اللہ
 ام گیتی چو او نتراید گاہ
 دہرہ حق کہ باللہ و تاملہ
 خضر خوشش رہنمائی راہ آہ
 بر زبان باند لفظ بسم اللہ
 چو رسیدش پیام وصل آہ
 ساعت در باغ خلد منزل گاہ
 شد فریاد الم نا گاہ
 گشت القا قلب مخزون آہ

تقبلہ و کس پیر و مرشد خلق
 یک نفس ہم از وہ خالی رفت
 واقف سر معرفت نسرزند
 با ذل دولت حقیقت بود
 موسی طور را ز عیب حق
 بخطاب ارجعی الی ربک
 بر ضای حبیب جان در و او
 رفت از رابع عالم فسانے
 فکر تاریخ رطقتش احسنلاص
 غمزدوران کس نہ جا ہنا

قطع تاریخ الطبائع کتاب صفال الضمائر

من طبعزاد خاکسار حاجی محمد صدیق خلف

حاجی ہاشم مبین مرحوم ہنتم کتاب

موسوم الصمد

زبے موسم گل زبے نو بہار
 زبے نقش بند ہی رنگ چین
 چه موسم چه نعمہ چه طرب چه گل
 باغ کتاب ہدایت آب
 کتاب است این یا کہ آسینہ
 چه رخ اعی محبوب شرعیب
 کتاب است این یا کہ گلزار حسد
 زبرج طریقت برآمدتہ
 عروس طریقت بنا ز آمدہ
 بہار شرف خیز آمد ز بخت
 مکاتیب پیر طریقت آب
 زہی سعی پیر طریقت کہ کرد
 زہر لفظش رسید و بس آشکار
 ز تالیف والائی پیر من است

زبے نعمہ طرب بلدان و نوید
 زبے رومی زیبا می سخن امید
 چه نقش و چه سخن و چه سرخ و سفید
 ہمہ رنگ از فضل باری رسید
 کہ میند رخ اندرین اہل دید
 چه رخ اعسنے رومی کتاب جید
 کہ صنایع با صنعتی آن رسید
 حنیار نیز شد مہر شرع سعید
 حسین حقیقت خزان رسید
 نسیمی ز باغ ہدایت وزید
 زہر رفاه عوام و رشید
 زہر شلیب شش عیان و پدید
 بحر شش بہان شرح بیم و امید
 ہمین دسترا ہند ای مزید

<p>سید محمد محمد سید گنج چشم المل بصیرت ندید تقی و تقی وز کی ورشید حلیم و کریم و سخن و حمید حبیب خدا و رسول حبیب جنید است در وصل رب و حمید شراب فنا و بقا از پیشید بطرز بدایت پئے هر مرید دم الطباء کتاب جدید کتاب بدایت نشان و حمید</p>	<p>نخواهم ز راه ادب نام نشان به بند وستان این چنین برفض فقیه و فقیر و ولایت مآب شفیق مریدان سخلق عظیم دل آشفته عشق پیران خود اویس است در عشق محبوب حق براد تو لا و عشق و نیاز صفه ال الضمانه جو تالیف کرد و لم بهر تالیف و رفتن کر بود زمین گفت اخلاص ما گفت غنی</p>
---	---

